

RAPPORT

Omgevingsvergunning Zonnepark Tweekarspelenweg Blijham

IMRO-codering:

- ontwerp: NL.IMRO.1950.OV2105-on01

- vastgesteld: NL.IMRO.1950.OV2105-vs01

Klant: Solarpark Westerwolde BV

Referentie: BH8591TPRP2104011039

Status: S0/P01.01

Datum: 1 april 2021

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Euvelgunnerweg 25A
9723 CV GRONINGEN
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 53 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Omgevingsvergunning Zonnepark Tweekarspelenweg Blijham

Ondertitel:
Referentie: BH8591TPRP2104011039
Status: P01.01/S0
Datum: 1 april 2021
Projectnaam: Omgevingsvergunning zonnepark Tweekarspelenweg Blijham
Projectnummer: BH8591
Auteur(s): Dhr. N. van Enckhout

Opgesteld door: dhr. R. Drewes

Gecontroleerd door: dhr. T. Sommers

Datum: 1 april 2021

Goedgekeurd door: dhr. R. Drewes

Datum: 1 april 2021

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V. en dient voor publicatie of anderszins openbaar maken te worden geanonimiseerd.

Inhoud

1	INLEIDING	1
1.1	Algemeen	1
1.2	Nut en noodzaak	1
1.3	Locatie	2
1.4	Planologische regeling	3
1.5	Afwijking van het bestemmingsplan	4
1.6	Leeswijzer	5
2	Gebieds- en projectbeschrijving	6
2.1	Beschrijving projectgebied	6
2.2	Cultuurhistorische / Landschappelijke beschrijving	6
2.3	Projectbeschrijving	9
2.4	Landschappelijke inpassing	10
2.5	Beheer en ontmanteling	15
3	Beleidskader	16
3.1	Rijksbeleid	16
3.2	Provinciaal beleid	19
3.3	Gemeentelijk beleid	23
3.4	Conclusie inpasbaarheid in het beleid	25
4	Omgevingsaspecten	26
4.1	Milieuzonering	26
4.2	Geluid	26
4.3	Water	26
4.4	Bodem	27
4.5	Archeologie en cultuurhistorie	28
4.6	Ecologie	29
4.7	Veiligheid	32
4.8	Luchtkwaliteit	32
4.9	Reflectie en duisternis	32
4.10	Planologisch relevante kabels en leidingen	33
4.11	Milieueffectrapportage	33
5	Procedure en uitvoerbaarheid	35
5.1	Procedure	35

5.2	Participatie - overleg met de omgeving	35
5.3	Economische uitvoerbaarheid	35
6	Conclusies	36

Bijlagen

1. Landschappelijke inpassing
2. Verslag maatwerkmethode
3. Quicksan ecologie
4. Aeries-berekening
5. Watertoets

1 INLEIDING

1.1 Algemeen

Solarpark Westerwolde BV is voornemens een zonnepark te realiseren gelegen in het buitengebied ten noorden van het dorp Blijham en oosten van Winschoten. Het plangebied van het zonnepark heeft een oppervlakte van ruim 30 ha. Solarpark Westerwolde BV wil samen met de grondeigenaar de projectlocatie grotendeels omvormen tot zonnepark. Dit betekent, dat op de gronden in noord-zuid rijen zonnepanelen worden geplaatst tot een maximum oppervlak van 22,2 hectare. Het beoogde zonnepark zal hierdoor een vermogen opwekken van circa 30 MWp. Daarmee kunnen circa 8.000 huishoudens van duurzame stroom worden voorzien en vindt een besparing van nagenoeg 6.800 ton CO₂ per jaar plaats.

Figuur 1: situering zonnepark Westerwolde

De oprichting van het zonnepark is binnen de regels van het huidige bestemmingsplan niet toegestaan. In deze ruimtelijke onderbouwing wordt gemotiveerd dat afwijking van de bestemming verantwoord is en dat het plan voldoet aan de relevante eisen op het gebied van de bescherming van het milieu en van bijzondere waarden.

1.2 Nut en noodzaak

De uitstoot van broeikasgassen als gevolg van de energiebehoefte kan worden beperkt door energiebesparing en door grootschalige inzet van duurzame energiebronnen. Een dergelijke omschakeling in de Nederlandse elektriciteitsvoorziening betekent een forse inspanning.

Nederland heeft voor wat betreft de doelstelling op het gebied van duurzame energie aansluiting gezocht bij de taakstelling die in Europees verband is geformuleerd. Deze EU-taakstelling voor duurzame energie bedraagt voor Nederland 14% van het energiegebruik in 2020.

De Nederlandse regering heeft met het Nationaal Energieakkoord die Europese taakstelling voor Nederland verhoogd naar 16% in het jaar 2023. In 2023 moet dus 16% van het totale jaarlijkse energieverbruik afkomstig zijn uit duurzame energiebronnen. Voor de overheid is zonne-energie, naast

andere vormen van duurzame energie, een van de bronnen van duurzame energie die benut moet worden om aan die doelstelling te kunnen voldoen.

Zonne-energie zal een belangrijk aandeel gaan leveren in de toekomstige duurzame energievoorziening. Zonne-energie is degelijk en betrouwbaar, flexibel te ontwikkelen en kan dicht bij de gebruiker worden gerealiseerd. Maar zonne-energie vraagt ook om ruimte. Deels kan die ruimte gevonden worden door bestaande bouwwerken te benutten en door extra functies aan een ruimte toe te voegen. Een goed voorbeeld hiervan is een parkeerterrein met zonnecarports. Maar dan nog is er veel extra ruimte nodig. Voor de komende 10 jaar wordt de behoefte op zonne-energie ingeschat op 14 gigawatt (getallen gebaseerd op de Nationale Energieverkenning 2016). Wanneer daarvan een derde op daken van woningen en bedrijfspanden wordt gerealiseerd, blijft er nog steeds circa 10 gigawatt over die op land zal moeten worden opgesteld. Dit komt overeen met circa 10.000 hectare landgebruik ten behoeve van zonnepanelen.

Taakstelling gemeente Westerwolde

Op 20 maart 2019 is de beleidsnotitie 'zonneparken en kleine windmolens' door de raad vastgesteld. De op 26 april 2019 in werking getreden beleidsnotitie geeft een aanvullende uitwerking op het visiedocument 'Westerwolde samen verduurzamen' waarin beleidskeuzes worden gemaakt over energie in het landschap in Westerwolde voor de komende vijf jaar (2019-2024). Het betrekken van inwoners bij de beleidskeuzes is een belangrijk onderdeel in het proces geweest. Er zijn drie inloopavonden georganiseerd waarin de mening van de bewoners is gepolst ten aanzien van het opwekken van onder andere duurzame energie.

Westerwolde spreekt zich in haar duurzaamheidsvisie uit om volledig energieneutraal te willen zijn in 2035. Dit is 15 jaar eerder dan de provincie Groningen zichzelf ten doel stelt. Deze keuze maakt Westerwolde omdat ze voldoende ruimte heeft om de opgave zelf te realiseren en bovendien blijkt dat de markt interesse toont om duurzame energie mogelijk te maken in het gebied.

1.3 Locatie

De beoogde locatie ligt in het buitengebied ten noorden van het dorp Blijham en ten oosten van de stad Winschoten. Het perceel staat kadastraal bekend als Wedde, sectie I, nummer 1713 (deels 13 ha), 1728 (1,8 ha), 1729 (0,2 ha) en 2196 (15 ha). Deze kavels hebben een oppervlakte van ruim 30 hectare en ligt ingeklemd tussen de rijksweg A7 / Pekel Aa in het noorden en de Tweekarspelenweg in het zuiden. Figuur 1 geeft de regionale ligging van de projectlocatie weer, figuur 2 met een luchtfoto en figuur 3 met foto van het gebied.

Het huidige beeld van het landschap in de directe omgeving van de projectlocatie, wordt bepaald door de openheid van het cultuurlandschap met voornamelijk een agrarische functie. De structuur in het landschap wordt bepaald door de ontginningswegen. Nieuwe structuren in het landschap betreffen onder andere de rijksweg A7. De gronden op de projectlocatie worden gebruikt voor akkerbouwdoeleinden.

Figuur 2. Luchtfoto met grenzen plangebied zonnepark Westerwolde (bron: Cyclomedia)

Figuur 3. Zicht op de projectlocatie van Tweekarspelenweg

1.4 Planologische regeling

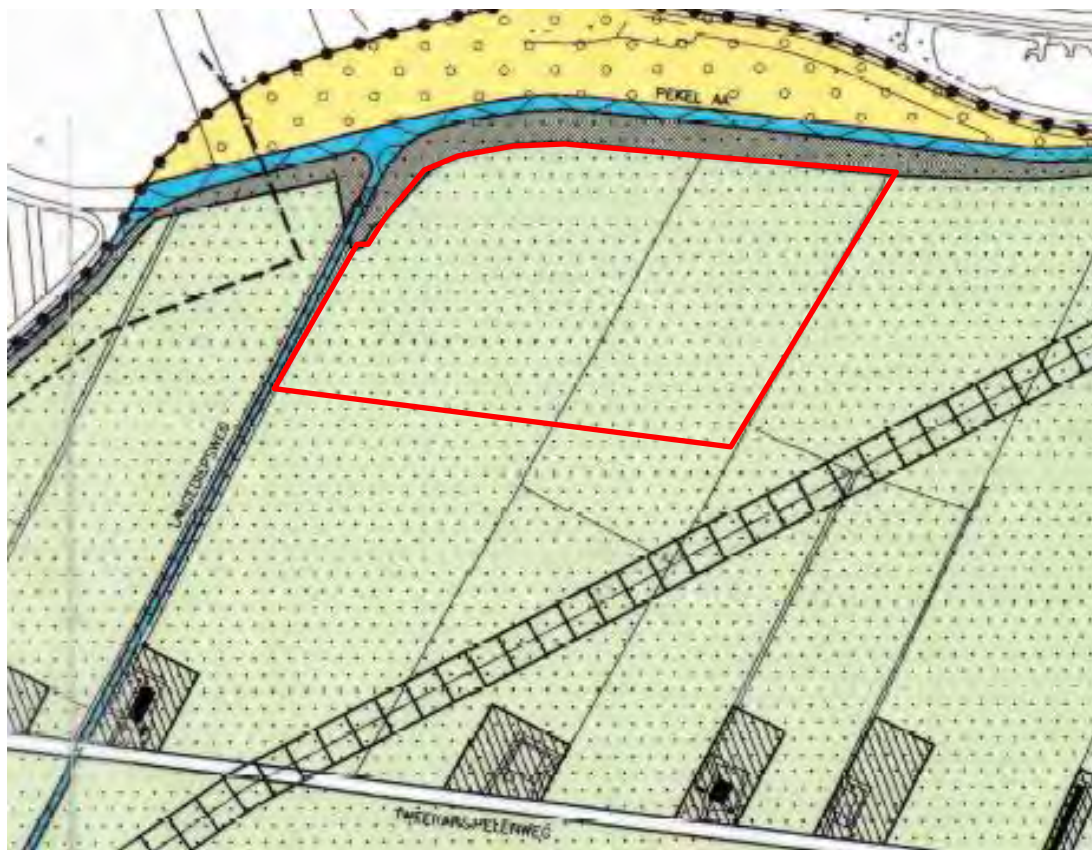
In deze paragraaf wordt ingegaan op de ter plaatse geldende planologische regelingen, indien en voor zover deze voor dit project relevant zijn.

Ter plaatse van het projectgebied geldt het bestemmingsplan 'Buitengebied 1998' (vastgesteld 9 juli 1998). De gronden ter plaatse van de projectlocatie zijn bestemd als '*Agrarisch gebied - open landschap*'.

Vanwege het ontbreken van nadere aanduidingen zijn deze gronden alleen bestemd voor de uitoefening van een agrarisch bedrijf en waterhuishoudkundige doeleinden. Ondergeschikt hieraan zijn de gronden ook bestemd voor het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke waarden van het open landschap, recreatief medegebruik en infrastructurele voorzieningen. Omdat ook een bouwperceel ontbreekt, zijn de bouw mogelijkheden op deze gronden beperkt; alleen het oprichten van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, is toestaan.

De aanleg van een zonnepark is op grond van bovenstaande bestemmingsomschrijvingen niet toegestaan. Het bestemmingsplan kent voor dit project geen overige relevante binnenplanse flexibiliteitsbepalingen.

Dat betekent dat moet worden omgezien naar een buitenplanse procedure. In dit geval wil de gemeente Westerwolde meewerken via een zogenoemde buitenplanse afwijkingsprocedure (zie paragraaf 1.5).

Figuur 4: uitsnede verbeelding bestemmingsplan "[Buitengebied 1998], projectlocatie rood omkaderd.

1.5 Afwijking van het bestemmingsplan

Voor de gevallen, waarbij buitenplannen afwijken van het bestemmingsplan op grond van artikel 2.12, eerste lid, sub a, onder 1° of 2° Wabo niet mogelijk is, biedt artikel 2.12, eerste lid, sub a, onder 3° Wabo de mogelijkheid om van het bestemmingsplan af te wijken met een omgevingsvergunning, als de activiteit niet in strijd is met een goede ruimtelijke ordening en de motivering van het besluit een goede ruimtelijke onderbouwing bevat. In deze ruimtelijke onderbouwing komen alle relevante

aspecten vanuit de ruimtelijke ordening voor dit project aan de orde. Er wordt aangetoond dat het project in overeenstemming is met de beginselen van een goede ruimtelijke ordening.

1.6 Leeswijzer

Hoofdstuk twee geeft de beschrijving van de bestaande situatie en het project weer. Het derde hoofdstuk gaat in op het van toepassing zijnde beleidskader. Hoofdstuk vier behandelt de omgevingsaspecten. Hoofdstuk vijf gaat in op de procedurele aspecten en de economische uitvoerbaarheid. Het zesde en laatste hoofdstuk geeft de conclusies van de onderbouwing weer.

2 Gebieds- en projectbeschrijving

2.1 Beschrijving projectgebied

In de huidige situatie bestaat het projectgebied uit agrarisch open grasland. Ten zuiden van het projectgebied grenst de Tweekarspelenweg. De Tweekarspelenweg is een lokale weg van Bellingwolde naar de provinciale weg N367 Blijham - Winschoten. Aan deze weg zijn in hoofdzaak landbouwbedrijven gevestigd. Agrarische percelen begrenzen het projectgebied, respectievelijk aan de oostelijke en westelijke zijde. Aan de noordelijke zijde van het projectgebied is de Pekel Aa/ rijksweg A7 gelegen. De Pekel Aa is een riviertje tussen Oude Pekela en De Bult ten oosten van Winschoten waar het in de Westerwoldse Aa stroomt. Ten zuiden van het projectgebied liggen op ca. 400meter (bedrijfs)woningen gesitueerd aan de Tweekarspelenweg.

2.2 Cultuurhistorische / Landschappelijke beschrijving

Bebouwingsbeeld en structuur

De Tweekarspelenweg is in de jaren zestig aangelegd in het kader van de naoorlogse ruilverkavelingen van Blijham en Bellingwolde. Een aantal boerderijen (met name in Blijham) verhuisde naar het buitengebied¹. Temidden in de polder bij Blijham werden agrarische bedrijven gebouwd. Veelal betrof het bedrijfsverplaatsingen vanuit de dorpen. De boeren die daar woonden, moesten een ontsluitingsweg hebben. Met de agrarische bedrijven aan de Tweekarspelenweg is een patroon van typische ruilverkavelingsboerderijen ontstaan. Oorspronkelijk lag hier de nadruk sterk op de akkerbouw.

Ruilverkavelingen zorgden voor een modern-rationeel verkavelingspatroon. Daarbij gingen veel historische landschapskenmerken verloren, waaronder de slingerende loop van de Westerwoldse Aa. Het wegennet werd verder uitgebouwd, de waterhuishouding gereorganiseerd en het landschap aangekleed met verspreide bospercelen, bomensingels en groenstroken rond de dorpen.

De kenmerkende ruimtelijke opbouw van de projectlocatie en omgeving wordt voor een belangrijk deel bepaald door het bebouwingsbeeld en structuur van de omliggende dorpen. Het projectgebied ligt ten noorden van het dorp Blijham en ten westen van Bellingwolde, beiden wegdorpen die een kenmerkende variatie in ruimtevormen langs de langgerekte hoofdwegen kennen, waardoor de dorpen soms bijna ongemerkt in elkaar overgaan. De Tweekarspelenweg vormt de oost-westverbinding tussen Winschoten en Bellingwolde.

Landschap

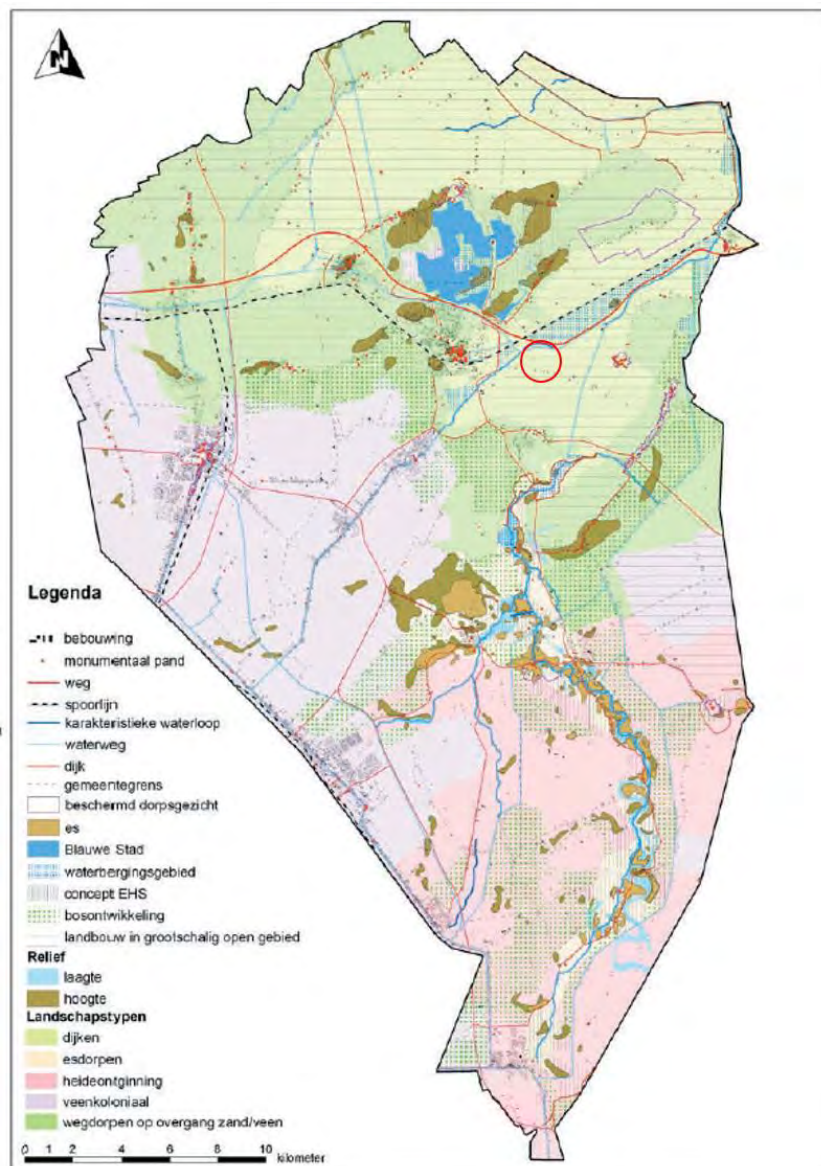
Landschappelijk gezien ligt het projectgebied in een dijenlandschap. Dit landschap kenmerkt zich in hoofdzaak door haar (grootschalige) openheid, smalle opstreckende kavelstructuur en de verspreid in de ruimte liggende boerenerven. Het dijenlandschap bestrijkt het gebied tot waar de invloed van de zee een dominante rol in de wordingsgeschiedenis van het landschap heeft gespeeld en wordt begrensd door het wegdorpenlandschap op de overgang zand/veen. In het dijenlandschap zijn nog enkele restanten van wielen/maren, de voormalige inbraken van de zee, te onderscheiden. Het merendeel van de gegraven waterlopen is te vinden in het landschap van de heideontginningen en het veenkoloniale landschap. Bij de eerste grote ontginningen in de 17^e eeuw werd gebruik gemaakt van o.a. de natuurlijke waterloop Pekel Aa². Typerend voor dit gebied is het zeer open, grootschalig

¹ <http://landschapsgeschiedenis.nl/deelgebieden/11-Oldambt.html>

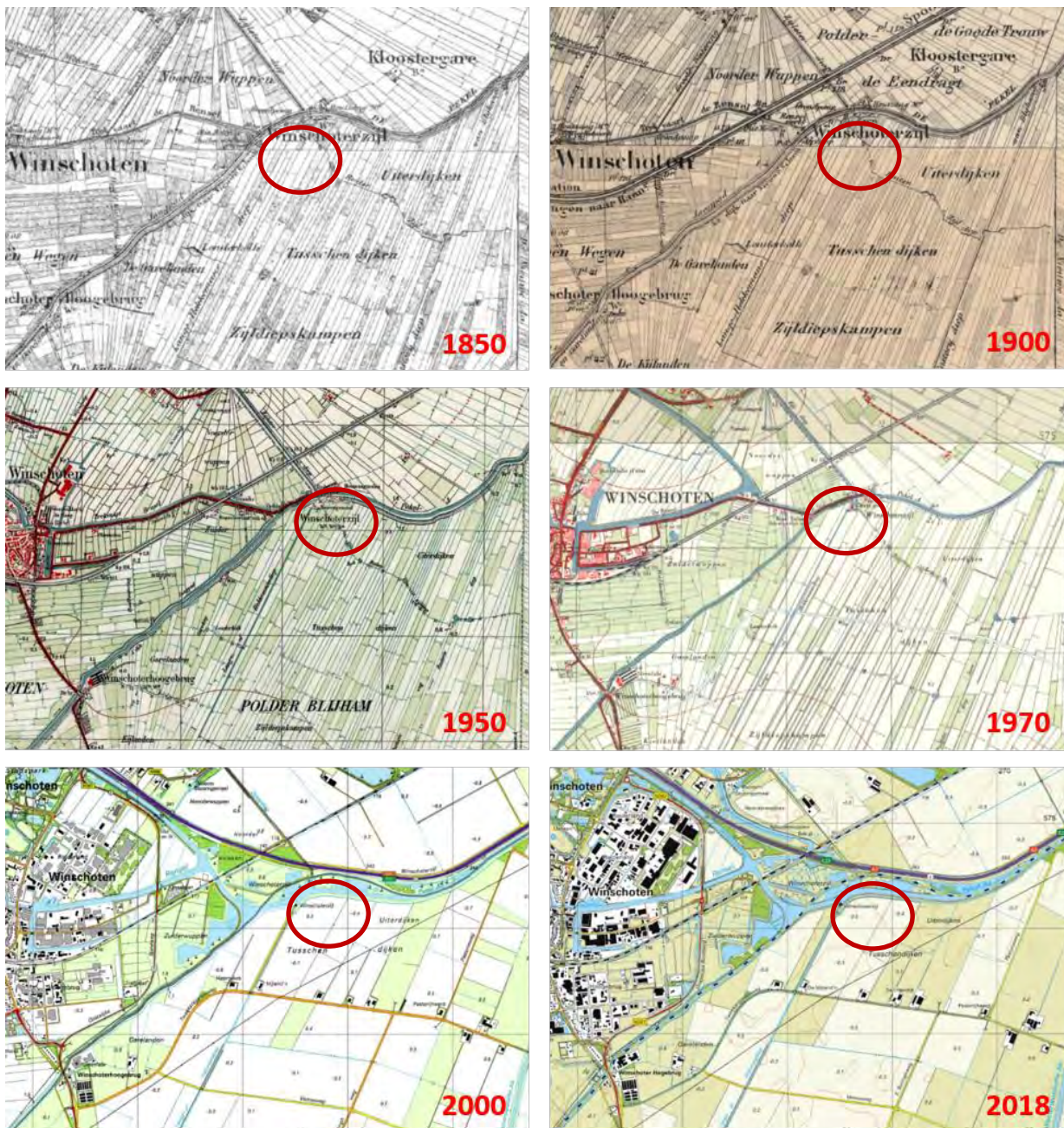
² https://www.dbnl.org/tekst/sten009monu04_01/sten009monu04_01_0006.php

landschap met abrupte overgangen naar geconcentreerde dorpsbebouwingen, waarbij de dorpen zoals Bellingwolde en Blijham op zandruggen zijn gelegen. Verder zijn als belangrijke beeld dragers van dit dijklandschap te noemen:

- Voormalige dijken met daarlangs liggende karakteristieke boerderijen, verder is de Tweekarspelenweg een belangrijk element in het wegenpatroon geworden; daarbij is het patroon van waterlopen gewijzigd;
- Oudere boerderijen langs voormalige dijken, ruilverkavelingsboerderijen langs Tweekarspelenweg; soms zware erfbeplanting, daarnaast recente, meer bescheiden erfbeplanting (Tweekarspelenweg), voor het overige zeer open gebied;
- Van oorsprong opstreckende verkaveling, in het kader van ruilverkaveling overwegend vervangen door regelmatige blokverkaveling;
- Voornamelijk akkerbouw als grondgebruik, recent ook grasland.

Figuur 4. Landschapstypen en projectlocatie (rood omkaderd). Bron: Agrarische bouwblokken en landschap (2018)

Figuur 5. Historische ontwikkeling van het gebied van 1850 tot nu.

In figuur 5 is te zien dat tot 1970 een waterloop door het plangebied heen liep, het Buiten Zijldiep. Het Buiten Zijldiep kwam uit op het Winschoterzijk, gelegen bij de samenvloeiing van de Pekel A, de Trekvaart de Rensel en het Zijlster Diep. Het Winschoterzijk was een schans op de grens van de vroegere gemeenten Beerta, Wedde en Winschoten. De schans lag vanaf 1593 tot in de 19e eeuw op de plek waar tegenwoordig de rivier Rensel uit Winschoten in de rivier Pekel Aa uitmondt. In deze schans ontstond destijds een buurtschap met enkele huizen, cafés en molens. Tegenwoordig is Winschoterzijk een watermassa en natuurgebied tussen de autoweg A7 en de rivier Pekel Aa. Ook is te zien dat met de ruilverkaveling in de jaren '60 en '70 het landschap is veranderd. De vorm en grootte van de percelen zijn groter geworden waardoor efficiënter landbouw kon plaatsvinden.

2.3 Projectbeschrijving

Met het initiatief van Solarpark Westerwolde BV beoogt men een nieuwe planologische functie aan het projectgebied toe te kennen, namelijk de functie van zonnepark. Een zonnepark bestaat uit de volgende elementen:

- de opstelling van de zonnepanelen inclusief bekabeling en transformatorstations (een per 3 MWp);
- een inkoopstation, omheining en een of meerdere beveiligingscamera's;
- de landschappelijke inpassing (bloemrijk grasland en natuurvriendelijke oeverzones met inheemse heesters en op de overgang met water riet).

De beoogde projectlocatie heeft een bruto omvang van ruim 30 hectare, hiervan wordt 22,2 ha gebruikt voor de aanleg van het zonnepark (netto oppervlakte zonnepanelen 14,3 ha en 7,9 ha voor de infrastructuur). De overige ruimte 7,8 wordt gebruikt voor de landschappelijke inpassing.

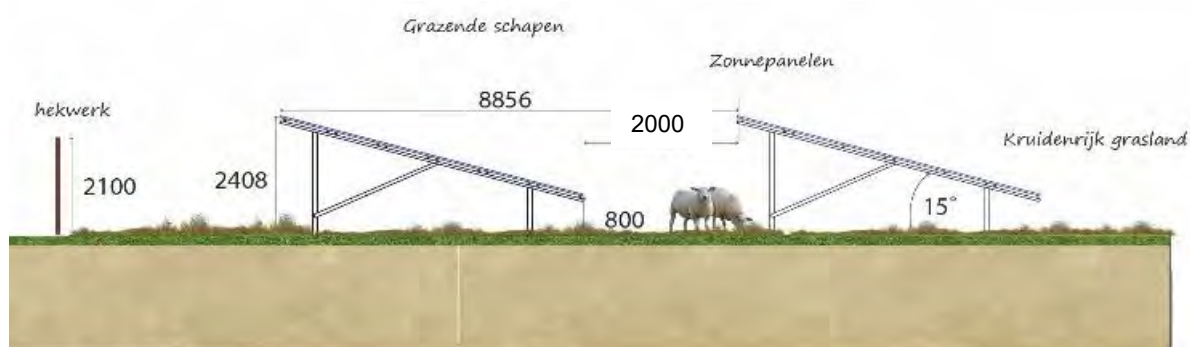
Uit de eerste indicatieve berekening blijkt dat ter plaatse een zonnepark met een vermogen van ca. 30 MWp gerealiseerd kan worden. Aansluiting op het elektriciteitsnet is elementair bij de realisatie van een zonnepark. Op zo'n 2 kilometer ten westen van de projectlocatie staat op een perceel aan de B. Haitzemastraat het transformatorstation "Winschoten". Uit afstemming tussen de netbeheerder en de ontwikkelaar blijkt dat voldoende capaciteit beschikbaar is voor aansluiting.

Opstelling zonnepanelen

Bij de inrichting van het zonnepark worden de panelen in een zuidwest-opstelling geplaatst. De zonnepanelen worden gemonteerd op een stellage en staan daarmee onder een hoek van ca. 15 graden ten opzichte van het maaiveld. De panelen worden aangebracht op een hoogte van ca. 0,8 meter boven maaiveld. De totale hoogte van de bouwwerken bedraagt ca. 2,4 meter. Er zijn twee belangrijke redenen om te kiezen voor deze opstelling:

- de beoogde opstelling leidt tot de meest effectieve opbrengst en daarmee ook tot een zorgvuldig ruimtegebruik;
- bij een zonnepark in zuidwest-opstelling is er sprake van een afstand tussen de rijen met panelen van 2,0 m¹ en worden de panelen op ca. 0,8 meter boven maaiveld aangebracht. Hierdoor kan licht en water de bodem bereiken. Hierdoor is een ecologisch waardevolle inpassing met behoud van de bodemkwaliteit mogelijk (zie ook par. 4.4. en 4.6);
- de gekozen opstelling biedt ruimte voor agrarisch dubbelgebruik door middel van begrazing met kleinvee.

Figuur 6 geeft een impressie van de mogelijke opstelling en figuur 7 meer in detail van het park.

Figuur 6. Impressie van de voorgenomen opstelling (maatvoering indicatief). Bron: Royal HaskoningDHV

Figuur 7. Plangebied met ligging panelenvelden.

Landschappelijk inpassing

Van het projectgebied van ruim 30 hectare wordt netto 22,2 hectare als zonnepark gebruikt. De overige 7,8 hectare wordt benut voor de landschappelijke inpassing (zie paragraaf 2.4). Dit deel van het plangebied zal worden ingericht ten bate van een versterking voor natuur en landschap.

Het zonnepark heeft geen verkeersaantrekkende werking, maar dient wel bereikbaar te zijn voor onderhoud. Hiervoor wordt de Tweekarspelenweg gebruikt en zal het park toegankelijk worden gemaakt met een nieuwe weg.

2.4 Landschappelijke inpassing

Zonneparken zijn nieuwe elementen in het landschap. Het is van groot belang om deze in te passen in het bestaande landschap om de ruimtelijke kwaliteit te waarborgen en waar mogelijk te vergroten. De basis hiervoor wordt gevormd door de kenmerken en kwaliteiten van het bestaande landschap, die in paragraaf 2.2 zijn beschreven. Op basis van die kenmerken, in combinatie met de richtlijnen voor de inpassing van zonneparken uit de 'beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens gemeente Westerwolde' en de aanvullend opgestelde 'Landschappelijke verdieping grootschalige zonneparken' zijn onder begeleiding van het Landschapsbureau LAOS verschillende inpassingsvarianten uitgewerkt waaruit de ecologische variant naar voren is gekomen. Deze ecologische variant is vervolgens meer in detail uitgewerkt in het landschappelijk inrichtingsplan. Het plan is opgenomen in bijlage 1 en wordt onderstaand samenvattend toegelicht.

Inrichtingsplan zonneparken gemeente Westerwolde

De gemeente Westerwolde schrijft in haar beleidsnotitie 'zonneparken en kleine windmolens' voor hoe een optimaal functionerend en goed in het landschap passend zonnepark ingericht dient te worden waarvoor een breed maatschappelijk draagvlak bestaat.

Voor elk initiatief binnen de gemeente Westerwolde wordt door initiatiefnemer een inrichtingsplan opgesteld, hierin moeten de volgende aspecten worden opgenomen en toegelicht:

- De historisch gegroeide landschapsstructuur en de aanleiding vanuit het landschap voor deze locatie;
- De afstand tot andere ruimtelijke elementen;
- Een evenwichtige ordening en in de omgeving passende maatvoering en vormgeving van de voorzieningen voor de opwekking van zonne-energiebebauwing en opslag- of andere voorzieningen;
- Het woon- en leefklimaat van direct omwonenden;
- Het aspect nachtelijke uitstraling.

Meervoudig ruimtegebruik

De gemeente Westerwolde geeft er de voorkeur aan zonneparken te koppelen aan kansen op het gebied van economie/werkgelegenheid, educatie, recreatie, natuurontwikkeling en innovatie. De landschappelijk inpassing van het zonnepark kan dienen in/nabij natuur door te dienen als natuurbuffer of de locatie gevarieerd in te richten met hoogblijvende agrarische (schaduwminnende) gewassen of een voedselbos.

Bovenstaande aspecten zijn doorvertaald naar een inrichtingsplan voor de locatie Westerwolde waarin de wensen van de omgeving ten behoeve van de inrichting van het park zijn opgenomen.

Referentiebeelden van een zonnepark met natuurlijke uitstraling en kruidenrijke beplanting

Ruimtelijke karakteristieke omgeving

Het projectgebied is gelegen in een dijkenlandschap, wat zich in hoofdzaak kenmerkt door haar (grootschalige) openheid, blokvormige kavelstructuur en de verspreid liggende boerenerven. Bellingwolde en Blijham liggen op zandruggen. Door de grootschalige kavelruil zijn de oorspronkelijk langgerekte smalle kavels verbreed. Ook de historische dijk, kronkelende waterloop het Buiten Zijldiep met bijbehorende maar (kolk) is verdwenen en vervangen door het 'Lange- of Hekmansdiep'. Daarnaast is destijds ook de Tweekarspelenweg aangelegd, waarop het projectgebied momenteel is ontsloten. Hieronder enkele foto's van het projectgebied en karakteristieke omringende landschappelijke elementen.

Foto vanaf Tweekarspelenweg van het projectgebied. Momenteel Graanveld met rogge en gerst. Ook zijn hierop goed de hoogspanningsmasten te zien die schuin over het projectgebied verspreid staan.

Voorbeeld van de westelijke grens van het projectgebied. Een sloot met steile oevers, die ruig begroeid zijn met riet en soms een klaproos.

Foto vanaf projectgebied richting westelijke buurkavel. In de verte duidelijk de twee nabij gelegen woonerven te zien, die grotendeels zijn omringd door bomen.

Oostrand van het projectgebied, met links het graanland, in het midden een duidelijk pad en rechts een half droge sloot ruig begroeid met riet.

Tweekarspelenweg aan rechterzijde. Daarnaast de kaalgemaaide sloot en de boerderij op het projectgebied, met houtsingel eromheen.

Achterzijde van het plangebied. Ca. 6 meter brede sloot met stijle en gemaaide over aan graanakkerkant. Aan de overzijde is een dijk te zien met struweel met daarachter de Pekel-Aa. Hierover loopt een fietspad. De A7 die weer wachter de Pekel-Aa ligt heeft geen uitzicht op het projectgebied, door de natuur en de dijk die het gebied afschermt.

Sloot in West-Oost richting die het plangebied in tweeën deelt. Bijna droge sloot met steile oevers, die ruig begroeid zijn met riet en grote brandnetels.

Landschappelijk inpassingsplan

Gewenste ruimtelijke structuur

De landschapsanalyse en bovenstaande foto's van het projectgebied vormen de basis voor het landschappelijke inpassingsplan.

1. Grootschalig open het landschap behouden

Ten eerste het behoud van het open karakter van het gebied met de daarbij horende karakteristieke boerderijen met omringende houtsingels. Daartoe wordt er ca. 550 meter vanaf de Tweekarspelen vrijgehouden. Hierdoor ogen de zonnepanelen een stuk kleiner en hou je vanaf de Tweekarspelenweg goed zicht op de grootschalige akkergebieden tot aan de dijk aan de Pekel-Aa. Daarnaast is er bewust gekozen geen hoge bomen aan te planten rondom het plangebied om de openheid te waarborgen.

2. Rationele verkavelingsstructuur aanhouden

De zuidwest-georiënteerde zonnepanelen worden iets gedraaid, waardoor ze in lijn (parallel) staan met de Tweekarspelenweg en de dijk. Hierdoor is het rationale patroon van de

omliggende percelen doorgezet. De zonnepanelen worden verder in drieën gedeeld. Zodat de lange smalle verkavelingsstructuur extra wordt versterkt.

3. Extra kruidenrijk en bloemrijk grasland (multifunctioneel ruimtegebruik).

Over het hele plangebied zal kruidenrijk grasland staan. Dit draagt bij aan de biodiversiteit, met name insecten gedijen daar goed in, die weer nuttig kunnen zijn voor natuurlijke gewassenbescherming. Ook geeft dit een natuurlijke uitstraling. Doordat dit schaduwminnende kruiden zijn, gedijen ze ook onder de zonnepanelen, waardoor de grond rijk blijft en extra wordt benut.

4. Natuurvriendelijke randzone met heesters en rietkraag

De buitenranden van het park bestaat uit een natuurvriendelijke zone. Het profiel bestaat uit een grondwal met inheemse heesters, een natuurvriendelijke oever die aansluit op de watergang. Door het plan loopt ook een sloot waarvan de oevers eveneens natuurvriendelijk worden aangelegd.

5. Huidige waterlopen behouden en de ruimte geven

Het zonnepark houdt de huidige waterlopen in stand en geeft ze extra ruimte, zodat er kansen ontstaan voor de natuur en verscheidene diersoorten om zich hier te nestelen.

6. Gebruik maken van het bestaande toegangspad

Voor een belangrijk deel kan gebruik worden gemaakt van een bestaand toegangspad vanaf de Tweekarspelenweg naar het plangebied. Het overige deel zal voor de aanleg van het park worden aangelegd. Het pad zal opgewaardeerd worden zodat vrachtvervoer kan plaatsvinden voor de aanleg van het park en onderhoud.

7. Omheining

De omheining van het zonnepark is een vereiste vanuit veiligheid. In plaats van een groot hekwerk, is hier gekozen voor een meer natuurlijk hekwerk aan de rand van het extra kruidenrijk grasland. Zie schetsontwerp voor de exacte locatie.

8. Woon- en leefklimaat van direct omwonenden

Er wordt minimaal 375 meter afstand gehouden tussen de zonnepanelen en het perceel van de woonerven, zodat de bewoners zo min mogelijk last hebben van het zonnepark. De traditionele woonboerderijen zijn veelal omringend met houtsingels. Deze bevatten zowel hoge bomen als laag struweel, waardoor de omwonenden vanuit hun woning geen/weinig zicht

hebben op het zonnepark. Waar dat wel zo is, ligt het zonnepark op minimaal 200 à 300 meter. Doordat deze omringd is met een hoge rietkraag, blijft de visuele impact beperkt.

2.5 Beheer en ontmanteling

Het beheer van het plangebied is gericht op het panelenveld en de ecologische ingerichte oevers. Het uitgangspunt is de bodem beperkt te wijzigen en het maaiveld zoveel mogelijk te handhaven. Hieronder is op het beheer van het plangebied ingegaan.

Panelenveld: de bodem van het panelenveld wordt als kruidenrijk grasland ingericht en extensief beheerd. Buiten de broedtijd zal één of twee keer per jaar gemaaid worden waarna afvoer zal plaatsvinden. Bij voorkeur zal het maaien gefaseerd plaatsvinden zodat er altijd begroeiing als dekking en beschutting blijft bestaan.

Verder

Natuurvriendelijke oevers: langs de randen van het park worden natuurvriendelijke oevers aangelegd. De randzone bestaat uit een grondwal met inheemse heesters, een natuurvriendelijke oever en een watergang. Door het plangebied loopt ook een sloot waarbij ook een variabele ecologische oever wordt aangelegd. Ook de oeverzones worden op een vergelijkbare wijze extensief beheerd dan het panelenveld. Maaien en verwijdering van riet zal eveneens gefaseerd plaatsvinden zodat voldoende dekking aanwezig blijft.

Kruiden- en bloemrijke graslanden: ter plaatse van het zonnepark zal ter bevordering van en biodiversiteit een kruiden- en bloemrijk grasland worden aangebracht. Verder zal een goede grasvegetatie worden aangebracht die de vestiging van ongewenste kruiden moet voorkomen.

Om overlast naar de omgeving te voorkomen zal actief beheer plaatsvinden. Dat enerzijds gericht is om het overwaaien van zaden van ongewenste soorten (o.a akkerdistel, ridderzuring en Jacobs kruiskruid) naar de aangrenzende (landbouw-)percelen te voorkomen en anderzijds lokaal te bestrijden.

Verder worden met de direct aangrenzende perceeleigenaren nadere afspraken over het beheer gemaakt.

Aan het einde van de exploitatie van het park worden de percelen weer in de oude staat teruggebracht. Hierover zijn met de eigenaar van de percelen afspraken gemaakt en vastgelegd in een overeenkomst.

3 Beleidskader

3.1 Rijksbeleid

Nationale omgevingsvisie (NOVI)

De NOVI is een instrument van de nieuwe Omgevingswet en loopt vooruit op de inwerkingtreding van die wet. De NOVI biedt een langetermijnperspectief op de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland tot 2050. Met de NOVI geeft het kabinet richting aan de grote opgaven die het aanzien van Nederland de komende dertig jaar ingrijpend zullen veranderen. Denk aan het bouwen van nieuwe woningen, ruimte voor opwekking van duurzame energie, aanpassing aan een veranderend klimaat, ontwikkeling van circulaire economie en omschakeling naar kringlooplandbouw. Alles met zorg voor een gezonde bodem, schoon water, behoud van biodiversiteit en een aantrekkelijke leefomgeving. Omgevingskwaliteit is daarmee het kernbegrip: dat wil zeggen ruimtelijke kwaliteit én milieukwaliteit. Met de NOVI benoemt het Rijk nationale belangen en geeft richting met behulp van de volgende vier prioriteiten:

1. Ruimte voor klimaatadaptatie en energiestrategie
2. Duurzaam economisch groeipotentieel
3. Sterke en gezonde steden en regio's
4. Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied

Centraal bij de afweging van belangen staat een evenwichtig gebruik van de fysieke leefomgeving, zowel van de boven- als de ondergrond. Zo wordt 'omgevingsinclusief' beleid gevoerd. De NOVI onderscheidt daarbij drie afwegingsprincipes:

1. Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal
3. Afwentelen wordt voorkomen

Om te stimuleren dat locaties voor zonne-energie zorgvuldig worden uitgekozen, heeft het Rijk in samenwerking met medeoverheden en andere belanghebbenden een voorkeursvolgorde uitgewerkt. De afwegingsprincipes van de NOVI leiden tot een voorkeur voor zonnepanelen op daken en gevels van gebouwen. Om aan de gestelde energiedoelen te voldoen, kan blijken dat ook locaties in het landelijk gebied nodig zijn. De voorkeursvolgorde van de NOVI houdt geen volgtijdelijkheid in. Na het verkennen van mogelijkheden voor het toepassen van zon-PV kan worden begonnen met het gelijktijdig benutten van gekozen mogelijkheden.

Afweging

In de verkenning van mogelijkheden voor de toepassing van zon-PV in Gemeente Westerwolde is gebleken dat het gelijktijdig benutten van gebouwen en locaties in landelijk gebied noodzakelijk is om de energiedoelen te behalen. Het planvoornemen levert hiermee een bijdrage aan het nationale belang voor de energietransitie. Een evenwichtig gebruik van de fysieke leefomgeving is geborgd in de kaders van het provinciale en gemeentelijke beleid, zoals toegelicht in de paragrafen 3.2 en 3.3.

Klimaatwet

Op 28 mei 2019 is de klimaatwet door de Eerste Kamer goedgekeurd waardoor Nederland het zevende Europese land is met een wet waarin staat hoeveel CO₂ er mag worden uitgestoten. De klimaatwet legt klimaatdoelstellingen in Nederland wettelijk vast en introduceert een mechanisme dat ervoor zorgt dat overheid die klimaatdoelen ook moet halen. De wet legt vast met hoeveel Nederland de CO₂-uitstoot terugdringt in 2030 en 2050 en geeft iedereen (burgers en bedrijven) zekerheid over de weg die Nederland inslaat.

De wet bevat 3 concrete klimaatdoelen:

- Een vermindering van de broeikasgasuitstoot tot een niveau dat 95 procent lager ligt in 2050 dan in 1990;
- Streven naar een reductie van 49 procent van de broeikasgasuitstoot in 2030 ten opzichte van 1990;
- 100 procent CO₂-neutrale elektriciteitsproductie in 2050 (zoals zonne-energie).

Door de klimaatdoelen wettelijk te verankeren met een goede borging wordt het klimaatbeleid duidelijk en voorspelbaar. Op die manier kan Nederland ook voldoen aan het klimaatakkoord van Parijs. Op de vierde donderdag van oktober (Klimaatdag) rapporteert het kabinet over de CO₂-reductie en presenteert ze, indien noodzakelijk, extra maatregelen om de klimaatdoelen te halen.

Klimaat en Klimaatnota

De Klimaatwet voorziet erin dat het kabinet eens in de 5 jaar een Klimaatplan schrijft. Het klimaatplan bevat de hoofdzaken van het klimaatbeleid voor de komende jaren. Er staat in welke maatregelen worden getroffen om de doelen uit de Klimaatwet te halen. Iedere 2 jaar wordt het klimaatplan geëvalueerd en zo nodig aangepast. Op Klimaatdag wordt jaarlijks bekeken of Nederland nog op koers ligt om de klimaatdoelen te halen en wordt bekend of, en zo ja welk aanvullend beleid noodzakelijk is.

Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

De borging van de uitspraken uit de SVIR heeft in juridische zin plaatsgevonden in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro). In het Barro zijn de verschillende nationale belangen vastgelegd die doorwerking moeten krijgen bij lagere overheden. Het gaat om de volgende nationale belangen: rijksvaarwegen, project Mainportontwikkeling Rotterdam, kustfundament, grote rivieren, Waddenzee en waddengebied, defensie, Ecologische Hoofdstructuur, erfgoederen van universele waarden, hoofdwegen en hoofdspoorwegen, elektriciteitsvoorziening, buisleidingen van nationaal belang voor vervoer van gevaarlijke stoffen, primaire waterkeringen buiten het kustfundament en het IJsselmeer-gebied.

Het nationale belang elektriciteitsvoorziening heeft enkel betrekking op grootschalige elektriciteitsvoorzieningen. Het beoogde project is kleinschalig en heeft geen betrekking op de voornoemde rijksbelangen. Het project is daarmee in overeenstemming met het rijksbeleid, zoals opgenomen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening.

Ladder voor duurzame verstedelijking

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte is de ladder voor duurzame verstedelijking geïntroduceerd. Deze ladder is per 1 oktober 2012 als motiveringseis in het Besluit ruimtelijke ordening opgenomen. Op 1 juli 2017 is het Besluit ruimtelijke ordening gewijzigd, waarbij een nieuwe vereenvoudigde Laddersystematiek geldt. Daarin staat dat pas als herstructurering of transformatie van bestaand stedelijk gebied onvoldoende ruimte biedt om aan de ruimtevraag van het plan te voldoen, er sprake kan zijn van een nieuwe stedelijke ontwikkeling. Het begrip “stedelijke ontwikkeling” is daarbij als volgt gedefinieerd: “ruimtelijke ontwikkeling van een bedrijventerrein of zeehaventerrein, of van kantoren, detailhandel, woningbouwlocaties of andere stedelijke voorzieningen.”

Afweging

Een zonnepark betreft geen stedelijke functie in de zin van de ladder voor duurzame verstedelijking, zoals hiervoor genoemd. De uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 18 februari 2015 (201400570/1/R6) bevestigt dat functies die niet onder begripsbepaling zijn

genoemd en ook niet in de handreiking zijn genoemd, niet als stedelijke functies worden aangemerkt. Daarbij merkt de Afdeling op dat de strekking van de regeling gericht is op het tegengaan van leegstand. De realisatie van het zonnepark leidt niet tot leegstand elders. De ladder voor duurzame verstedelijking is derhalve niet van toepassing op voorliggend project.

Energierapport 2016

Begin 2016 is het nieuwe Energierapport gepresenteerd, met onder meer de volgende passage:

"Op 12 december 2015 zijn 195 landen onder auspiciën van de Verenigde Naties (VN) een belangrijk klimaatakkoord overeengekomen. In dit klimaatakkoord zijn doelen afgesproken zoals het beperken van de opwarming tot ruim onder de twee graden en het bereiken van een balans tussen de uitstoot en vastlegging van broeikasgassen in de tweede helft van deze eeuw. De Europese Raad heeft de komst van dit klimaatakkoord verwelkomd, omdat het een mondiaal en juridisch bindend akkoord betreft. Dit klimaatakkoord is ook van belang voor het Nederlandse energie- en klimaatbeleid. Voor Nederland zijn daarbij de Europese afspraken leidend."

Het toenmalige demissionaire kabinet houdt dus onverkort vast aan de Europese afspraken voor 2020, 2030 en 2050 en aan de afspraken uit het Energieakkoord die samen met milieuorganisaties, bedrijfsleven en overheden zijn gesloten.

Dit Energierapport geeft een integrale visie op de toekomstige energievoorziening van Nederland. Het demissionair kabinet stelt voor de transitie naar duurzame energie drie uitgangspunten centraal:

- sturen op CO₂-reductie;
- verzilveren de economische kansen die de energietransitie biedt;
- integreren energie in het ruimtelijk beleid.

Zonne-energie belangrijke bron

Volgens het Energierapport 2016 zijn de belangrijkste vormen van hernieuwbare energie in Nederland zonne-energie, windenergie, bio-energie en aardwarmte. Een kleinere rol spelen waterkracht, omgevingswarmte (warmtepompen in woningen) en energie uit potentieel verschil zoet-zout (osmose-energie of 'blue energy'). Hoewel grijze energie uit fossiele energiebronnen in de komende decennia nodig blijft, zal hernieuwbare energie een steeds groter onderdeel gaan uitmaken van de energiemix. Zonne-energie speelt daarbij een belangrijke rol, omdat het relatief eenvoudig te installeren is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld wind op zee. Daarnaast is zonne-energie een beproefde technologie.

Energieakkoord voor duurzame groei

In september 2013 sloten meer dan 40 organisaties het Energieakkoord voor duurzame groei. Eén van de doelen is het vergroten van het aandeel van hernieuwbare energieopwekking (nu ruim 4%) naar 14% in 2020. Een verdere stijging van dit aandeel naar 16% is beoogd in 2023. Om dit te bereiken, is een tiental pijlers geformuleerd. Pijler 3 gaat over het stimuleren van decentrale duurzame energie, waaronder zonne-energie. In het Energieakkoord is aangegeven dat voor deze vorm vooral belemmeringen weggehaald moeten worden. Belemmeringen zijn onder meer (niet uitputtend) een goede ruimtelijke inpassing om belemmeringen bij vrijwaringsgebieden waar mogelijk weg te nemen, het actualiseren van bouwregelgeving aan een grotere inzet van hernieuwbare energie, het actualiseren van vergunningsprocedures gericht op snellere toepassing van innovaties en het verkorten van project doorlooptijden.

3.2 Provinciaal beleid

Geconsolideerde Omgevingsvisie februari 2021 provincie Groningen

In februari 2021 heeft de provinciale Staten van Groningen de Geconsolideerde Omgevingsvisie februari 2021 (hierna: Omgevingsvisie) vastgesteld. Het provinciale beleid voor de leefomgeving is vastgelegd in de Omgevingsvisie van de provincie Groningen. De Omgevingsvisie bevat de integrale lange termijnvisie van de provincie op de fysieke leefomgeving. Leidende thema's voor de Omgevingsvisie zijn:

- Een duurzame economische structuur: concurrerend, bereikbaar en toekomstbestendig;
- Een duurzame, aantrekkelijke, leefbare en veilige leefomgeving in sterke steden en vitale dorpen, omgeven door een mooi landschap.

Een belangrijk doel van de Omgevingsvisie is om op strategisch niveau samenhang aan te brengen in het beleid voor de fysieke leefomgeving. Daarom zijn in deze Omgevingsvisie zoveel mogelijk de visies op verschillende terreinen zoals ruimtelijke ontwikkeling, landschap en cultureel erfgoed, natuur, verkeer en vervoer, water, milieu en gebruik van natuurlijke hulpbronnen samengevoegd en inhoudelijk met elkaar verbonden. Er zijn ook onderdelen opgenomen van het provinciale beleid voor economie, energie en cultuur en welzijn, voor zover die gevolgen hebben voor de fysieke leefomgeving.

De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijk domein. In de omgevingsvisie is al het provinciale beleid, dat raakt aan de fysieke leefomgeving, geformuleerd en geordend in 5 samenhangende thema's en elf provinciale belangen:

- Ruimte:
 - o Ruimtelijke kwaliteit
 - o Aantrekkelijk vestigingsklimaat
 - o Ruimte voor duurzame energie
 - o Vitale landbouw
- Natuur en landschap:
 - o Beschermen landschap en cultureel erfgoed
 - o Vergroten biodiversiteit
- Water:
 - o Waterveiligheid
 - o Schoon en voldoende water
- Mobiliteit:
 - o Bereikbaarheid
- Milieu:
 - o Tegengaan milieuhinder
 - o Gebruik van de ondergrond

De Omgevingsvisie is zodoende een kaderstellend document voor de uitwerking van beleid op deelreinen door de provincie zelf en door gemeenten, waterschappen en het bedrijfsleven. Met het omgevingsbeleid wil de provincie aansluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen. Bij de uitvoering van het omgevingsbeleid staat duurzame ontwikkeling centraal in het economische, sociale en ecologische domein.

Voor onderhavige ruimtelijke ontwikkeling zijn de volgende onderdelen van belang:

Hoofdstuk 11: Ruimtelijke kwaliteit (buitengebied)

Onder het buitengebied wordt verstaan, die gebieden die buiten stedelijke gebieden liggen en een overwegend agrarische-, natuur- en recreatieve functie hebben. Provincie Groningen wil de waarde van het buitengebied voor natuur en recreatie ontwikkelen en de landschappelijke kernkarakteristieken behouden en waar mogelijk versterken. Tevens moet het buitengebied als woongebied aantrekkelijk blijven en moet bedrijven de mogelijkheid worden geboden zich te vestigen in vrijkomende bebouwing. Omdat de inrichting van het buitengebied zowel vitaal als duurzaam dient te zijn, is daarnaast zuinig ruimtegebruik een belangrijk uitgangspunt.

Hoofdstuk 13: Ruimte voor duurzame energie

De provincie Groningen stimuleert de opwekking van duurzame energie in de provincie. Goede ruimtelijke inpassing en maatschappelijke acceptatie en deelname van burgers in energieprojecten zijn daarbij van belang. De provincie Groningen hecht spelregels voor participatie en een zo goed mogelijke ruimtelijke inpassing met betrokkenheid van omwonenden door middel van de maatwerkmethode.

Voor zonneparken zijn regels opgenomen in de Omgevingsverordening (titel 2.11). De provincie Groningen verzoekt gemeenten de ruimtelijke kwaliteit te borgen en zorgvuldig ruimtegebruik te garanderen. Hiervoor wordt een ruimtelijk afwegingskader met daarin in een maatwerkbenadering en afwegingscriteria gehanteerd. Voor de locatiekeuze verdient het de voorkeur aansluiting te vinden bij het bestaand stedelijk gebied. Van belang is dat het park aansluit bij de landschappelijke structuur en bebouwingskenmerken. Zonneparken in natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland, overige bos- en natuurgebieden buiten NNN en zoekgebieden robuuste verbindingzones) wordt niet toegestaan. De provincie Groningen monitort de voortgang en blijven met gemeente en andere betrokken partijen in gesprek en zullen op basis van een evaluatie de effectiviteit van het beleid toetsen en desgewenst bijstellen.

Bevoegdheid gemeenten

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de afweging van de locatiekeuze en de eventuele inpassing van zonneparken binnen het stedelijk gebied, en in het buitengebied aansluitend aan het stedelijk gebied voor zonneparken tot 1 ha.

Bevoegdheid provincie

De afweging van de locatiekeuze en de eventuele inpassing wordt door de provincie Groningen begeleid in de volgende situaties:

- aansluitend aan het stedelijk gebied vanaf 1 ha en
- aangrenzend aan een bouwblok in het buitengebied en
- los in het buitengebied

Zonneparken los in het buitengebied (inclusief lijnvormige opstellingen) kunnen alleen worden gerealiseerd op locaties die daartoe door de provincie Groningen, op voorstel van een gemeente, worden aangewezen. Een dergelijk voorstel dient te zijn voorzien van een integrale gebiedsvisie, waarbij het realiseren van het zonnepark een meerwaarde voor de omgeving moet bieden.

Het zonnepark Westerwolde is door de provincie Groningen begeleid vanwege de grootte van de planontwikkeling (>1 ha.) en dat het 'los in het buitengebied' gelegen park betreft. Tijdens de overleggen in het kader van de maatwerkmethode is de inrichting en de aanpassing besproken.

Hoofdstuk 15: Beschermen landschap en cultureel erfgoed

Dit onderdeel heeft betrekking op het beschermen en versterken van de kenmerkende landschapsstructuren en het culturele erfgoed dat bijdraagt aan de identiteit en de variëteit van de diverse landschappen in de provincie. Landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorisch erfgoed zijn van belang voor een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek, een plezierige leefomgeving en voor toerisme en recreatie. Dit draagt bij aan een aantrekkelijke provincie om te wonen, werken en recreëren. Het beschermen en versterken van de kenmerkende landschapsstructuren die bijdragen aan de identiteit van en variëteit in de provincie is een provinciaal belang en een kerntaak, waar de provincie samen met haar partners invulling aan willen geven. De provincie stelt kaders voor de bescherming, het beheer en de ontwikkeling van de samenhangende landschapsstructuur, waarbinnen ruimte is voor gebiedsinitiatieven en maatwerk.

Figuur 6. Landschapstypen en projectlocatie (rood omkaderd). Bron: Omgevingsvisie Groningen 2016-2020

De projectlocatie is onderdeel van het deelgebied landschap Oldambt. Kenmerkend voor het Oldambt is een groot contrast tussen de groene bebouwingslinten op de hoger gelegen glaciale ruggen en de grootschalige open Dollarpolders met een structuur van opeenvolgende (voormalige) slaperdijken en boerderijreeksen. Op figuur 6 is te zien dat een (voormalig) oude dijk door het plangebied (rood omkaderd) loopt.

In het Oldambt dient met de landschappelijke inpassing van het zonnepark in het bijzonder rekening te worden gehouden met:

- de groene bebouwingslinten: deze vormen harde overgangen van de open polders naar de meer besloten hogere zandruggen;
- de grootschalige openheid tussen parallelle dijken;
- de verspreid liggende bebouwing langs ontsluitingswegen in de polders;
- de eenzijdige bebouwing langs de dijken;
- de langgerekte tweezijdige bebouwingslinten overgaand in dichte bebouwingslinten;
- de Oldambster boerderijen, slingertuinen, dijkcoupures, schotbalkenhuisjes en kolken.

De provincie Groningen heeft voor bovenstaande elementen regels opgenomen in de Omgevingsverordening (titel 2.13).

Hoofdstuk 15: Vergroten biodiversiteit

Het natuurbeleid van de provincie Groningen zet zich in voor internationale doelen voor biodiversiteit. De provincie Groningen voert het natuurbeleid door het vergroten van bestaande natuurgebieden, het inrichten van nieuwe natuurgebieden, het verbinden van natuurgebieden en het verbeteren van de uitwisselingsmogelijkheden voor dieren en planten tussen gebieden. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de (inter)nationale doelen voor biodiversiteit. De begrenzing van het Natuurnetwerk en regels ter bescherming van het Natuurnetwerk is vastgelegd in de Omgevingsverordening (titel 2.12). In de randzone van het zonnepark is hier invulling aan gegeven door een natuurvriendelijke oeverzone in te richten. Het profiel en de begroeiing zorgen voor voldoende gradiënt om de biodiversiteit te vergroten. Ook de middensloot is op een vergelijkbare wijze ingericht.

Geconsolideerde Omgevingsverordening februari 2021

Op 3 februari 2021 is de Geconsolideerde Omgevingsverordening (hierna: omgevingsverordening) vastgesteld. In de omgevingsverordening wordt uitvoering gegeven aan het beleid uit de omgevingsvisie. Uit de omgevingsvisie blijkt dat titels 2.11 “Duurzame energie” en 2.13 “Bescherming landschap en kernkarakteristieken” van de omgevingsverordening van toepassing zijn op de planlocatie.

Titel 2.11 Duurzame energie

In artikel 2.42.1 zijn de regels voor plaatsing van zonneparken vastgelegd. Uit de regels blijkt dat een bestemmingsplan niet voorziet in de plaatsing van zonneparken. In afwijking van deze regel kunnen burgemeester en wethouders bij omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 3, j°. artikel 2.23, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, afwijken van een bestemmingsplan of beheersverordening voor het plaatsen van zonneparken voor een periode van maximaal 30 jaar. Verder blijkt uit de regels dat een zonnepark aansluitend aan het stedelijk gebied en groter dan 10.000 m² alleen kan worden toegestaan als de maatwerkmethode is toegepast, dit dient plaats te vinden onder begeleiding van een bij de provincie werkzame deskundige op het gebied van stedenbouw en landschapsarchitectuur.

Aan de omvang, situering, en inrichting van het zonnepark dient een inrichtingsplan ten grondslag te liggen, waarbij in ieder geval rekening is gehouden met achtereenvolgens:

- a) de historisch gegroeide landschapsstructuur;
- b) de afstand tot andere ruimtelijke elementen;
- c) een evenwichtige ordening en in de omgeving passende maatvoering en vormgeving van de voorzieningen voor de opwekking van zonne-energie.

Bij de inrichting van het zonnepark is rekening gehouden met de landschapsstructuur en de richting van de panelenvelden. Hiervoor is de maatwerkmethode toegepast onder begeleiding van een bij provincie werkzame deskundige op het gebied van stedenbouw en landschapsarchitectuur.

Verder is afwijkingsmogelijkheid niet van toepassing voor zover het bestemmingsplan betrekking heeft op ‘NNN-beheergebieden’, ‘NNN-natuurgebieden’, ‘NNN-beheer aanpassingsgebied’, ‘NNN-natuur aanpassingsgebied’, het ‘Zoekgebied robuuste verbindingszone’ of de ‘bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland’. In paragraaf 4.6 wordt hier nader op ingegaan.

Titel 2.13 Bescherming landschap en kernkarakteristieken

Kaart 7 van de omgevingsverordening geeft aan dat de projectlocatie onderdeel is van grootschalig open landschap. Artikel 2.51 bevat regels gericht op bescherming van de landschappelijke openheid. Deze regels bevatten in elk geval een verbod op nieuwe houtteelt en op de aanleg van nieuw bos en boomgaarden. In het landschappelijk inrichtingsplan is hier rekening mee gehouden door de randzone niet met bomen in te richten maar het zo aan te leggen dat door de afstand het park wegvalt. Voor het landschappelijk inrichtingsplan wordt verwezen naar paragraaf 2.4 van deze toelichting.

Participatie

Onderhavige ruimtelijke onderbouwing biedt tevens inzicht in de mogelijkheid in de wijze waarop omwonenden hebben geparticipeerd in de ontwikkeling en opbrengst van het zonnepark. Voor de voorgenomen ontwikkeling is het participatietraject doorlopen volgende maatwerkprocedure. Voor een toelichting wordt verwezen naar het verslag in bijlage 2.

Toegevoegd in de actualisatie Omgevingsverordening provincie Groningen 2020

In artikel 2.42.1 zijn regels opgenomen voor het realiseren van zonneparken. Het beleid is erop gericht dat zonneparken los in het buitengebied alleen kunnen worden gerealiseerd op door GS aangewezen locaties op basis van een gemeentelijke gebiedsvisie voor zonne-energie. In een dergelijke visie wijst de gemeente aan de hand van een gebiedsanalyse de locaties of gebieden aan die in beginsel geschikt kunnen worden geacht voor het realiseren van zonneparken.

Het planvoornemen past binnen de gemeentelijke visie 'Duurzame energie in het landschap, Beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens, 2019. Op basis van het gemeentelijke beleid is de locatie in beginsel geschikt voor een grootschalig zonnepark, zoals toegelicht in paragraaf 3.3.

Conclusie

Op basis van bovenstaande concluderen wij dat de voorgenomen ontwikkeling past binnen de Geconsolideerde Omgevingsverordening februari 2021.

3.3 Gemeentelijk beleid

Bestemmingsplan buitengebied

Op de planlocatie is het beleid uit het bestemmingsplan "Buitengebied 1998" van toepassing. Zoals ook beschreven in paragraaf 1.4 heeft het plangebied de bestemming "Agrarisch - open landschap". De voorgenomen ontwikkeling is strijdig met het geldende bestemmingsplan. In dat kader is onderhavige toelichting opgesteld en zal verzoek tot wijziging worden gedaan.

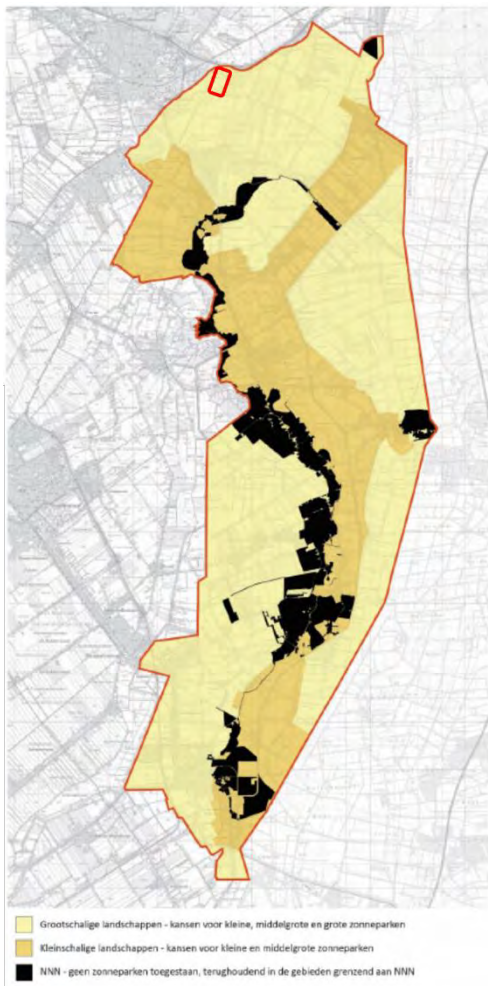
Beleidsnotitie 'zonneparken en kleine windmolens' 2019 en aanvullende 'Landschappelijke verdieping grootschalige zonneparken' 2020

Op 20 maart 2019 heeft de gemeenteraad de beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens vastgesteld. Hierin heeft de gemeente kansrijke gebieden voor kleine, middelgrote en grote zonneparken aangewezen. In figuur 7 is het plangebied in de beleidskaart zonneparken weergegeven. Uit de figuur blijkt dat het plangebied in Grootschalig landschappen met kansen voor kleine, middelgrote en grote parken ligt.

Een zonnepark maakt in desbetreffend gebied pas daadwerkelijk kans wanneer:

- Het om een goed in het landschap passend zonnepark gaat (locatie en ontwerp);
- De omgeving voldoende meeprofitteert (participatie);
- Er voldoende steun vanuit de omgeving voor het plan lijkt te bestaan (draagvlak).

Om dit te verkennen c.q. te bereiken moet elk initiatief de zogenaamde maatwerkmethode doorlopen.

Figuur 7. Projectlocatie (rood omkaderd) in kansrijk ontwikkelgebied voor zonneparken. Bron: beleidsnotitie “zonneparken en kleine windmolens” 2019

Aanvullend op de genoemde beleidsnotitie heeft de gemeenteraad op 9 februari 2021 de ‘Landschappelijke verdieping voor grootschalige zonneparken’ vastgesteld. Het betreft een verdiepingsslag die gebruikt wordt als afwegingskader voor de inpassing zonnepark-initiatieven waarin rekening is gehouden met de verschillende landschappen van de gemeente Westerland.

De maatwerkmethode bestaat uit 7 stappen en is samen met de gemeente, de provincie én de omgeving doorlopen. De resultaten van het proces zijn betrokken bij de inrichting van het plangebied, de landschappelijk inpassing en de participatie.

Stap 1 Indiening verzoek verkennen haalbaarheid: de plannen zijn gepresenteerd en in een tweede gesprek zijn de uitgangspunten van het beleid en de maatwerkmethode doorgenomen.

Stap 2 Overleg Netbeheerder: in deze stap heeft de gemeente diverse zaken over de aansluiting overlegd met de provincie en de netbeheerder. Solarpark Westerland BV heeft de netbeheerder Enexis geïnformeerd en nadere afspraken gemaakt.

Stap 3 Locatie-onderzoek: de initiatiefnemers ontvangen verzoek van de gemeente om de haalbaarheid en de wenselijkheid te onderzoeken middels de uitvoering van de vervolgstappen van de maatwerkmethode.

Stap 4 Overleg omgeving: hiervoor is een informatiebijeenkomst georganiseerd, bedoeld voor de inwoners uit de (directe) omgeving en overige stakeholders. Het plan is gepresenteerd en onder leiding van een onafhankelijk gespreksleider zijn vragen gesteld en ideeën uitgewisseld.

Stap 5 Klankbordbijeenkomsten: in twee online bijeenkomsten met gemeente en klankbordgroep is gesproken over het inrichtingsplan, de landschappelijk inpassing en (financiële) participatie.

Stap 6 Ontwikkelingsschets en participatieplannen: tijdens twee ontwikkelsessies met de gemeente, de provincie, de initiatiefnemer, landschapsbureau Laos (en bij de tweede sessie Royal HaskoningDHV), zijn verschillende inrichtingsvarianten gepresenteerd, gewogen en wordt een voorkeursvariant gekozen welke verder is uitgewerkt tot een definitief inrichting van het project.

Stap 7 Terugkoppeling omgeving: in de bijeenkomst op 5 april 2021 is terugkoppeling gegeven aan de omgeving door het presenteren van de uitgewerkte plannen. Thema's hierbij zijn landschappelijke inpassing, participatie, draagvlak en de meerwaarde ecologie.

Een verslag van het doorlopen van de maatwerkmethode is opgenomen in bijlage 2. In paragraaf 5.2 zal nog nader in worden gegaan op het onderdeel participatie.

Conclusie

Gelet op voorgaande bestaat voldoende aanleiding om af te wijken van het bestemmingsplan. De projectlocatie is volgens het gemeentelijk beleid in beginsel geschikt voor een grootschalig zonnepark. Er is voldaan aan de regels gesteld in artikel 2.42.1, derde en vierde lid, artikel 2.42.2 en artikel 2.51 van de Omgevingsverordening. Verder is zoals toegelicht de maatwerkmethode doorlopen en zijn de resultaten betrokken in de ontwikkeling van het project.

3.4 Conclusie inpasbaarheid in het beleid

Het Rijk, de provincie Groningen en gemeente Westerwolde bieden ruimte in hun beleid voor het opwekken van duurzame energie. Ruimte voor de energietransitie is een prioriteit van het Rijk. De provincie heeft zichzelf ten doel gesteld om volledig energieneutraal te willen zijn in 2050. De gemeente Westerwolde wil in 2035 energieneutraal zijn. Het project is in overeenstemming met het relevante beleid op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau en draagt bij aan de gestelde duurzaamheidsambities. Het project voldoet hierbij aan de randvoorwaarden voor een zonnepark in het buitengebied, zoals de Provincie Groningen en de gemeente Westerwolde hebben gesteld met het oog op een evenwichtige ordening, bescherming van het landschap en participatie.

4 Omgevingsaspecten

In dit hoofdstuk worden de milieuhygiënische en planologische aspecten verantwoord die samen hangen met onderhavig plan. Voor elk omgevingsaspect is een korte omschrijving opgenomen, waarbij (indien mogelijk) is verwezen naar uitgevoerde onderzoeken. Indien er onderzoeken zijn uitgevoerd zijn deze als bijlage toegevoegd aan deze ruimtelijke onderbouwing.

4.1 Milieuzonering

In het kader van een goede ruimtelijke ordening is ruimtelijke afstemming tussen bedrijfsactiviteiten, voorzieningen en gevoelige functies (woningen) noodzakelijk. Een zonnepark vormt geen milieuhinderlijke bedrijfsactiviteit in termen van milieuzonering. Eventuele geluidhinder zou door transformatoren kunnen ontstaan. Het betreft transformatoren die vergelijkbaar zijn aan die in woonwijken. Voor transformatorstations (een buitengewoon conservatieve benadering van de te plaatsen transformatoren) geldt een te hanteren afstand van 30 m.

Binnen een straal van 30 meter rondom het zonnenveld zijn geen woningen aanwezig. Het dichtstbijzijnde woonperceel ligt op ruim 375 meter. De transformatoren veroorzaken daarmee geen hinder voor omliggende woonpercelen.

Bedrijven zijn geen milieuhindergevoelige functies en vallen daarmee buiten het kader van de reguliere milieuzonering.

De conclusie is dat het project uit oogpunt van bedrijven en milieuzonering uitvoerbaar is.

4.2 Geluid

Een zonnepark vormt een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer. Het zonnepark is een type A-inrichting. De inrichting valt daarmee onder de werkingssfeer van het Activiteitenbesluit maar er is geen melding of omgevingsvergunning voor het onderdeel milieu nodig. Op voorhand kan worden geconstateerd dat deze inrichting geen relevante geluidbelasting veroorzaakt. Specifiek geluidsonderzoek is dan ook niet aan de orde.

Het plangebied ligt op 275 meter van de snelweg A7 Groningen – Winschoten en op 375 meter van woningen. Gezien de genoemde afstanden zal geen geluidshinder optreden als gevolg van reflectie.

Een zonnepark is geen geluidgevoelig object, waardoor onderzoek in het kader van de Wet geluidhinder achterwege blijft. Het plan is wat betreft geluidshinder uitvoerbaar.

4.3 Water

Op grond van artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening dient in de toelichting op ruimtelijke plannen een waterparagraaf te worden opgenomen. Deze waterparagraaf doet verslag van de wijze waarop rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishoudkundige situatie, dat wil zeggen voor het grondwater, het oppervlaktewater dan wel regionale en/of primaire waterkeringen.

Watertoetsprocedure

Op 6 augustus 2020 is het waterschap Hunze en Aa's over de plannen geïnformeerd middels de digitale watertoets (www.dewatertoets.nl). De uitkomst hiervan is dat de korte watertoets-procedure kan worden doorlopen. Dit houdt in dat het waterschap Hunze en Aa's een standaard wateradvies afgeeft in de vorm van een standaard waterparagraaf. Deze standaard waterparagraaf is in bijlage 5 opgenomen. De hoofdpunten van het wateradvies zijn verwerkt in onderstaande paragraaf.

Naar aanleiding van wijzigingen in het plangebied, heeft in april 2021 nogmaals afstemming met het waterschap plaatsgevonden. Midden door het plangebied ligt een hoofdwatgang waar voor beide zijden een keurzonering geldt (5 m¹ vanaf insteek hoofdwatgang). Deze zone dient vrij gehouden te worden van obstakel en geschikt te zijn om onderhoud te verrichten. Deze zone wordt ook gehanteerd bij de nieuw te graven sloten rond om het zonnepark.

Bij de inrichting van het plangebied en het ontwerp van de panelenvelden is hier rekening mee gehouden.

Het project ligt in het werkgebied van waterschap Hunze en Aa's. Op hoger schaalniveau zijn met name het Nationaal Waterplan en de Europese Kaderrichtlijn Water van belang. Belangrijkste uitgangspunt bij deze documenten is deze volgorde te hanteren:

- vasthouden-bergen-afvoeren (waterkwantiteit);
- voorkomen-scheiden-zuiveren (waterkwaliteit).

Het plangebied voor zonnepark raakt geen belangen van het waterschap, heeft geen nieuwe invloeden op het watersysteem en geeft daarmee geen aanleiding tot aanvullende wateradviezen. Bij het niet wijzigen van het plangebied en de oorspronkelijke uitgangspunten voor de inrichting van het plan, stemt het waterschap in met het voorgenomen plan.

De waterhuishoudkundige situatie zal door de realisatie van het zonnepark niet wijzigen. Het regenwater spoelt van de zonnepanelen af en kan vrij in de bodem infiltreren. Onder de panelen wordt geen gesloten verharding aangebracht die een belemmering vormt voor de infiltratie. Ook elders binnen het plangebied wordt geen extra verharding aangebracht. Compensatie van verharding is daardoor ook niet aan de orde. De zonnepanelen en de constructie wordt uitgevoerd van niet-uitloobbare materialen. Bij de realisatie van het park worden geen sloten gedempt of gewijzigd.

De conclusie is dat het project uit oogpunt van waterhuishouding uitvoerbaar is en geen aanvullende maatregelen nodig zijn.

4.4 Bodem

Het Besluit Bodemkwaliteit streeft naar duurzaam bodembeheer waarbij een balans gezocht wordt tussen bescherming van de bodemkwaliteit voor mens en milieu enerzijds en het gebruiken van de bodem voor maatschappelijke ontwikkelingen anderzijds. Het Besluit bevat regels voor kwaliteitsborging (Kwalibo), bouwstoffen, grond en baggerspecie. Bij het opstellen van ruimtelijke plannen moet de vraag worden gesteld of de aanwezige bodemkwaliteit past bij het huidige of toekomstige gebruik van die bodem en of deze optimaal op elkaar kunnen worden afgestemd. Het uitgangspunt hierbij is dat aanwezige bodemverontreiniging geen onaanvaardbaar risico oplevert voor de gebruikers van de bodem en dat de bodemkwaliteit niet verslechtert door grondverzet.

Bodemkwaliteit

De aanleg van zonneparken op agrarische percelen brengt veranderingen met zich mee voor de bodem. De bodembewerking wordt gehinderd en blijft vaak achterwege. Hierdoor veranderen de

chemische, biologische en fysische eigenschappen van de bodem, dat invloed heeft op de bodemkwaliteit.

De belangrijkste oorzaak van een eventuele achteruitgang in bodemkwaliteit is een afname van organische stof (OS) door verminderde groei van planten. Hoewel dit vrijwel zeker zal optreden bij zonneparken in een oost-west opstelling lijkt het bij goed beheer mogelijk om bij noord-zuid georiënteerde parken de OS-concentratie te behouden of zelfs te verhogen ten opzichte van agrarisch gebruik³.

Een ecologische inrichting van zonneparken met extensief beheerde vegetaties als uitgangspunt kan kansen bieden op een positief effect op de structuur en kwaliteit van de bodem (Klaassen et al., 2018⁴). Met dat de grond voor lange tijd uit productie genomen wordt, kan de grond tot rust komen en de bodemkwaliteit herstellen en verbeteren.

In casu is er sprake van een zuidwest georiënteerd zonnepark met een ecologische inrichting. Dit betekent dat het zonnepark kansen biedt voor de bodemkwaliteit. In het project is hierop ingespeeld door voldoende afstand tussen de panelen aan te brengen zodat een ruimtelijk park ontstaat met voldoende lichtval op de bodem.

Bodemingrepen

Het zonnepark wordt gevormd door bouwwerken, waar geen personen verblijven. Daarnaast zijn er geen grootschalige bodemingrepen aan de orde, waardoor grond moet worden afgevoerd of iets dergelijks. Het projectgebied bestaat uit akkerland. Er zijn geen indicaties dat er op dit moment sprake is van bodem- en/of grondwatervervuiling. Het gebruik van het projectgebied als zonnepark heeft geen invloed op de bodemkwaliteit of op een eventueel hernieuwd agrarisch gebruik in de toekomst. Tevens is een zonnepark een niet voor verminderde milieuhygiënische kwaliteit van de bodem gevoelige functie. Bodemonderzoek kan derhalve achterwege blijven.

Het project is uit oogpunt van bodem uitvoerbaar. Het zonnepark biedt bovendien kansen voor verbetering van de bodemkwaliteit (OS-concentratie) door een zuidwest georiënteerde zonnepark bij goed beheer.

4.5 Archeologie en cultuurhistorie

De Monumentenwet 1988 is per 1 juli 2016 vervallen. Een deel van de wet is op deze datum overgegaan naar de Erfgoedwet. Het deel dat betrekking heeft op de besluitvorming in de fysieke leefomgeving gaat over naar de Omgevingswet, wanneer deze naar verwachting in 2021 in werking treedt. De Erfgoedwet bundelt en wijzigt een aantal wetten op het terrein van cultureel erfgoed. De kern van deze wet is dat wanneer de bodem wordt verstoord, de archeologische resten intact moeten blijven (in situ). Wanneer dit niet mogelijk is, worden archeologische resten opgegraven en elders bewaard (ex situ). Daarnaast dient ieder ruimtelijk plan een analyse van de overige cultuurhistorische waarden van het plangebied te bevatten. Voor zover in een plangebied sprake is van erfgoed, dient op grond van voorgaande dan ook aangegeven te worden op welke wijze met deze cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten archeologie rekening wordt gehouden.

³ J.A. Keuskamp, D.W. Dijkman en R.J. Gommer, (2018) *Zonneparken in agrarisch gebied*. Culemborg: CLM Onderzoek en Advies

⁴ Klaassen et al., (2018) *Literatuurstudie en formulering richtlijnen voor een ecologische inpassing van zonneparken in de provincies Groningen en Noord-Holland*: University of Groningen

Archeologie

In het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Westerwolde is voor het projectgebied geen archeologische (verwachtings)waarde in de vorm van een dubbelbestemming toegekend. Daarnaast zijn er met het project geen grootschalige bodemingrepen aan de orde; de zonnepanelen worden op stellages op de bodem gerealiseerd. Bij de bouw van het zonnepark blijft het totale oppervlakte aan bodemverstoring zeer gering, omdat de panelen op een draagconstructie met palen worden geplaatst. Daarnaast wordt de grond geroerd door het plaatsen van de omheining, het inkoopstation en enkel kabelgeulen.

Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet geldt voor bodemverstoringen de meldplicht. Als tijdens graafwerkzaamheden alsnog archeologische vondsten of indicatoren worden aangetroffen dan dient het werk onmiddellijk te worden stilgelegd en moet dit gemeld worden bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en wetenschap, dan wel bij de provinciaal archeoloog en de gemeente.

Cultuurhistorie

Op de oorsprong van het projectgebied is in paragraaf 2.2 reeds ingegaan. Het gebied heeft geen bijzondere cultuurhistorische waarden. Binnen het projectgebied ligt geen rijksmonument of gemeentelijk monument. Ten behoeve van het project is een inpassingsplan opgesteld (zie paragraaf 2.4) waarmee het zonnepark landschappelijk wordt ingepast.

De conclusie is dat het project uit het oogpunt van archeologie en cultuurhistorische waarden uitvoerbaar is.

4.6 Ecologie

Kansen voor biodiversiteit

Cruciaal voor een combinatie zonnepark en biodiversiteit is dat er voldoende licht en water op de bodem blijft komen. Dit is alleen mogelijk als er gezocht wordt naar een optimum tussen maximale energieproductie en biodiversiteit. In het algemeen geldt: hoe ruimer de opstelling, hoe meer kansen voor natuur, biodiversiteit en behoud van de bodemvruchtbaarheid. Onder zuidwest georiënteerde zonneparken bereikt voldoende zonlicht de vegetatie op de grond door de open ruimtes, zodat vegetatie natuurlijk kan ontwikkelen, die voldoende organische stof toevoert aan de bodem en de bodemstructuur behoudt. De omstandigheden voor de vegetatie onder een oost-west opstelling verschillen sterk van een noord-zuid opstelling. In een oost-west opstelling dringt er nog maar een geringe hoeveelheid licht door tot onder de panelen, waardoor daar alleen schaduwtolerante planten kunnen groeien. In het onderzoek *Zonneparken in agrarisch gebied* van J.A. Keuskamp et al., (2018)⁵ wordt geconcludeerd dat verschillende gras-/kruidenmengsels goed kunnen gedijen onder zuidwest georiënteerde zonneparken om een diverse vegetatie te vestigen. Deze gevarieerde mengsels hebben een hoge biodiversiteitswaarde. Een groot deel van de in de mengsels voorkomende planten zijn waardplanten die dienen als voedselbron voor o.a. wilde bijen en dagvlinders. Ook hebben de plantensoorten in deze mengsels verschillende wortelstelsels. Zo'n divers wortelpatroon houdt de bodemstructuur in stand en zorgt voor hogere input van organisch materiaal. Een aandachtspunt is dat er een aantal soorten tussen zitten die hoger kunnen groeien dan 70 cm en hiermee dus boven de zonnepanelen uit zouden kunnen groeien. Door middel van beweiding door kleine grazers (dubbel gebruik) kan het beheer van de vegetatie natuurlijk in stand worden gehouden. Goed beheer is essentieel voor het ontwikkelen en in stand houden van biodiversiteit.

⁵ J.A. Keuskamp, D.W. Dijkman en R.J. Gommer, (2018) *Zonneparken in agrarisch gebied*. Culemborg: CLM Onderzoek en Advies

Zonneparken kunnen eveneens een belangrijke ondersteunende rol vervullen in het ontwikkelen van een aaneensluitend netwerk van groene landschapselementen, zoals schrale grasbermen, struweelhagen, natuurlijke sloten, e.d. ten behoeve van een functionele biodiversiteit in het agrarisch gebied. Dit bevordert de komst van bestuivende insecten en natuurlijke vijanden van plaagsoorten in landbouwgewassen. In zone met heesters kan zich een rijke biodiversiteit ontwikkelen, zeker als deze grenst aan natuurgrasland.

Het zonnepark levert op de volgende manieren een positieve bijdrage aan de biodiversiteit:

- het zonnepark wordt ingezaaid met bloemrijk grasland en bloemmengsels. De bloemen trekken verschillende soorten insecten aan als solitaire bijen en vlinders, maar is ook interessant voor een soort als de patrijs.
- Er vindt buiten het broedseizoen extensief (maai-)beheer plaats.
- Rondom het park wordt een grondwal met heesters aangelegd die als natuurvriendelijke oever richting de watergang wordt afgewerkt. Het talud zorgt voor een gradiënt met verschillende begroeiing en waar zich meer biodiversiteit kan ontwikkelen.

Quickscan Wet natuurbescherming

Er is in maart 2021 een Quickscan natuur uitgevoerd waarin mogelijke effecten op wettelijk en beleidsmatig beschermde natuurwaarden in beeld zijn gebracht. Een samenvatting is hieronder weergegeven en de volledige quickscan in bijlage 3 opgenomen.

Wet natuurbescherming

Natura 2000

Het projectgebied maakt geen onderdeel uit van Natura 2000 gebieden. De dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden is de Waddenzee en ligt op circa 12 kilometer ten opzichte van het plangebied.

- Directe aantasting als gevolg van ruimtebeslag is uitgesloten;
- Verstoring tijdens de aanlegfase zal niet reiken tot de nabijgelegen Natura 2000-gebieden zodat negatieve effecten uitgesloten kunnen worden.
- Met behulp van de nieuwe Aeries-calculator is het project doorgerekend. Om dat voldaan wordt aan 0,00 mol N/ha/j is verder geen ecologische beoordeling meer nodig. De berekeningen zijn opgenomen in bijlage 4.

Figuur 7. Ligging plangebied en Natura-2000 gebieden (groen)

Soortbescherming

Op basis van de raadpleging van verspreidingsgegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna aangevuld met twee locatiebezoeken (30 juli 2019 en 1 maart 2021) is een beeld gevormd van voorkomende beschermde soorten.

- Omdat er geen andere beschermde flora en fauna voorkomt in en rond het plangebied zijn andere effecten op beschermde soorten thans niet aan de orde. Ook ten aanzien van beschermde gebieden zijn effecten niet aan de orde.
- Mogelijk maken enkele akkervogels gebruik van het plangebied als broedgebied. Door de aanlegfase buiten het broedseizoen te plannen is het overtreden van de verbodsbepalingen van de Wnb uitgesloten.

Omgevingsverordening

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

In afwijking op de regel 2.42.1 uit de omgevingsverordening kunnen burgemeester en wethouders bij omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 3, j°. artikel 2.23, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, afwijken van een bestemmingsplan mits het bestemmingsplan geen betrekking heeft op 'NNN-beheergebieden', 'NNN-natuurgebieden', 'NNN-beheer aanpassingsgebied', 'NNN-natuur aanpassingsgebied', het 'Zoekgebied robuuste verbindingzone' of de 'bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland'.

Het projectgebied zelf maakt geen deel uit van beschermde gebieden. In de omgeving van het projectgebied liggen op een afstand van circa 500 meter natuur gebieden uit het Natuurnetwerk Nederland en op circa 100 meter van Bos- en natuurgebieden buiten het Natuur Netwerk Nederland. Het projectgebied en het planvoornemen raken niet aan de beschermde natuurwaarden in de meest recente NNN-kartering van de provincie Groningen zoals aangeduid in figuur 8. Er zijn geen effecten op wezenlijke waarden en kenmerken van deze natuurwaarden te verwachten.

Figuur 8. Projectlocatie (rood omkaderd) ten opzichte van Natuur Netwerk Nederland gebieden (donker groen).

Er is geen sprake van aantasting van de kernkwaliteiten en omgevingscondities van het NNN waardoor het plan strijdig is met de Omgevingsverordening van de provincie Groningen.

Conclusie

Vanuit ecologie is het project uitvoerbaar, rekening houdend met de voorwaarden zoals omschreven in de quickscan.

4.7 Veiligheid

Externe veiligheid gaat om het beperken van de kans op en het effect van een ernstig ongeval voor de omgeving door:

- het gebruik, de opslag en productie van gevaarlijke stoffen (inrichtingen);
- het transport van gevaarlijke stoffen (buisleidingen, wegen, waterwegen en spoorwegen);
- het gebruik van luchthavens.

Een zonnepark is geen kwetsbaar of beperkt kwetsbaar object in de zin van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (er zijn geen personen aanwezig). Uit het oogpunt van externe veiligheid zijn dan ook geen belemmeringen aan de orde.

Andersom heeft de aanleg van een zonnepark geen invloed op eventuele risicobronnen in de directe omgeving.

Voor het aanleggen van het zonnepark is in het kader van brandveiligheid een adviesverzoek ingediend bij de veiligheidsregio Groningen. Toetsing aan de regelgeving brandveiligheid heeft plaatsgevonden. Bij het advies van de veiligheidsregio⁶ is een overzicht aan maatregelen opgenomen die onder te verdelen zijn naar voorkomen, beperken en bestrijden. Bij de aanleg en de bedrijfsvoering van het zonnepark zal hier rekening mee worden gehouden en uitvoering aan de maatregelen gegeven worden.

4.8 Luchtkwaliteit

Nederland heeft de Europese regels ten aanzien van luchtkwaliteit geïmplementeerd in de Wet milieubeheer. De in deze wet gehanteerde normen gelden overall, met uitzondering van een arbeidsplaats (hierop is de Arbeidsomstandighedenwet van toepassing).

Het project gaat in de gebruiksfase niet gepaard met verbranding van (fossiele) brandstoffen. Ook is er geen sprake van een significante verkeers-aantrekkende werking. Er vinden enkel verkeersbewegingen plaats in de aanlegfase. In de gebruiksfase vindt incidenteel verkeer plaats die samenhangt met het beheer en onderhoud van de zonneparken. Luchtverontreiniging is daardoor niet aan de orde. Het aspect luchtkwaliteit staat de realisatie van het zonnepark dan ook niet in de weg.

4.9 Reflectie en duisternis

Zonnepanelen worden vaak in verband gebracht met reflectie van licht. Moderne zonnepanelen hebben echter niet veel reflectie om de eenvoudige reden dat licht dat gereflecteerd wordt niet effectief is voor het opwekken van elektriciteit. Het percentage reflectie gaat om 3 à 5% bij een normale lichtinval⁷. Zonnepanelen worden om deze reden tegenwoordig ook succesvol toegepast langs

⁶ Zaaknummer Z/21/039365 d.d. 11 mei 2021

⁷ http://www.recgroup.com/sites/default/files/documents/reflectivity_and_iam.pdf

autosnelwegen en op luchthavens. De reflectie (voor zover nog aanwezig) hangt daarbij af van de locatie (stand en hoogte spiegelend vlak) en de stand van de zon (de tijd en de tijd van het jaar). De hoek van de invallende lichtstraal bepaalt de hoek van de uitvallende lichtstraal. Hoe steiler de helling van de panelen, hoe groter de kans op hinder. Wanneer de panelen vrij vlak (35 graden of minder) worden opgesteld, gaat de reflectie omhoog. Dan is er voor de omgeving geen hinder door reflectie. Logischerwijs is achter de zonnepanelen (noordzijde) ook geen sprake van een spiegelend effect. De zonnepanelen op deze locatie worden gerealiseerd in een hellingshoek van 15 graden. Hinder door reflectie is bij de gekozen opstelling daarom niet te verwachten.

Het project heeft geen lichtuitstraling en beïnvloedt de duisternis in het gebied niet. Op het terrein is geen sprake van verlichting.

4.10 Planologisch relevante kabels en leidingen

In het projectgebied zijn geen planologisch relevante kabels en leidingen aanwezig. Ten zuidoosten van het projectgebied loopt een 110kV hoogspanningsleidingen (zie figuur 4). Het tracé ligt op ca. 100 meter en raakt het plangebied niet.

Met de KLIC-melding voor aanvang van de aanlegwerkzaamheden worden 'de minder relevante kabels en leidingen' in beeld gebracht.

4.11 Milieueffectrapportage

In bijlage C en D van het Besluit m.e.r. is aangegeven welke activiteiten in het kader van het bestemmingsplan plan-m.e.r.-plichtig, project-m.e.r.-plichtig of m.e.r.-beoordelingsplichtig zijn. Voor deze activiteiten zijn in het Besluit m.e.r. drempelwaarden opgenomen. Daarnaast moet het bevoegd gezag bij de betreffende activiteiten die niet aan de bijbehorende drempelwaarden voldoen, na gaan of sprake kan zijn van belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu, gelet op de omstandigheden als bedoeld in bijlage III van de EEG-richtlijn milieueffectbeoordeling.

Realisatie van projecten met zonne-energie worden niet in het Besluit milieueffectrapportage genoemd. Zonneparken staan als zodanig niet op de D-, of C-lijst. Wel zijn er twee activiteiten op de D-lijst waar een zonnepark onder zou kunnen vallen:

- D9: Een landinrichtingsproject dan wel een wijziging of uitbreiding daarvan;
- D11.2: Een stedelijk ontwikkelingsproject;
- D22.1: De oprichting, wijziging of uitbreiding van een industriële installatie bestemd voor de productie van elektriciteit, stoom en warm water.

Er is geen sprake van een landinrichting als bedoeld in de Wet inrichting landelijk gebied. De ontwikkeling van een zonnepark wordt niet onder categorie D9 geschaard, behalve in het geval dat een zonnepark onderdeel uitmaakt van een groter landinrichtingsproject. Er is ook geen sprake een functiewijziging van in het landelijk gebied (de agrarische akker is met zonnepark nog steeds een akker). Ook de landschappelijke inpassings- en inrichtingsmaatregelen (aanleg groen, dempen en graven water) zijn niet van zodanige aard en omvang dat sprake is van een m.e.r.-plichtig project als bedoeld in categorie D9 van het Besluit.

Gelet op landelijke ligging van het zonnepark is hier geen sprake van een stedelijk ontwikkelingsproject.

Opgemerkt wordt dat de Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State heeft aangegeven dat voor de aanleg van een zonnepark geen vormvrije m.e.r.-beoordeling noodzakelijk is (jurisprudentie 19-09-2018 ECLI:NL:RVS:2019:2770). De Afdeling bevestigt dat een zonnepark (als het onderhavige) geen landinrichtingsproject (D-9) en geen stedelijk ontwikkelingsproject (D-11.2) is.

Maar een zonnepark, zo oordeelt de Afdeling, is evenmin een industriële installatie bestemd voor de productie van elektriciteit, stoom en warm water (D-22.1). De Afdeling motiveert waarom de onderliggende mer-richtlijn niet ziet op zonneparken. De mer-richtlijn (bijlage I, onder 2, en bijlage II, onder 3) en D-22.1 van het Besluit mer, gaan over industriële (verbrandings-)installaties waarbij een brandstof wordt ingezet en op thermische centrales. Bij zonneparken wordt geen brandstof ingezet. Verder is er geen sprake van opwekking van thermische energie, maar wordt stralingsenergie (zonlicht) rechtstreeks omgezet in elektrische energie.

Conclusie

Gelet op de kenmerken en ligging van het project en de aard van de milieueffecten (zeer beperkt), wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is voor het uitvoeren van een m.e.r.-beoordeling.

5 Procedure en uitvoerbaarheid

5.1 Procedure

Artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) en artikel 6.18 Besluit omgevingsrecht (Bor) verplicht om bij de voorbereiding van een omgevingsvergunning overleg te voeren met het Rijk, de provincie en het waterschap. Dit overleg is vormvrij en de betreffende instanties kunnen ook aangeven wanneer overleg niet nodig is.

Burgers en maatschappelijke instanties worden tijdens de termijn van terinzagelegging van het ontwerpbesluit in de gelegenheid gesteld hun zienswijze kenbaar te maken.

5.2 Participatie - overleg met de omgeving

Maatschappelijke participatie

De Gemeente Westerwolde heeft zelf een duidelijke visie op welke wijze de ontwikkeling van een zonnedak binnen de Gemeente tot stand moet komen en vastgelegd dat belanghebbenden bij de planvorming van een zonnepark moeten worden betrokken. Deze procesparticipatie is vastgelegd in de zogenaamde Maatwerkmethode. Tijdens het doorlopen van de maatwerkmethode is in verschillende stappen invulling gegeven aan de maatschappelijke participatie door overleg met de omgeving. Gestart is met een brede informatiebijeenkomst op 17 december 2019 waarin de directe omgeving en de stakeholders over het initiatief zijn geïnformeerd en reacties zijn opgehaald. Vervolgens is in meerdere klankbordbijeenkomsten verder gesproken over de inrichting van het gebied, de landschappelijke inpassing en de (financiële) participatie. Op basis van de verkregen input zijn aanpassingen aan het plan gemaakt en zaken betrokken in de verdere uitwerking.

Financiële participatie

De Gemeente Westerwolde heeft een helder beleid ten aanzien van financiële participatie vastgesteld. Solarpark Westerwolde BV heeft met de gemeente een vaststellingsovereenkomst getekend.

5.3 Economische uitvoerbaarheid

Er zijn geen gemeentelijke kosten (met uitzondering van de kosten voor het in procedure brengen van de omgevingsvergunning) aan het plan verbonden. De kosten die de gemeente maakt voor de procedure kunnen worden gedekt uit de leges.

Gelet op de aard (geen gebouw) en omvang van het voornemen kan een exploitatieplan achterwege blijven. De kosten voor de uitvoering van het voornemen en daarmee samenhangende kosten komen voor rekening van de initiatiefnemer.

6 Conclusies

In voorliggende ruimtelijke onderbouwing is de voorgenomen bouw en het gebruik van het zonnepark getoetst aan het ruimtelijk beleid en wet- en regelgeving ten aanzien van relevante sectorale aspecten. Uit de toetsing blijkt het volgende:

- De beoogde ontwikkeling is niet in strijd met het rijks-, provinciaal en gemeentelijk ruimtelijk beleid;
- De beoogde ontwikkeling past binnen de bestaande ruimtelijke en functionele structuur;
- De diverse omgevingsaspecten staan de uitvoering van het project niet in de weg;
- Er is sprake van een economisch uitvoerbaar project;
- Het project levert een bijdrage aan de ambities met betrekking tot het opwekken van duurzame energie.
- Het project levert een bijdrage aan de landschappelijke en ecologische versterking van het projectgebied.

Bijlage

1. Landschappelijke inpassing

An aerial photograph of a landscape with two large, irregularly shaped plots outlined in yellow. Each plot is further defined by a green border and a light blue outer boundary. The background shows a greyish terrain with some white lines indicating roads or boundaries.

Zonnepark Blijham

Landschappelijke inpassing

Eerste verkenning zonnepark, Blijham
20-064 Zonnepark Blijham
31-03-2021

Deze tekeningen zijn niet geschikt voor uitvoering.

LAOS
LANDSCHAPS
ARCHITECTUUR

Kerklaan 30, Haren
Postbus 6070
9702 HB Groningen
050 5278218
contact@laoslandschap.nl
www.laoslandschap.nl

INFINERGY

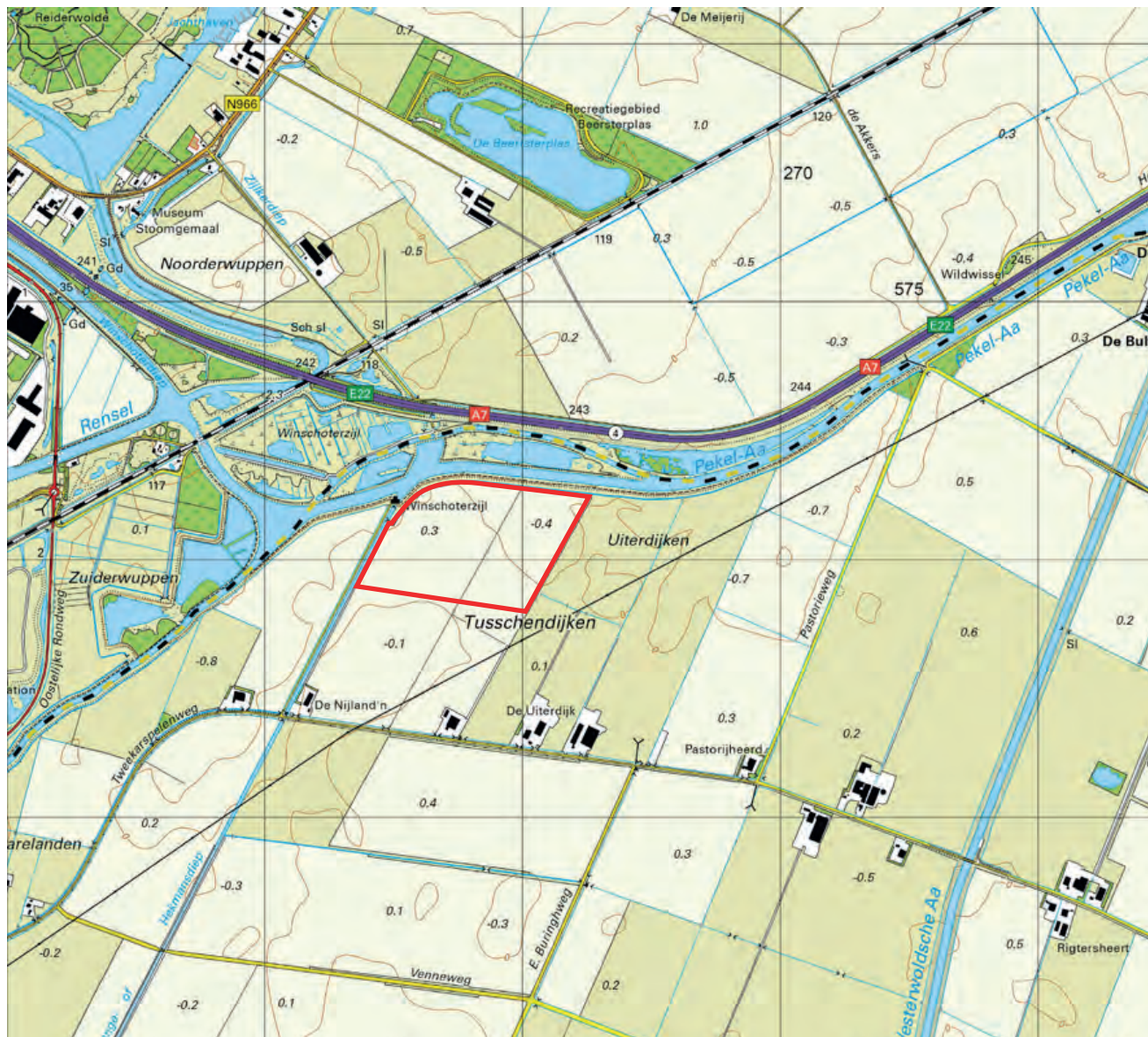
Infinergy Nederland
Oude Kerkweg 12
1251 NZ Laren
info@infinergy.nl

Inhoud

1. INLEIDING	4
2. ANALYSE	8
3. PROGRAMMA VAN EISEN EN WENSEN	21
4. LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	24

1. Inleiding

Dit betreft de landschappelijke inpassing voor de aanleg van het zonnepark ten noorden van Blijham en ten oosten van Winschoten. Het plangebied maakt onderdeel uit van het Oldambt, behoort daarmee tot een grootschalig en open landschap en is ongeveer 30 hectare groot. De landschappelijke inpassing is tot stand gekomen met input van diverse partijen en bewoners en heeft zich verder ontwikkelt tijdens de maatwerkgesprekken die zijn gevoerd met gemeente Westerwolde en provincie Groningen.

Studiegebied

2. ANALYSE

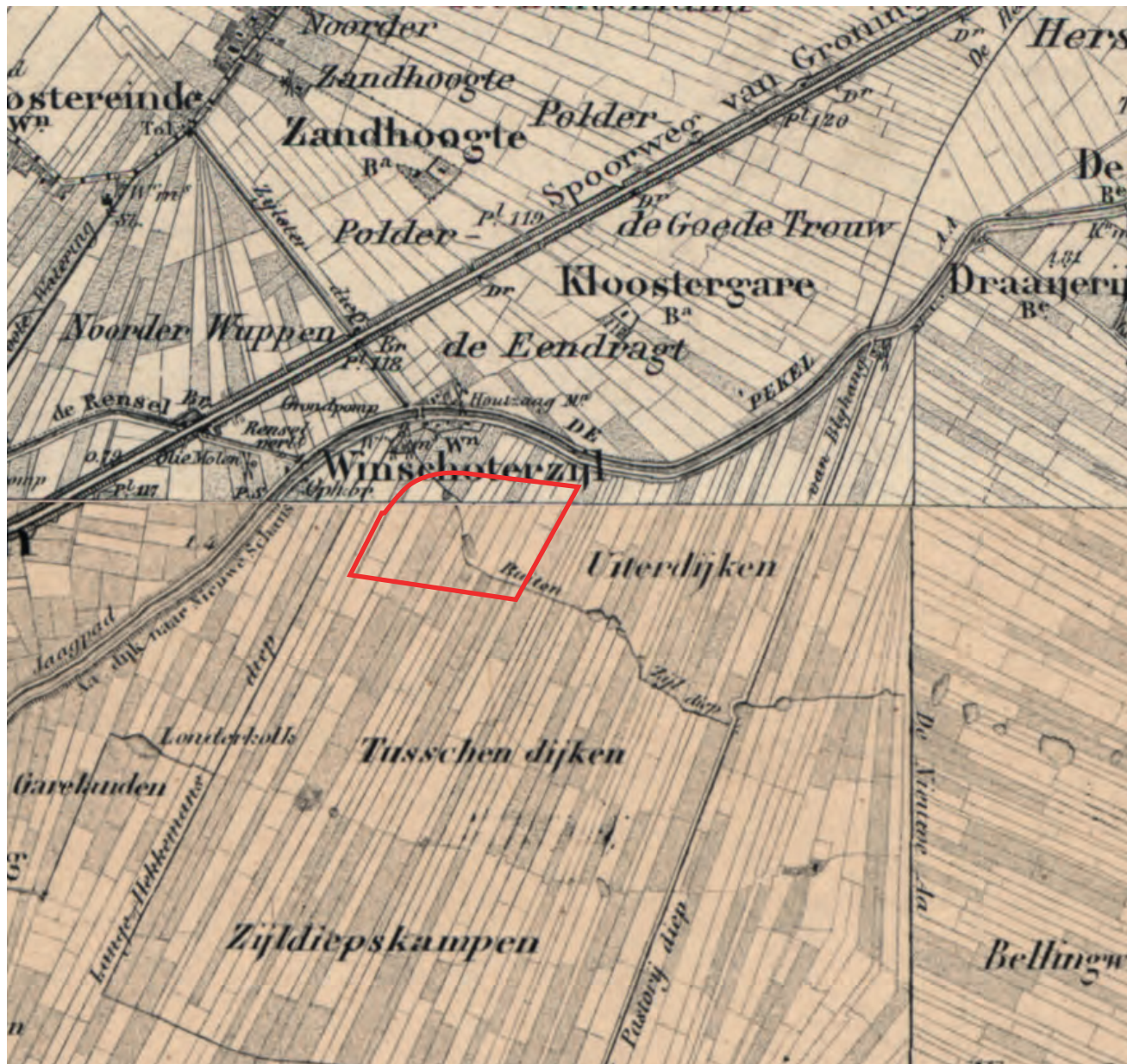

VERDRONKEN DORPEN

Het studiegebied is onderdeel van het jonge zeeleigebied 'Oldambt'. Typisch voor dit gebied is dat het een open grootschalig polderlandschap betreft.

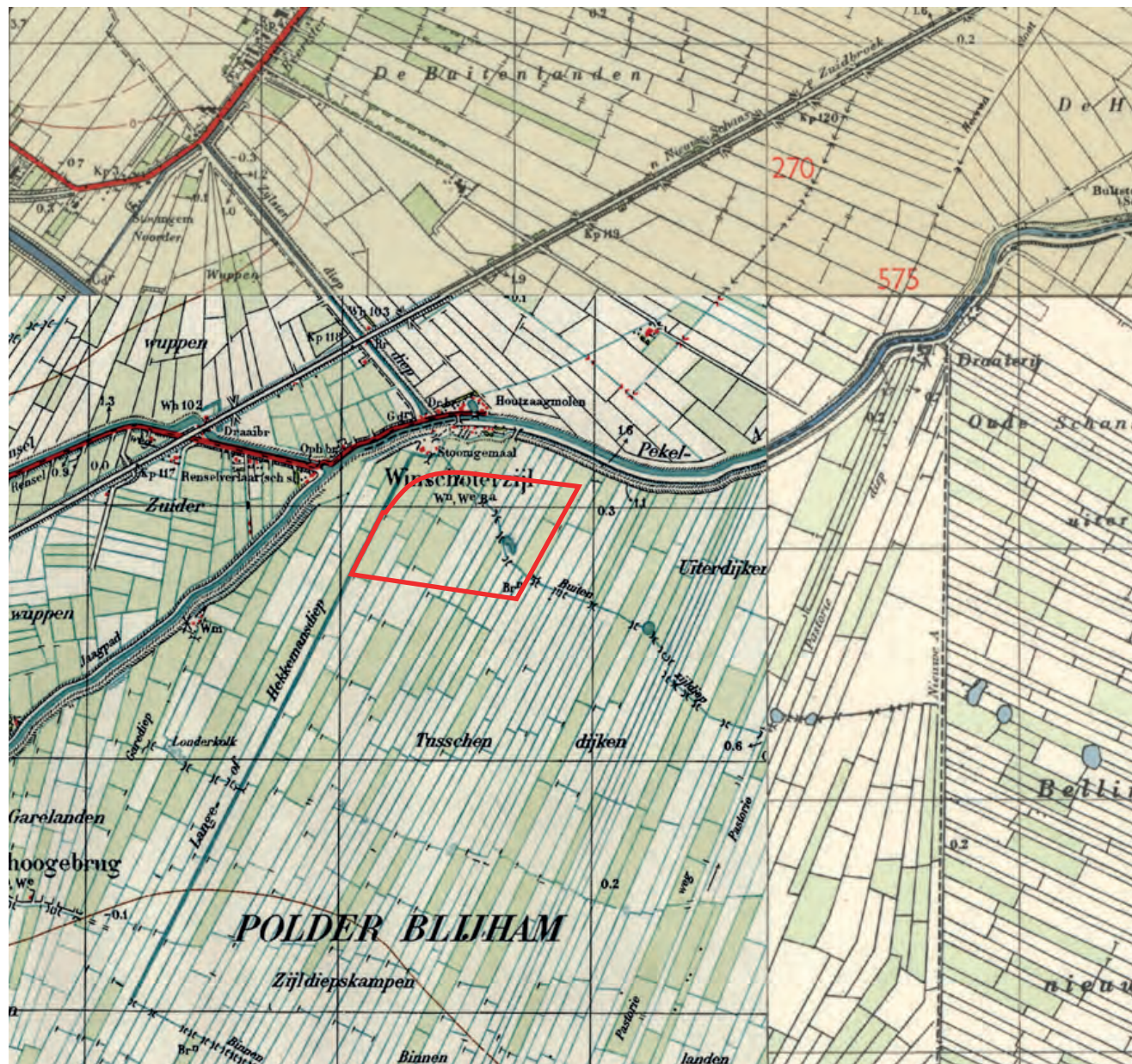
Waar er voorheen sprake was van een deels ontgonnen veenlandschap met diverse dorpen, verdwenen deze in de loop van de vijftiende eeuw waarbij de Dollard zich een weg begon te banen door het landschap.

In de loop van de zestiende eeuw begon men het land terug te winnen.

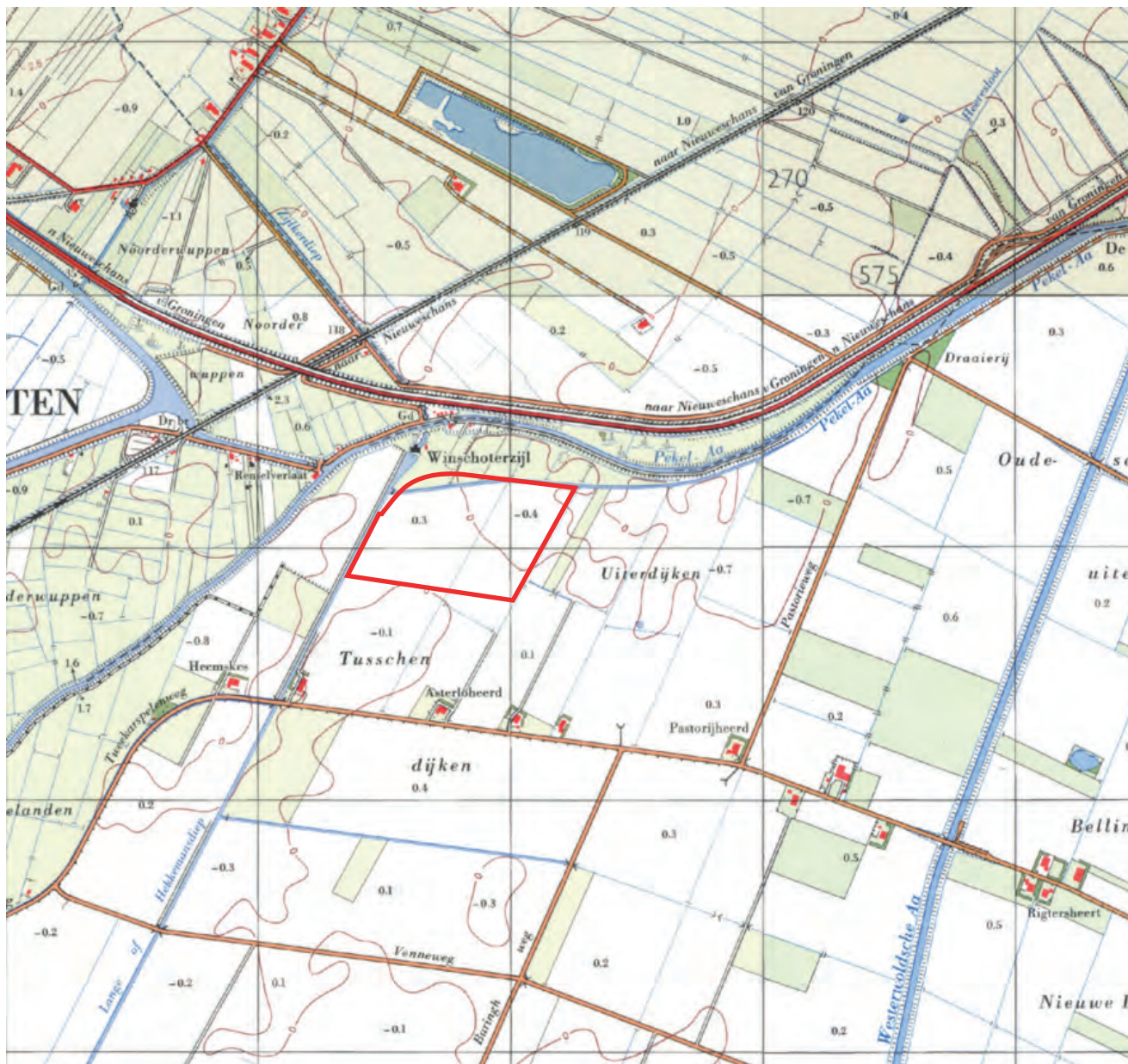

HISTORISCHE KAART 1900

Door het studiegebied loopt een oude dijkstructuur. Op de kaart van 1900 zijn op diverse plekken langs deze structuur kolken / wielen te zien (een effect van voormalige dijkdoorbraken). Verder ligt het plangebied nabij Winschoterzyl, een voormalige schans. De kavelstructuur bestaat uit een smalle opstreckende verkaveling.

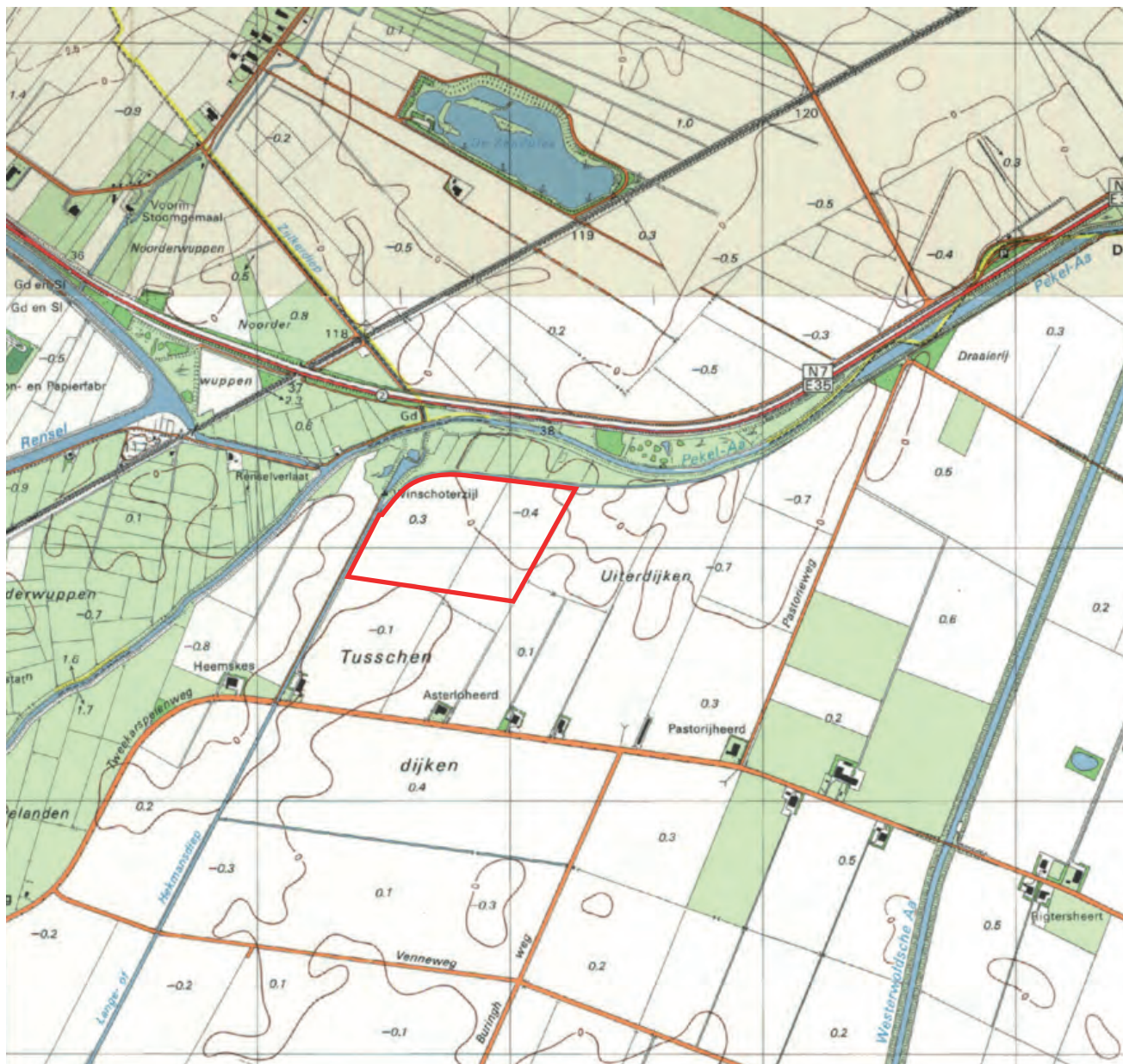

HISTORISCHE KAART 1950

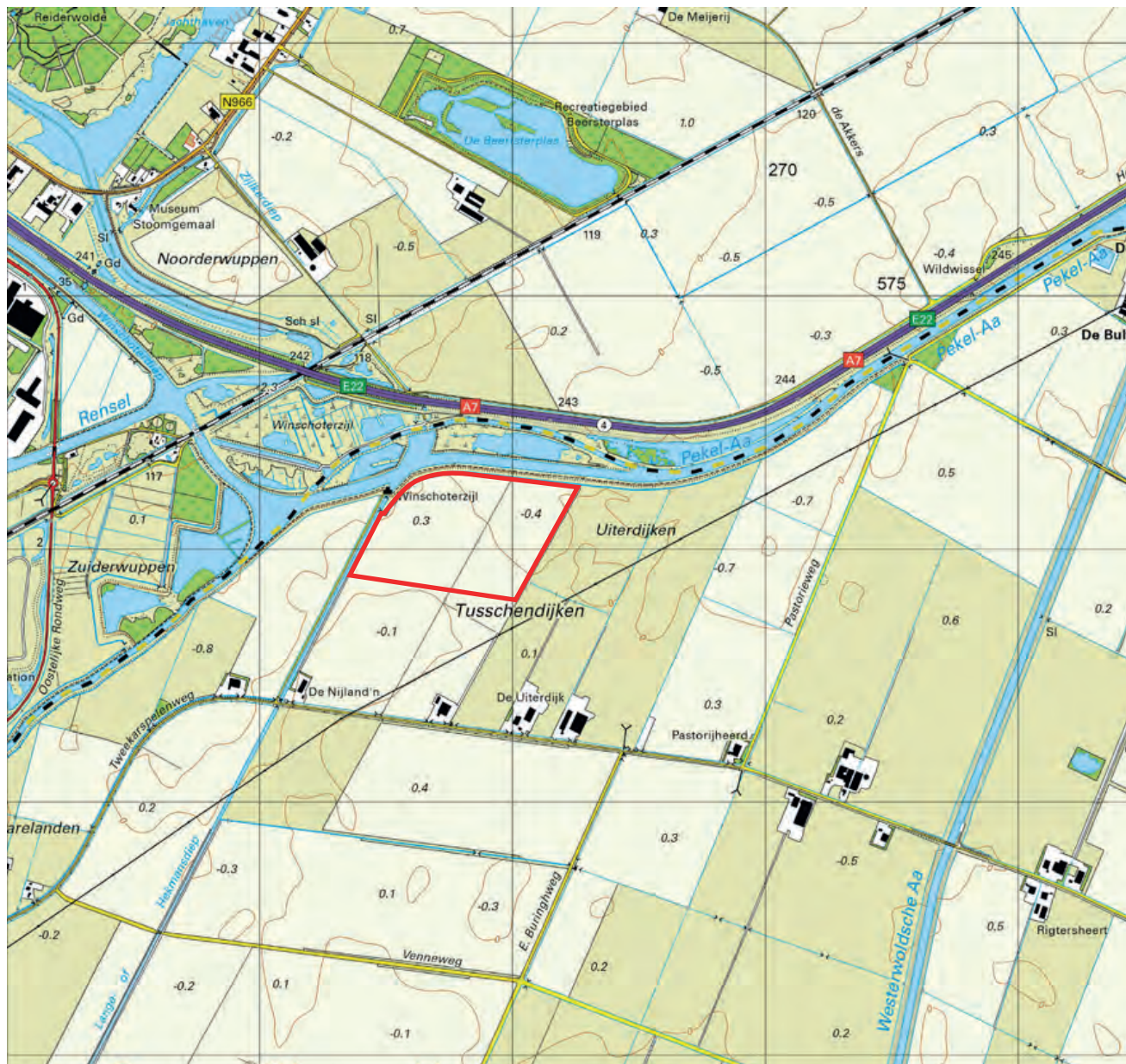
HISTORISCHE KAART 1970

Met de ruilverkavelingen van de jaren '60 en '70 krijgt het landschap een andere vorm. De verkaveling wordt efficiënter gemaakt ten gunste van de landbouw.

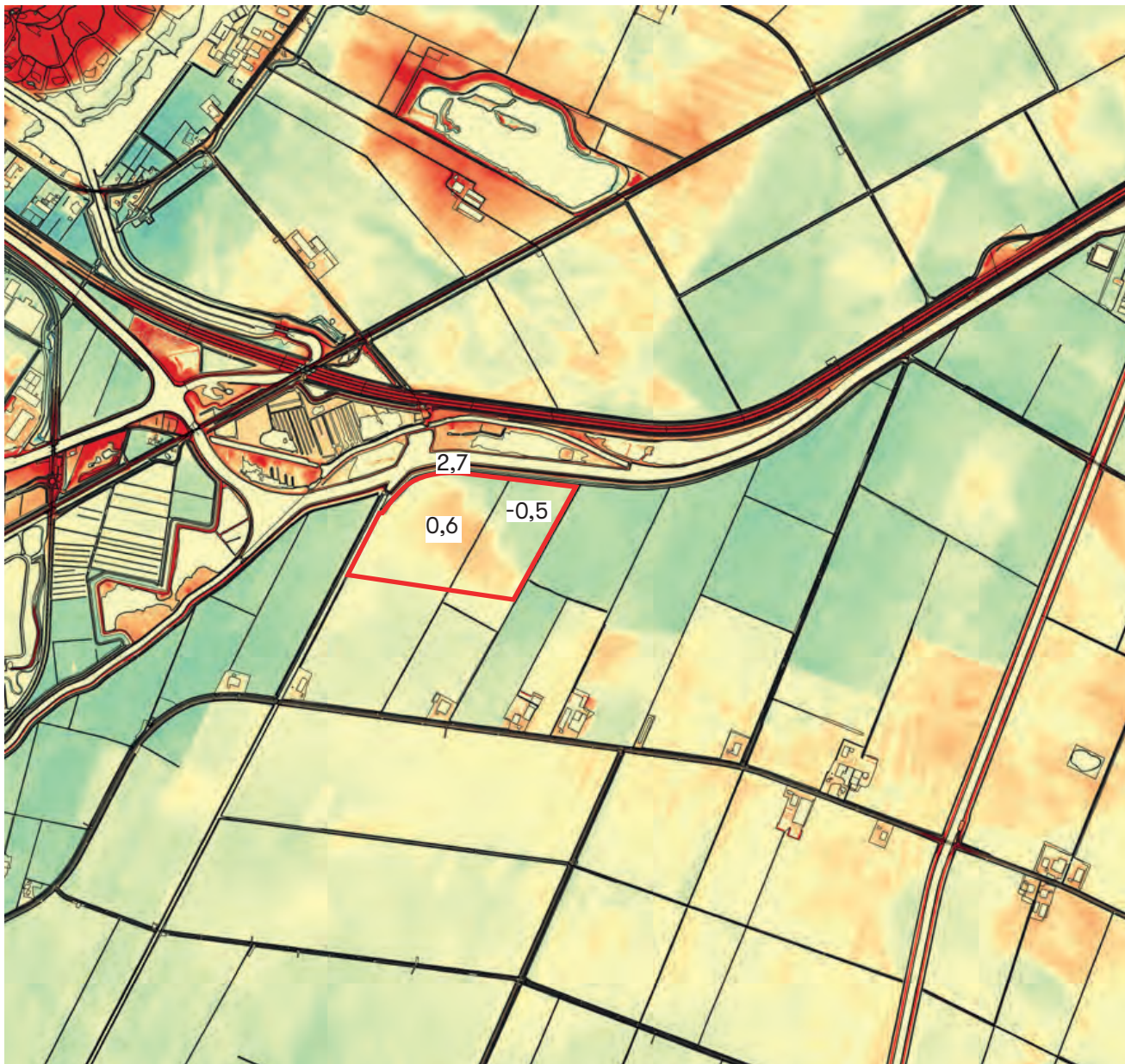
HISTORISCHE KAART 1980

In de loop van de tijd komt er steeds meer aandacht voor natuurontwikkeling.

TOPOGRAFISCHE KAART 2020

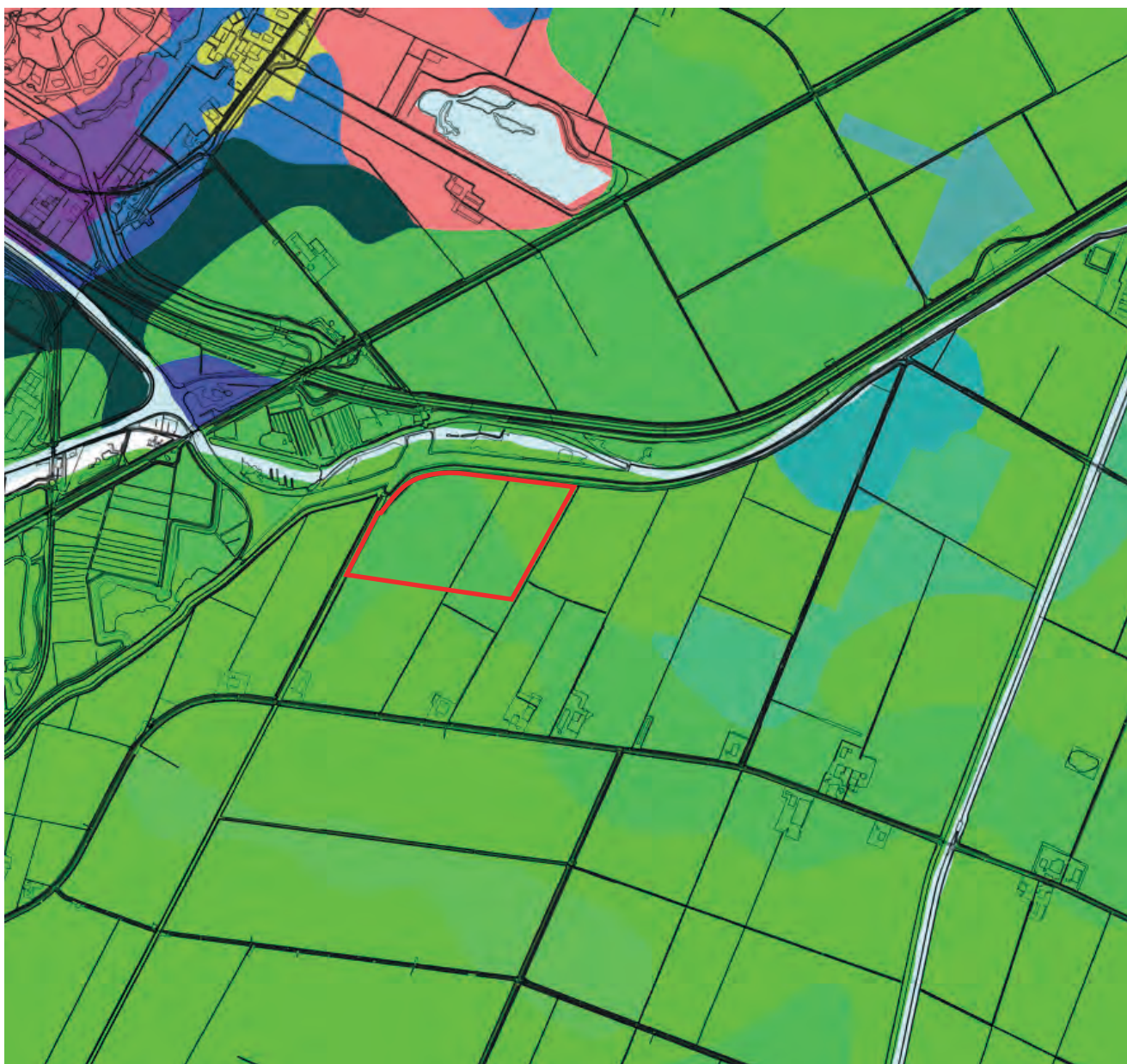
Het studiegebied is aan de noordzijde gelegen aan de dijk langs de Pekar Aa. Aan de westzijde is het Hekmansdiep gelegen. Aan de oost en westzijde grenst het gebied aan bouwland en sloten.

HOOGTEKAART

Op de hoogtekaart is de oude dijkstructuur nog goed herkenbaar. Op plekken buiten het studiegebied is de oude kavelstructuur zelfs nog herkenbaar.

Binnen het studiegebied zijn ook gradiëntverschillen aanwezig waarbij het verschil tussen het hoogste en het laagste punt meer dan een meter is. De aangrenzende dijk is ongeveer 2,7 meter hoog.

BODEMKAART

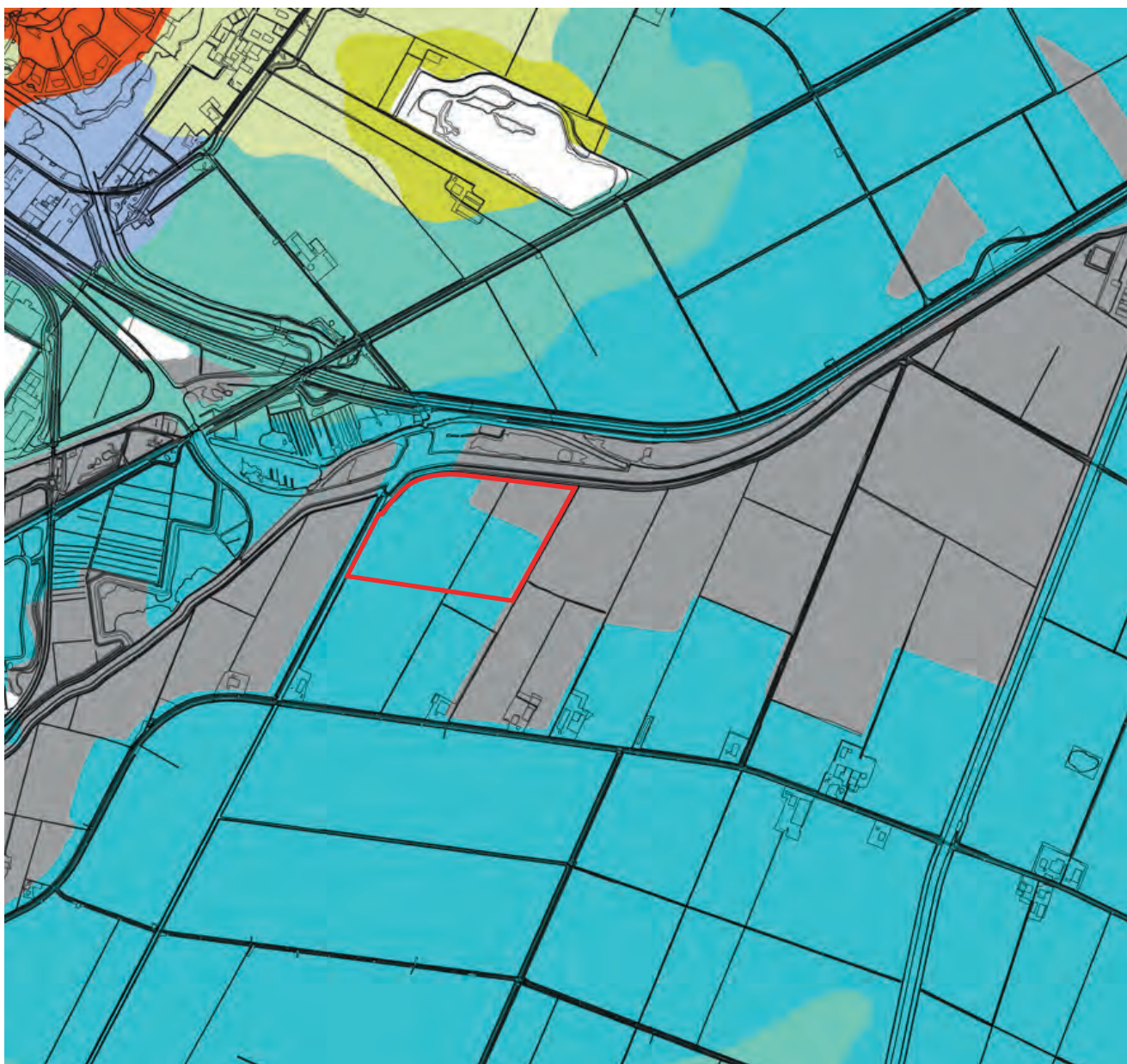
De bodem bestaat uit klei waarbij kalkrijke en kalkarme poldervaaggronden elkaar afwisselen.

Kalkrijke poldervaaggronden;
lichte klei

Kalkarme
poldervaaggronden; klei

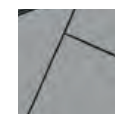

GEOMORFOLOGISCHE KAART

Het plangebied bestaat vrijwel geheel uit zeeboezemvlakte.

Zeeboezemvlakte

Laagte ontstaan door afgraving

3. PROGRAMMA VAN EISEN

Programma van eisen en wensen

Gemeente Westerwolde (zie volledig beleid: Beleidsnotitie zonneparken & kleine windmolens, 2019)

- Het plangebied maakt onderdeel uit van de 'Open Dollardpolders'
- Het plangebied maakt onderdeel uit van 'grootschalige landschappen' en daarmee liggen er kansen voor kleine, middelgrote en grote zonneparken
- Historische landschapsstructuur als basis, evenwichtige ordening, in de omgeving passende maatvoering, rekening houden met woon en leefklimaat omwonenden
- Meervoudig ruimtegebruik, zoek koppelkansen met economie, educatie, recreatie, natuurontwikkeling en innovatie
- Landschappelijke inpassing met gebiedseigen elementen

Provincie Groningen (zie volledig beleid: Handreiking locatiekeuze en ontwerp zonneparken)

- Ruimtelijke inpassing op landschap- kavel- en objectniveau

Houd rekening met waarden in het gebied

- Grootschalig open landschap
- Succesvol akkerbouwgebied
- Historische dijkstructuur met kolken
- Huidige bodemprofiel

Gebiedsopgaven / koppelkansen

- Biodiversiteit verhogen
- Veenoxidatie tegengaan
- Noodberging voor Pekel Aa

Lokale wensen

- Landschappelijke inpassing om zicht op zonnepanelen te beperken
- Houd rekening met agrarisch gebruik hierna, ingrepen moeten reversibel zijn
- Selectie suggesties
 - Waterpeil verhogen en daarmee biodiversiteit en ecologie verbeteren, veenoxidatie tegengaan, bovendien door bodemvorming vertraging afvoer regenwater
 - Gebied als waterberging door aanleg dijken en aanvoer water door syfon vanuit Pekel
 - Meer 'droge natuur', incidentele bomen, opschot, kruidenrijk grasland ('openheid is hier niet heilig')
- Inzetten op verbeteren onder andere vogelhabitats (onderstaande ingrepen hebben ook een positieve invloed op biodiversiteit in het geheel)
 - Kruidenrijk hooiland (voor onder andere Kwartelkoning)
 - Rietzones (voor andere andere Kleine Karekieten, Rietzangers en Rietgorzen)
 - Ruigte en struweel (voor onder andere de Patrijs)
 - Extensief beheer en maaien buiten broedperiodes
- Bij gebruik van bijvoorbeeld kruidenrijk grasland wordt gevraagd om het overwaaien van zaden zo veel mogelijk te minimaliseren.

4. LANDSCHAPPELIJKE INPASSING

Landschappelijke inpassing

De landschappelijke inpassing is het resultaat van een proces waarbij input van diverse partijen en bewoners is meegenomen. Tijdens diverse maatwerkgesprekken is deze landschappelijke inpassing tot stand gekomen.

Wat betreft landschappelijke inpassing van het zonnepark is het open landschap van de Dollardpolders, de wens voor een landschappelijk inpassing (deels uit zicht nemen panelen) van bewoners en een ecologische meerwaarde als basis genomen. Door het slotenpatroon te gebruiken en uit te breiden, ecologische oevers te maken en een grondwal met inheemse heesters aan te brengen wordt tegemoet gekomen aan de wens tot een inpassing vanuit de bewoners en is sprake van een ecologische meerwaarde. Het open karakter van de Dollardpolders wordt minimaal aangetast door gebruikt te maken van struweel en niet van hogere opgaande groenstructuren.

Tijdens het proces is overwogen het waterpeil te verhogen maar na overleg met waterschap Hunze en Aa's is besloten hier niet mee verder te gaan vanwege de gevolgen voor het omringende akkerland en de naar verwachting van hun ecooloog minimale ecologische meerwaarde. De huidige waterpeilen blijven dus bestaan.

Midden in het plangebied ligt een hoofdwatgang waar voor beide zijden een keurzonering geldt van 5 meter vanaf insteek hoofdwatgang. Deze zone dient vrijgehouden te worden van obstakels en geschikt te zijn om onderhoud te verrichten. Deze zone wordt ook gehanteerd bij de nieuw te graven sloten om het zonnepark.

Randen

1. Huidige verkaveling als uitgangspunt

Het zonnepark volgt de huidige verkaveling van het landschap waarbij aan de zuidelijke zone het kavel recht wordt doorgetrokken om een eenduidige rand te creëren, gezien vanuit de Tweekarspelenweg.

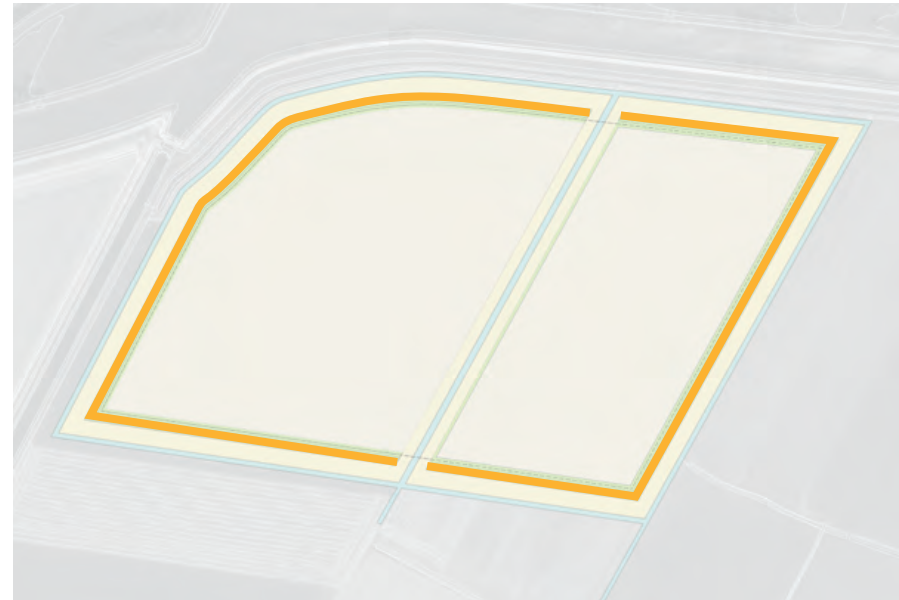
2. Aanvullend slotenpatroon

Het slotenpatroon wordt aangevuld en vormt daarbij een heldere buitenste rand van het zonnepark.

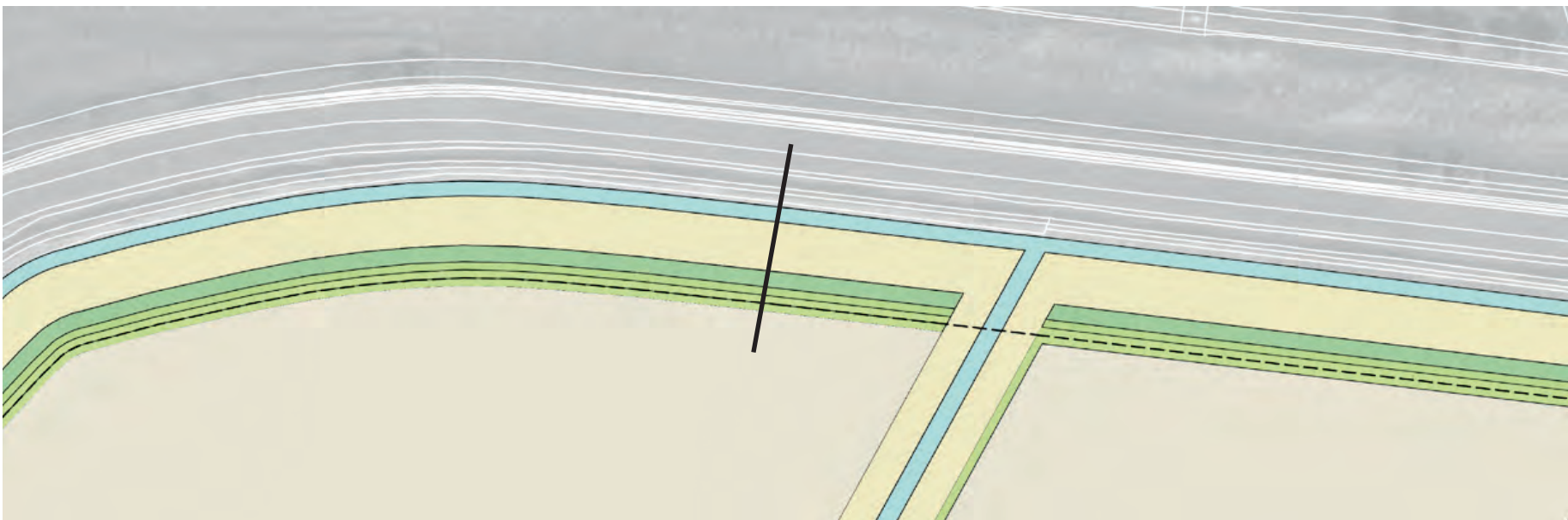
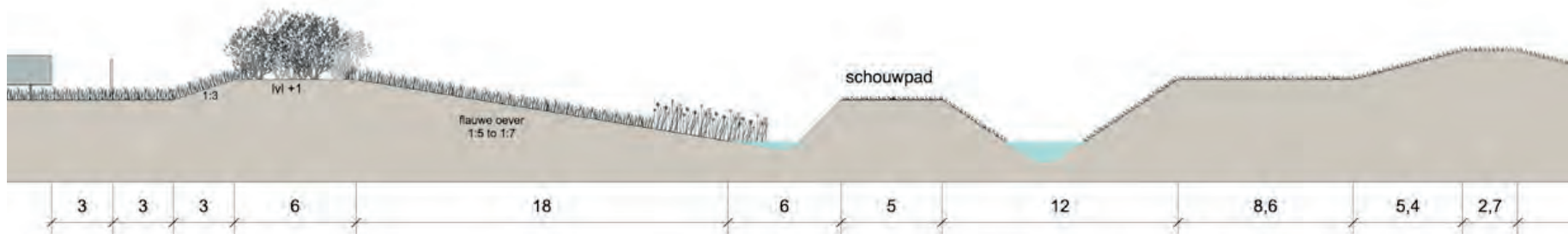
3. Ecologische natte zone (natuurlijke oevers)

Aan de zijde van het zonnepark worden natuurlijke oevers vormgegeven zodat een aantrekkelijke natte biotoop ontstaat.

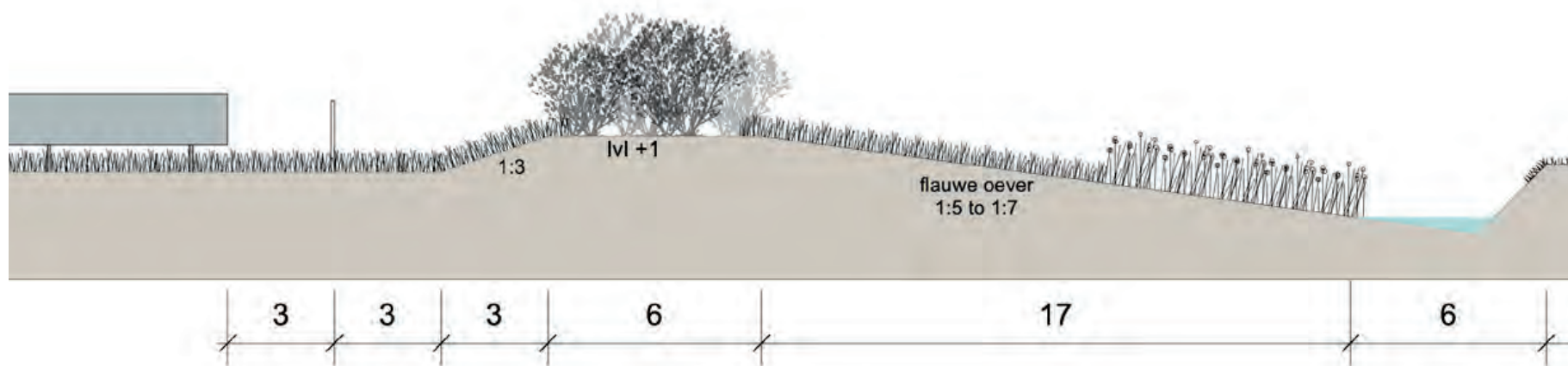

4. Ecologische droge zone (aarden wal met struweel)

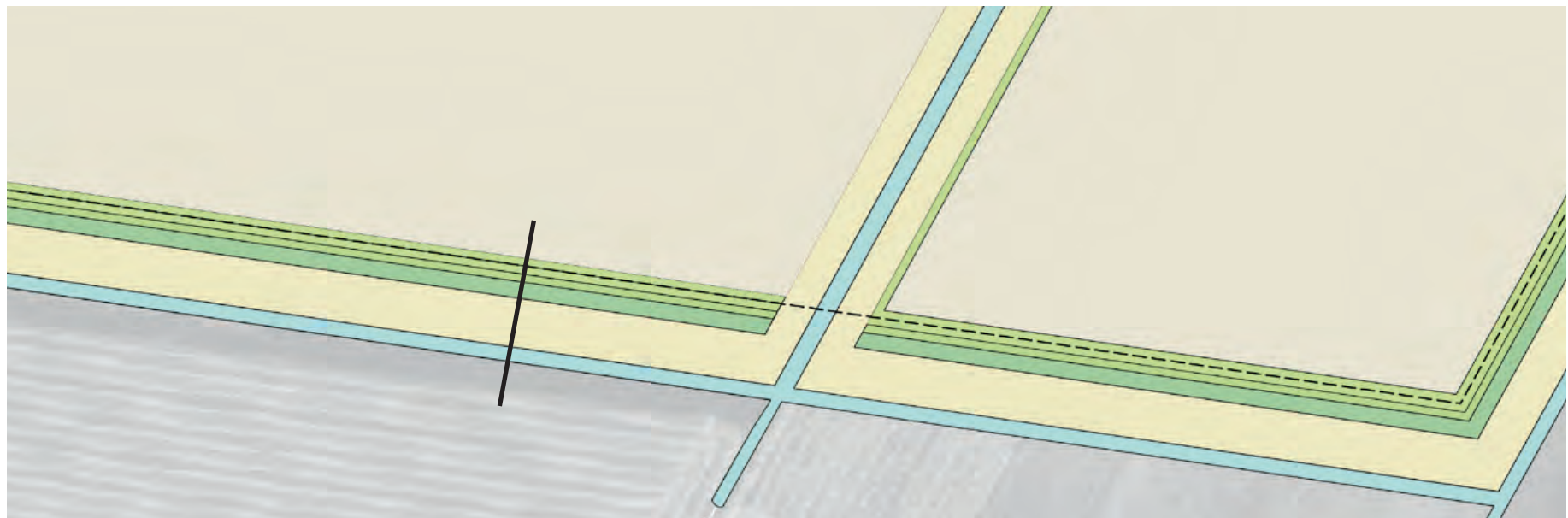
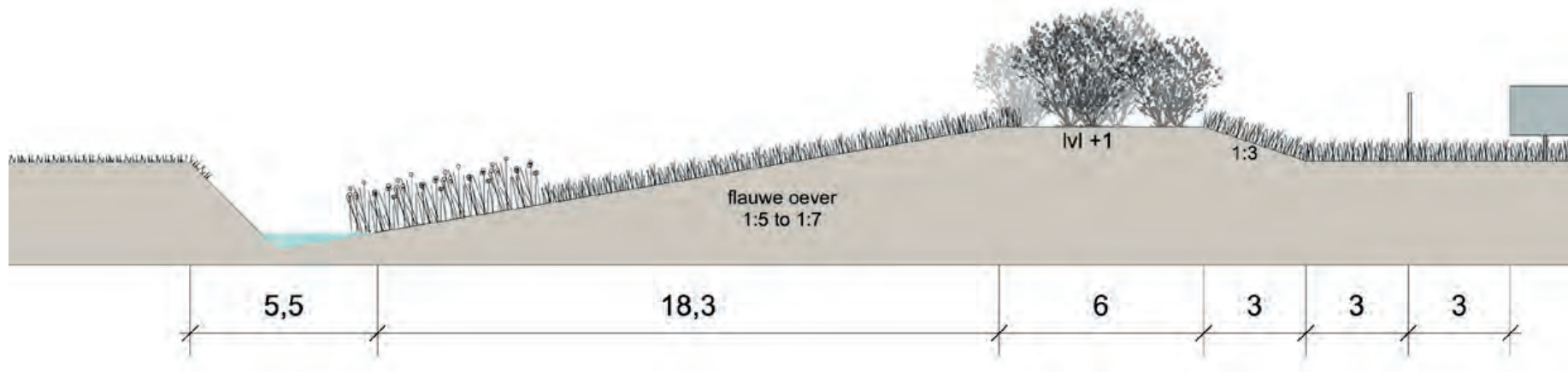
De natuurvriendelijke oever gaat over in een aarden wal die een meter hoger ligt dan maaiveld. Op deze aarden wal wordt inheems struweel geplant. Enerzijds is zo sprake van een passende landschappelijke inpassing waarbij de panelen grotendeels uit het zicht zijn. Hierbij is rekening gehouden met het open landschap waarbij hogere groenstructuren ongewenst zijn. Anderzijds ontstaat een ecologische interessante zone door het inheemse struweel (in combinatie met de gradiëntovergang van nat naar droog).

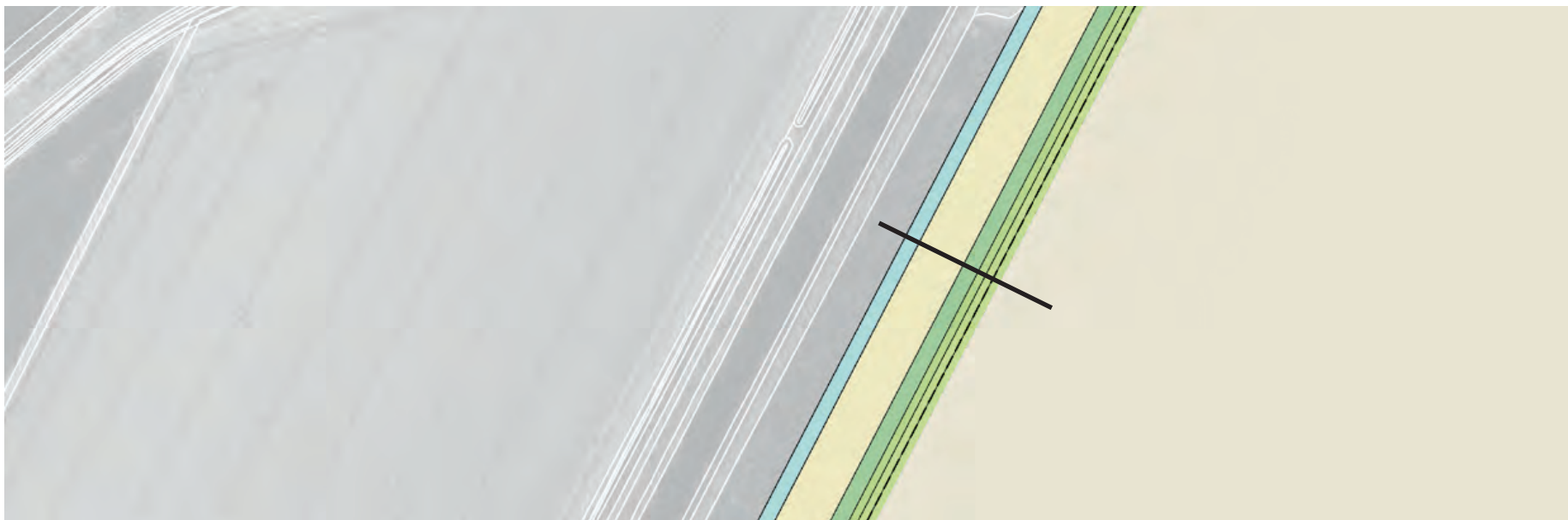
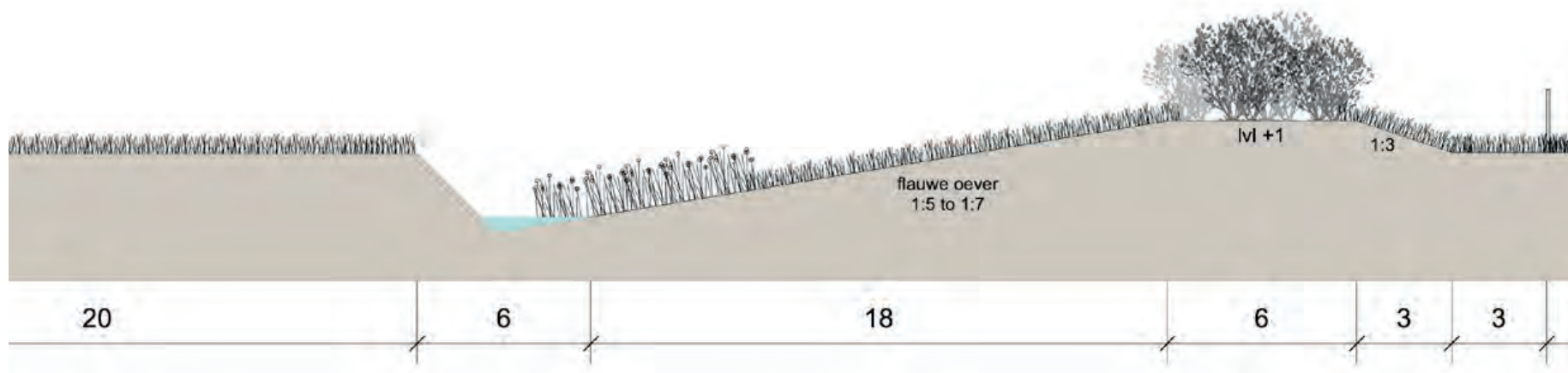
Profiel noordrand: A-A'

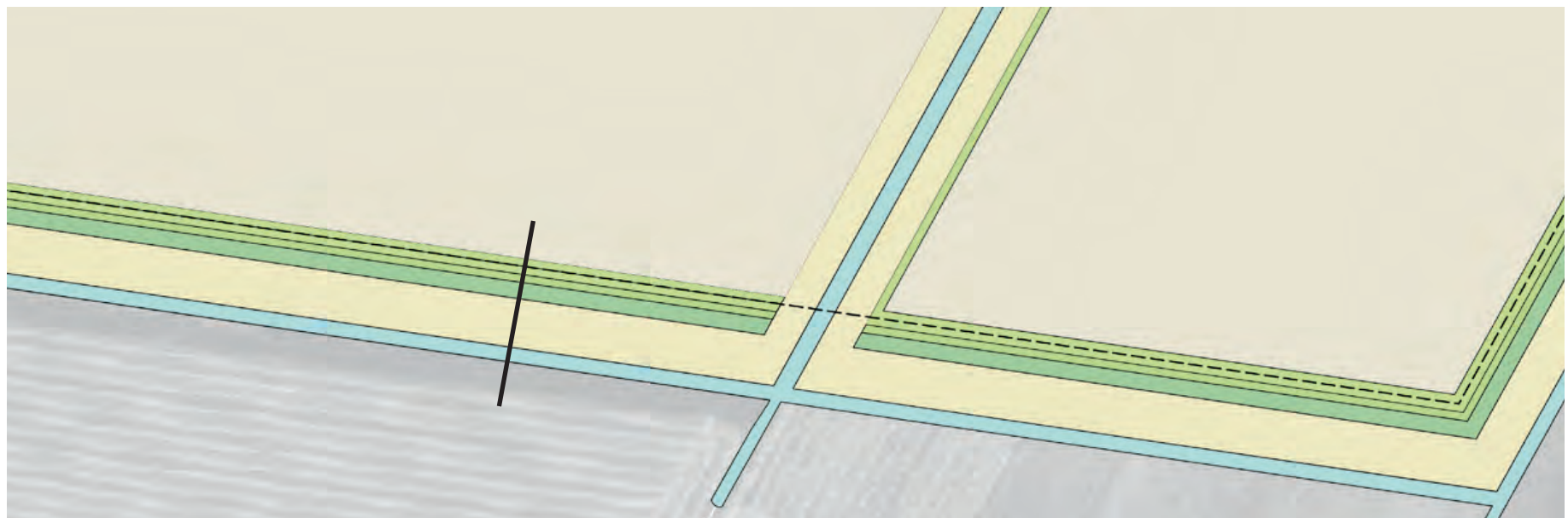
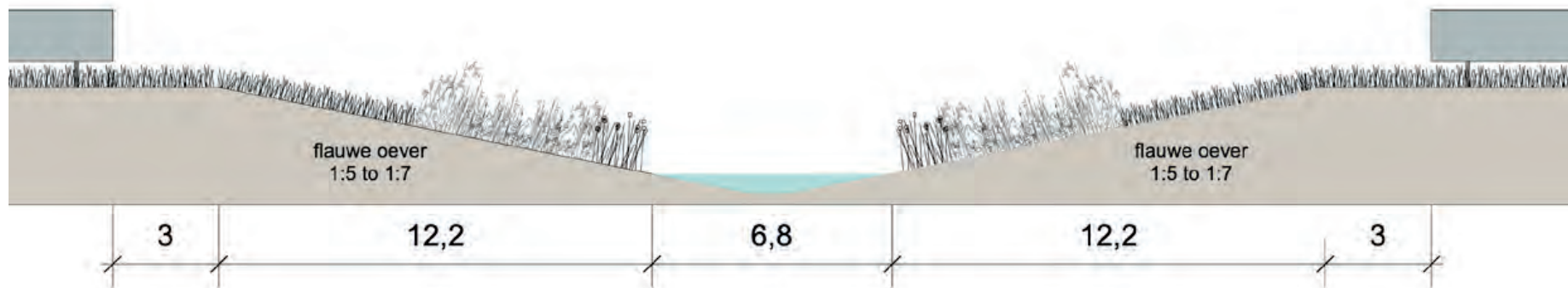
Profiel oostrand: B-B'

Profiel zuidrand: C-C'

Profiel westrand: D-D'

Profiel middensloot: E-E'

Beplanting

De struweelbeplanting bestaat uit een mix van inheemse heesters waarbij de het gebied aantrekkelijker wordt voor kleine zoogdieren (schuilplekken), vogels en bijvoorbeeld wilde bijen. Het struweel heeft dus een ecologische meerwaarde maar is ook aangebracht om de zonnepanelen meer uit het zicht te nemen waarbij een groene aanblik ontstaat. Om ook in de winter de panelen deels uit het zicht te houden wordt ook hulst en wilde liguster aangeplant. Het struweel wordt bijgehouden op een variërende hoogte van 1,5 tot 3 meter.

Heestermix rand: *Crataegus laevigata* – tweestijlige meidoorn (inheems, niet wintergroen)

Heestermix rand: *Salix aurita*- geoorde wilg (inheems, niet wintergroen)

Heestermix rand: *Sambucus nigra* – gewone vlier (inheems, niet wintergroen)

Heestermix rand: *Ilex aquifolium* - hulst (inheems, wintergroen)

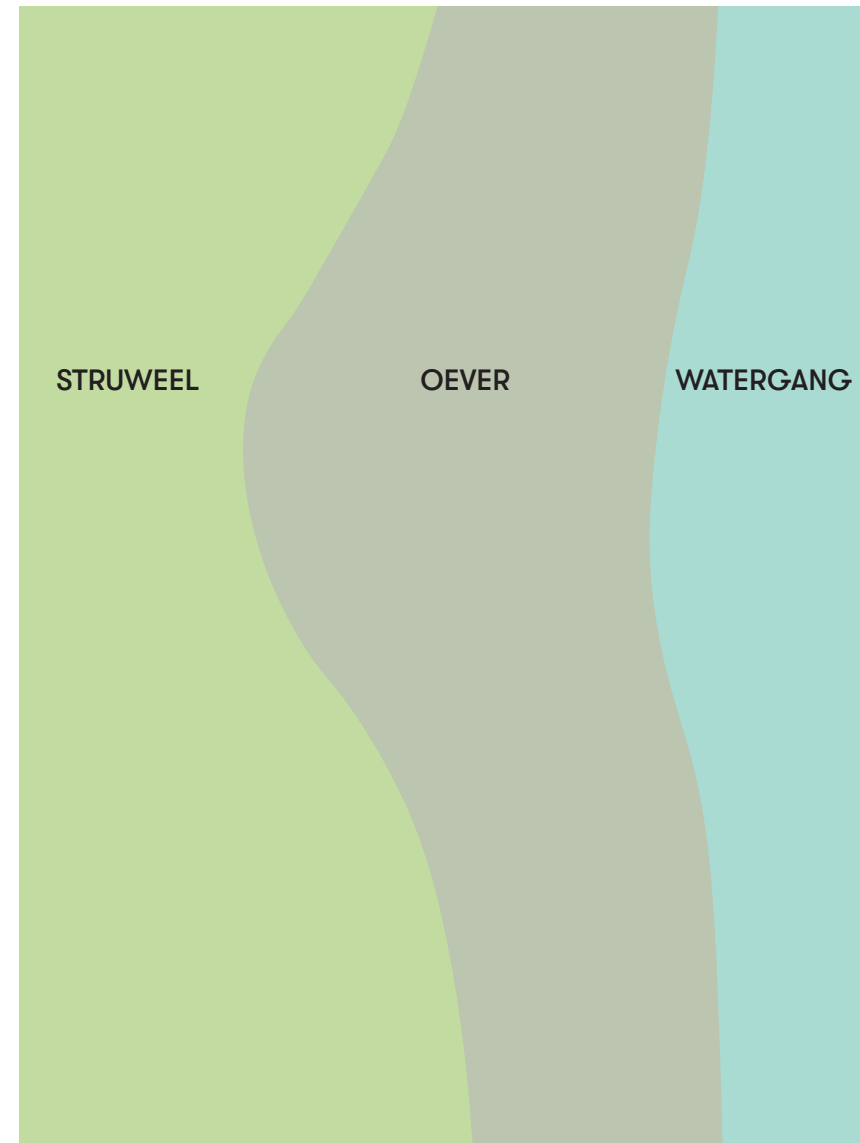
Heestermix rand: *Rosa rubignosa* – egelantier (inheems, niet wintergroen)

Heestermix rand: *Ligustrum vulgare* – wilde liguster (inheems, half wintergroen)

Ecologie (landschap)

Gradiënten in het landschap zijn gunstig voor de ecologie en zorgen in het algemeen voor een hogere biodiversiteit. Het gaat daarbij om gradiënten van nat naar droog, maar ook van open naar dicht. De sloten krijgen aan de zijde van het zonnepark een natuurlijke oever die varieert van 1:5 tot 1:7. Hierdoor ontstaan diverse plekken die verschillen in nat, droog en in luwte. Op de aarden wal worden diverse inheemse heesters aangepant die variëren in hoogte en soort.

Bovenaanzicht variërend natuurlijke profiel

Natuurlijke flauwe oever

Kruidenrijk grasland voor voedselrijke kleigronden

Overgang van open naar dicht zorgt voor meer biodiversiteit

Ook de aarden wal wordt voorzien van kruidenrijk grasland.

Ecologie (objecten)

De bouwwerken in binnen het zonnepark aanwezig zullen zijn bestaan uit containers en stations met een gesloten en industriële uitstraling. Door deze groen te omkleeden ontstaat er niet alleen een landschappelijker beeld, er is ook sprake van een ecologische meerwaarde. Hedera is hiervoor een geschikte klimplant. Deze klimplant is groenblijvend (zodat ook in de winter de gebouwen groen omkleed zijn), inheems en geschikt voor de grondsoort.

Behalve de groene omkleding van hedera worden de bouwwerken voorzien van een groen dak. Het is zaak deze in te zaaien en in te planten met meer dan alleen sedum om ook daadwerkelijk een ecologische meerwaarde te creëren. Het substraat moet dik genoeg zijn om er kruidachtige planten op te laten groeien (15-25 centimeter). De kruidachtige planten dienen inheems te zijn, zo hebben zij de meeste meerwaarde voor de biodiversiteit (insecten bijvoorbeeld maken nu eenmaal het meest gebruik van inheemse soorten).

Het hekwerk bestaat uit een 'deer fence' van houten palen en metaalgaas. Aan de onderzijde wordt 20 centimeter vrijgelaten voor de passage van kleine dieren. Er wordt gaas met grote mazen toegepast.

De containers en stations worden omkleed met hедера

Houten palen met gaas (deer fence) met een vrije ruimte van 20 centimeter aan de onderzijde voor kleine dieren (vrije ruimte niet op de foto)

De containers en stations worden voorzien van een groen dak

Restruimtes tussen de objecten worden ingezaaid met kruidenrijk grasland en extensief beheerd

Beheer

Ecologische overs, taluds en restruimtes worden in gezaaid met voor de grondsoort geschikt kruidenrijk grasland. Het precieze mengsel dient bepaald te worden met een partij met goede kennis van zaaimengsels zoals bijvoorbeeld Cruydt-Hoeck.

Het beheer van het kruidenrijke grasland wordt op een dergelijke wijze gedaan dat bodemkwaliteit en ecologische waarde worden versterkt. Er wordt één of twee keer per jaar gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Het maaien mag alleen buiten broedtijd van vogels gebeuren. Ook gebeurt het maaien gefaseerd zodat er altijd kruiden en bloemen blijven staan. Wel moet gewaarborgd blijven dat de begroeiing lager blijft dan de zonnepanelen en de veiligheid rond de installaties in stand kan worden gehouden.

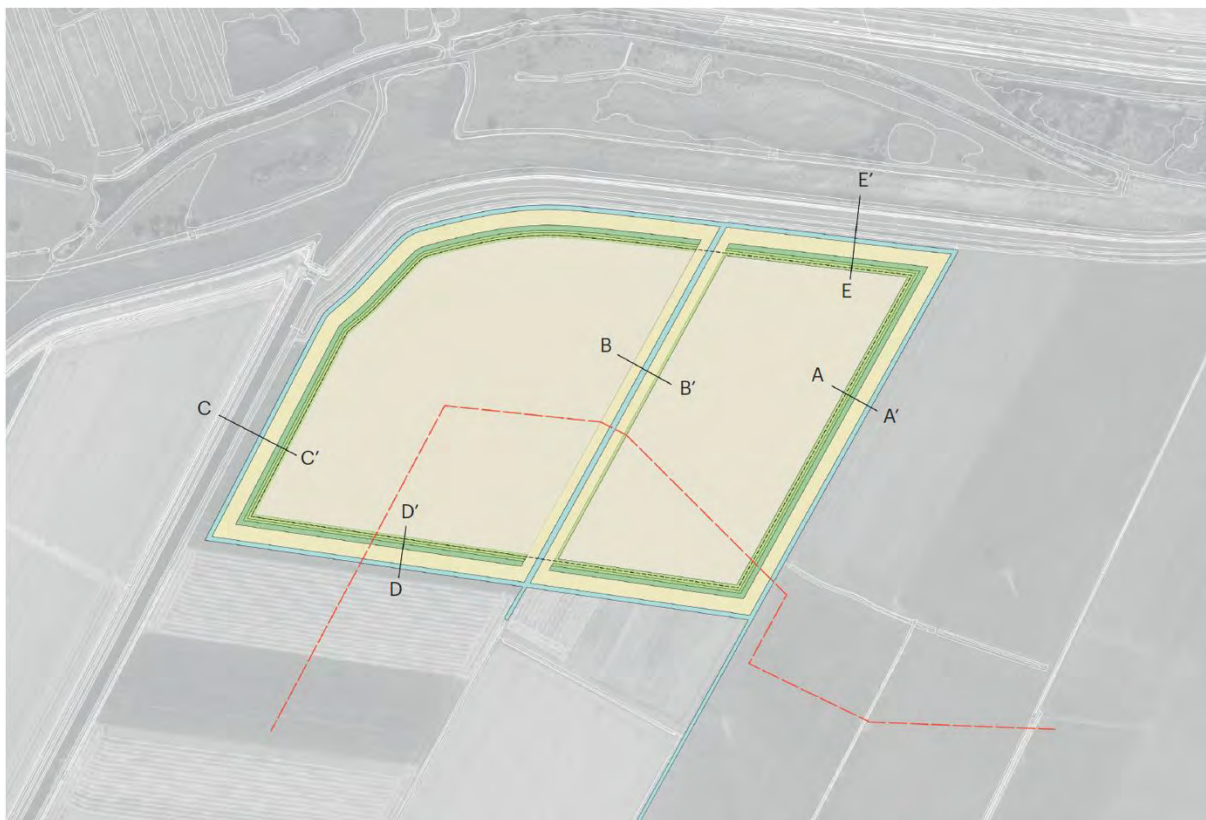
Verder dient het beheer erop gericht te zijn het overwaaien van zaden afkomstig van het plangebied naar de aangrenzende landbouwpercelen zo veel als mogelijk te minimaliseren.

Bijlage

2. Verslag maatwerkmethode

**GEMEENTE
WESTERWOLDE**

Verslag maatwerkmethode

Zonnepark Blijham

Maart 2021

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens	3
Maatwerkmethode	3
Leeswijzer	3
Vóór de maatwerkmethode	3
Stap 1: Indiening verzoek om haalbaarheid te verkennen	3
Stap 2: Overleg met netbeheerder	4
Stap 3: Locatie-onderzoek.....	4
Stap 4: Overleg met de omgeving	4
Het doel van het overleg	4
Informatieavond.....	4
Beknopte samenvatting van het overleg	4
Opzet van de informatiebijeenkomst	5
Stap 5: Klankbordbijeenkomsten	5
Klankbordbijeenkomst 1	5
Landschappelijke inpassing	5
Financiële participatie	5
Klankbordbijeenkomst 2	6
Stap 6: Ontwikkelingsschets en participatieplannen	6
Stap 7: Terugkoppeling naar de omgeving.....	6

Inleiding

Beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens

Op 20 maart 2019 heeft de gemeenteraad de beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens vastgesteld. Hierin heeft de gemeente kansrijke gebieden voor kleine, middelgrote en grote zonneparken aangewezen. Een zonnepark maakt in desbetreffend gebied pas daadwerkelijk kans wanneer:

- Het om een goed in het landschap passend zonnepark gaat (locatie en ontwerp);
- De omgeving voldoende meeprofiteert (participatie);
- Er voldoende steun vanuit de omgeving voor het plan lijkt te bestaan (draagvlak).

Om dit te verkennen c.q. te bereiken om elk initiatief moet de zogenaamde maatwerkmethode doorlopen.

Maatwerkmethode

De maatwerkmethode verplicht initiatiefnemer tot het doorlopen van een proces c.q. stappenplan en het opstellen van een inrichtingsplan en (financieel) participatieplan. De methode betreft een uitgebreidere versie van de maatwerkmethode die de provincie Groningen hanteert. De maatwerkmethode van de provincie beperkt zicht tot overleg tussen provincie, gemeente en initiatiefnemer over de landschappelijke inpassing. Wanneer partijen hierover overeenstemming hebben bereikt, vraagt initiatiefnemer de vergunning aan. De maatwerkmethode die de gemeente hanteert bij het realiseren van een zonnepark richt zich niet alleen op de landschappelijke inpassing, maar ook op meeprofiteren en acceptatie door de omgeving. Om deze reden wordt ook de omgeving vanaf het begin in de gelegenheid gesteld actief aan het overleg deel te nemen en dus niet nadat de overheid en de initiatiefnemer het plan al hebben uitgewerkt.

Leeswijzer

Het voorliggende stuk betreft een samenvatting van de maatwerkmethode voor het grondgebonden zonnepark in de gemeente Westerwolde nabij de Tweekarspelenweg, Blijham. Na dit inleidende hoofdstuk wordt kort ingegaan op de stappen die aan de maatwerkmethode vooraf zijn gegaan. Daarna wordt de maatwerkmethode stapsgewijs toegelicht en samengevat. Tot slot treft u de conclusie aan.

Vóór de maatwerkmethode

Stap 1: Indiening verzoek om haalbaarheid te verkennen

In 12-03-2018 worden de plannen voor zonnepark Blijham gepresenteerd aan beleidsmedewerker Anna Doolaard-Pek door initiatiefnemer Tomorrow Energy B.V. Gemeente Westerwolde heeft destijds geen beleid om het verzoek voor de ontwikkeling van het zonnepark in behandeling te nemen en kan nog geen inhoudelijke reactie op de plannen geven.

Op 24-04-2019 heeft een overleg plaatsgevonden tussen gemeente Westerwolde en initiatiefnemer Tomorrow Energy B.V. (bij monde van de heren Mark Kok en Roche van Velthoven) over de locatie van het zonnepark. In voorbereiding op de ontwikkeling worden de uitgangspunten van het beleid en de maatwerkmethode besproken.

Stap 2: Overleg met netbeheerder

Overeenkomstig het stappenplan heeft de gemeente de noodzaak en mogelijkheid tot netaansluiting en de uitvoerbaarheid van het plan overlegd met provincie en netbeheerder. Gesprekken tussen provincie en gemeente hebben plaats gevonden.

Op 5 maart 2021 heeft ontwikkelaar een prijsindicatie ontvangen van netbeheerder Enexis voor een aansluiting van 30 mVA. Initiatiefnemer heeft op 17 maart 2021 het verzoek ingediend bij netbeheerder Enexis om de prijsindicatie om te zetten naar een offerte. Deze aanvraag loopt nog.

Stap 3: Locatie-onderzoek

Op 11 juni 2019 ontvangen initiatiefnemers een brief van de gemeente dat zij wensen de haalbaarheid en wenselijkheid van het zonnepark te onderzoeken. Initiatiefnemers worden na twee weken informeel geïnformeerd door gemeente Westerwolde dat de haalbaarheid verder getoetst mag worden aan de hand van de volgende stap in de maatwerkmethode.

Stap 4: Overleg met de omgeving

Eerste stap in de maatwerkmethode is dat de initiatiefnemer een bijeenkomst voor de omgeving organiseert, waarin initiatiefnemer zijn initiatief aan de omgeving presenteert. De bijeenkomst is bedoeld voor inwoners uit de (directe) omgeving en stakeholders.

Het doel van het overleg

- De omgeving van het initiatief en de status ervan te informeren;
- Meningen over het initiatief te inventariseren;
- Ideeën/wensen en aandachtspunten voor de (eventuele) verdere planuitwerking op te halen.

Bij dat laatste gaat het niet alleen om inrichting, maar ook over de wijze waarop de omgeving van het zonnepark kan meeprofiteren.

Informatieavond

Op 17 december 2019 vindt de informatieavond voor zonnepark Blijham plaats in zalencentrum het Oude wapen te Blijham. De informatieavond wordt georganiseerd door de initiatiefnemer in overleg met de gemeente Westerwolde.

Er worden ruim 104 uitnodigingen verstuurd naar adressen rondom de locatie van het zonnepark en er wordt een advertentie geplaatst in verschillende media (online en offline) met een open uitnodiging. Uiteindelijk hebben 34 mensen de bijeenkomst bezocht.

Beknorte samenvatting van het overleg

Tijdens de bijeenkomst heeft initiatiefnemer de plannen gepresenteerd. Na deze presentatie was er ruimte voor het stellen van vragen en het inbrengen van ideeën. Initiatiefnemer heeft het plan toegelicht, met name op het vlak van landschappelijke inpassing en het voorstel dat

initiatiefnemer heeft gedaan op het gebied van participatie. Hierop zijn een aantal reacties welke zijn meegenomen in de nadere uitwerking van het plan.

Onder de aanwezigen was vooral medestand voor het project te proeven. Aanwezigen hebben aangegeven dat er verwacht werd dat er -vooral- voor de (direct) omwonenden geprofiteerd moet worden op het gebied van participatie. Dit wil zeggen dat de inwoners van Blijham en de direct omwonenden van de Tweekarspelenweg een groter voordeel moeten kunnen halen uit de komst van een zonnepark dan de andere mensen uit de gemeente.

Daarnaast worden er veel vragen gesteld van algemene aard, zoals het waarom van de keuze op landbouwgrond bijvoorbeeld.

Opzet van de informatiebijeenkomst

De bijeenkomst vindt plaats onder leiding van een onafhankelijk gespreksleider c.q. dagvoorzitter en bestaat uit een plenair gedeelte (waarin het plan wordt gepresenteerd door initiatiefnemer en het beleid/de maatwerkmethode wordt toegelicht door de gemeente) gevolgd door groep sessies. De avond wordt afgesloten met plenaire rondes voor het delen van de conclusies van de groepsessies en vragen. De conclusies zijn overwegend positief wat door de gemeente en dagvoorzitter wordt benoemd. Alle verzamelde informatie en vragen/antwoorden worden gebundeld in een verslag en gedeeld met mensen die hun interesse hebben aangegeven en email gedeeld.

Stap 5: Klankbordbijeenkomsten

Klankbordbijeenkomst 1

Op 20 mei 2020 vindt de eerste klankbordsessie online plaats. Hierbij zijn aanwezig de gemeente en klankbordgroep. In de klankbordgroep zijn twee vertegenwoordigers van de energie coöperatie STUW waaronder ook een bioloog, een vertegenwoordiger van de dorpsraad Blijham, twee geïnteresseerde biologen waarvan een van het lokale IVM, een zeer begaande inwoner van Blijham met een zeer goed historisch perspectief over het gebied en de grondeigenaar. Tijdens deze sessie worden de landschappelijke inpassing en financiële participatie besproken. Vanwege Covid-19 moest destijds de beslissing genomen worden de klankbordbijeenkomst online (via Zoom) te organiseren.

Landschappelijke inpassing

Er wordt een landschappelijke en ecologische inpassing van het zonnepark gepresenteerd op basis van de input uit de vorige stap. De klankbordgroep herkent zijn input in de landschappelijke inpassing. Na deze sessie wordt er opnieuw een ontwikkelsessie met de klankbordgroep en landschapsbureau LAOS georganiseerd. Landschapsbureau LAOS is nieuw in het project. Eerder werd er enkel samengewerkt met Royal HaskoningDHV, maar op verzoek van verschillende partijen wordt de samenwerking met landschapsbureau LAOS gezocht.

Financiële participatie

Bij de klankbordbijeenkomst zijn twee heren van energiecoöperatie STUW aanwezig. Er was nog geen concreet financieel participatieplan, anders dan het uitgeven van een obligatie, waarbij al wel een duidelijk streven is om 50% lokaal eigendom te realiseren.

Klankbordbijeenkomst 2

Op 17 juni 2020 vindt de tweede klankbordsessie online plaats. Hierbij zijn aanwezig de gemeente en klankbordgroep met dezelfde deelnemers. Tijdens deze sessie worden de landschappelijke inpassing en financiële participatie besproken.

Landschappelijke inpassing

Er wordt een nieuwe landschappelijke inpassing gepresenteerd op basis van hetgeen aangedragen door gemeente en klankbordgroep en gemeente in de eerste bijeenkomst. Na deze bijeenkomst wordt er een ontwikkelsessie met de provincie, gemeente en landschapsbureau LAOS georganiseerd.

Financiële participatie

Er worden concrete afspraken gemaakt met energiecoöperatie Stroom uit Westerwolde (STUW) om het vervolgtraject samen met hen op te pakken. Deze gesprekken zullen vorm moeten geven aan de financiële participatie met in het bijzonder de nadruk op het streven 50% lokaal eigendom te realiseren. Inmiddels hebben de initiatiefnemer en de gemeente overeenstemming over de vaststellingsovereenkomst, die ook getekend is, waarin ook een alternatief voor de energie coöperatie wordt geboden in de vorm van een bijdrage aan een gebiedsfonds. Initiatiefnemer heeft de voorkeur voor samenwerking met een energie coöperatie.

Stap 6: Ontwikkelingsschets en participatieplannen

Op 11 februari 2021 en 11 maart 2021 vinden er ontwikkelsessies online plaats. Hierbij zijn aanwezig de initiatiefnemers, provincie, gemeente en landschapsbureau LAOS (en bij de tweede sessie Royal HaskoningDHV). Tijdens deze sessies worden ontwikkelingsschetsen besproken waarin de input tijdens de klankbordgroep overeenkomsten wensen van de provincie en klankbordgroep met elkaar worden geïntegreerd.

Op 18 maart 2021 heeft een laatste sessie tussen landschapsbureau LAOS en de provincie plaats om de ontwikkelingsschets finaal te kunnen maken.

Gesprekken met STUW lopen nog betreffende de financiële participatie. Ondertussen wordt ook de mogelijkheid een lokale(re) energiecoöperatie te realiseren door de (direct) omwonenden verkent. De omwonenden hebben de wens naar initiatiefnemer uitgesproken.

Stap 7: Terugkoppeling naar de omgeving

Voor 15 mei 2021 zal er een digitale bijeenkomst of publicatie in een lokale krant van het proces plaatsvinden. Tijdens deze bijeenkomst zullen de plannen gepresenteerd worden middels een presentatie en of een website. Er zal een toelichting gegeven worden op het proces tot nu toe, de landschappelijke inpassing en de uitwerking van de participatie. Na afloop van de presentatie zal er gelegenheid zijn om vragen te stellen over vier specifieke thema's. De landschappelijke inpassing, participatie, draagvlak en de meerwaarde ecologie.

Alle mensen in een eerder stadium uitgenodigd zullen wederom uitgenodigd worden.

Bijlage

3. Quicksan ecologie

RAPPORT

Geactualiseerde quickscan zonnepark Westerwolde (Blijham)

In het kader van de Wnb en het NNN

Klant: Solarpark Westerwolde B.V.

Referentie: BG8591WATRP2103031610

Status: S0/P01.01

Datum: 4 maart 2021

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Euvelgunnerweg 25A
9723 CV GRONINGEN
Water

Trade register number: 56515154

+31 88 348 53 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Geactualiseerde quickscan zonnepark Westerwolde (Blijham)

Ondertitel: Quickscan zonnepark Westerwolde
Referentie: BG8591WATRP2103031610
Status: P01.01/S0
Datum: 4 maart 2021
Projectnaam: Westerwolde
Projectnummer: BG8591
Auteur(s): Linda Wortel, Jerry Olthuis

Opgesteld door: Linda Wortel & Jerry Olthuis

Gecontroleerd door: Geoffrey de Rooij en Linda Wortel

Datum: 23 augustus 2019/ GdR,
4 maart 2021/ LHW

Goedgekeurd door: Remco Drewes

Datum: 4 maart 2021/ RD

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever. Let op: dit document bevat persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V. en dient voor publicatie of anderszins openbaar maken te worden geanonimiseerd.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Ligging plangebied en huidige situatie	1
3	Uitgangspunten van het ontwerp	6
4	Voorkomen beschermde soorten Wet natuurbescherming	7
4.1	Vaatplanten	7
4.2	Zoogdieren, inclusief vleermuizen	8
4.3	Vissen	8
4.4	Reptielen & amfibieën	8
4.5	Broedvogels	9
4.6	Ongewervelden	9
5	Voorkomende beschermde gebieden	10
6	Effectbeoordeling Wnb en NNN	11
7	Conclusies en aanbevelingen	12
	Geraadpleegde bronnen	13

Bijlagen

Bijlage 1: Beknopt kader natuurwet- en regelgeving

1 Inleiding

Solarpark Westerwolde BV heeft in 2019 een principeakkoord bereikt met de eigenaar van perceel Wedde, sectie I, nummer 1713 in de gemeente Westerwolde om een zonnepark van circa 40 hectare te ontwikkelen. In 2020 heeft echter een wijziging in de oppervlakte en het ontwerp van het zonnepark plaatsgevonden en is er een perceel ten westen van het voormalige perceel bijgekomen. De totale oppervlakte van het nieuw te realiseren zonnepark bedraagt 30 hectare. Bij het opstellen van het landschappelijke inpassingsplan zijn verschillende inrichtingsvarianten vergeleken en is een voorkeursvariant bepaald, namelijk de optimale ecologische inrichting. Deze variant gaat uit van een optimale ecologie waarbij kruidenrijk vochtig hooiland, een licht verhoogde struweelzone met inheemse heesters en een ecologische oever met een rietzone gecombineerd worden. Het zonnepark kan potentieel een vermogen van circa 38MWp opwekken. Daarmee kunnen ruim 10.000 huishoudens van stroom worden voorzien en vindt een besparing van ruim 14.000 ton CO₂ per jaar plaats. In het kader van de actualisatie van het ontwerp van het zonnepark is deze natuurtoets geactualiseerd waarvoor in maart 2021 een aanvullend veldbezoek is uitgevoerd.

Het inrichten van een zonnepark is een ruimtelijke ingreep zoals bedoeld in het kader van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb). Een beknopte beschrijving van de natuurwet en -regelgeving is in Bijlage 1 opgenomen. In dat kader is een toets nodig aan het soorten- en gebiedsbeschermingsdeel van de Wnb, omdat effecten op beschermde soorten niet op voorhand uitgesloten zijn. Dit rapport voorziet in een toets aan het soorten- en gebiedsbeschermingsdeel van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) en een toets aan het beleid van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), aan de hand van een bureaustudie en een habitatgeschiktheidsanalyse. Omdat er geen bomen worden gekapt is een toetsing aan het Houtopstandendeel van de Wnb niet noodzakelijk.

2 Ligging plangebied en huidige situatie

Het plangebied is onderdeel van een grootschalig open agrarisch landschap in Blijham binnen de gemeente Westerwolde. Het plangebied zelf bestaat uit twee akkerpercelen, gescheiden door een sloot. Het plangebied en de omliggende akkers en graslanden worden zeer intensief beheerd en bemest. Rondom liggen greppels en sloten die tijdens beide uitgevoerde veldbezoeken deels water een deels bijna droog waren. Over het oostelijke perceel loopt een hoogspanningsroute met één mast op het plangebied zelf. De omliggende greppels hebben allen vrij steile oevers en ruige oeverbegroeiing van riet en brandnetel (ten tijde van het veldbezoek in 2019). Ten tijde van het aanvullende veldbezoek in maart 2021 ontbrak het de sloten aan een ruige oever- en waterbegroeiing en stond het waterpeil laag, met een hoge drooglegging. Ten zuiden wordt het plangebied begrenst door andere akkerpercelen. Ten westen wordt het plangebied begrenst door het Langediep, hier is tevens een gemaal aanwezig. Ten zuidwesten en zuidoosten van het plangebied liggen agrarische erven met woningen en schuren. Rond het erf en de gebouwen ligt een houtsingel. Andere landschapselementen rond het plangebied zijn niet aanwezig. Ten noorden van het plangebied ligt een dijk met fietspad. Aan de andere kant van de dijk ligt de Pekel Aa, tevens onderdeel van de NNN. In Figuur 2-1 is het plangebied op een luchtfoto weergegeven. De Figuren 2-2 t/m 2-9 geven een indruk van het plangebied.

Figuur 2-1: Ligging plangebied, weergegeven in rood (Bron: Laos).

Figuur 2-2: Overzicht over het oostelijke perceel van het plangebied met de hoogspanningsmasten (veldbezoek 2019) (foto: RHDHV).

Figuur 2-3: Overzicht van het oostelijke perceel binnen het plangebied (veldbezoek 2021) (foto: RHDHV).

Figuur 2-4: Overzicht van het westelijke perceel binnen het plangebied, bestaande uit geploegde akker. Links ligt de sloot tussen de beide percelen. (Veldbezoek 2021) (foto: RHDHV).

Figuur 2-5: Sloot gelegen tussen de beide percelen binnen het plangebied, met erg steile oevers, geen ruige begroeiing en een lage waterstand (als gevolg van een hoge drooglegging) (veldbezoek 2021) (Foto: RHDHV).

Figuur 2-6: De sloot en dijk ten noorden van het plangebied (veldbezoek 2019) (foto: RHDHV).

Figuur 2-7: Het Langediep ten westen van het plangebied, met het gemaal ten noordwesten van het plangebied (veldbezoek 2021) (foto: RHDHV).

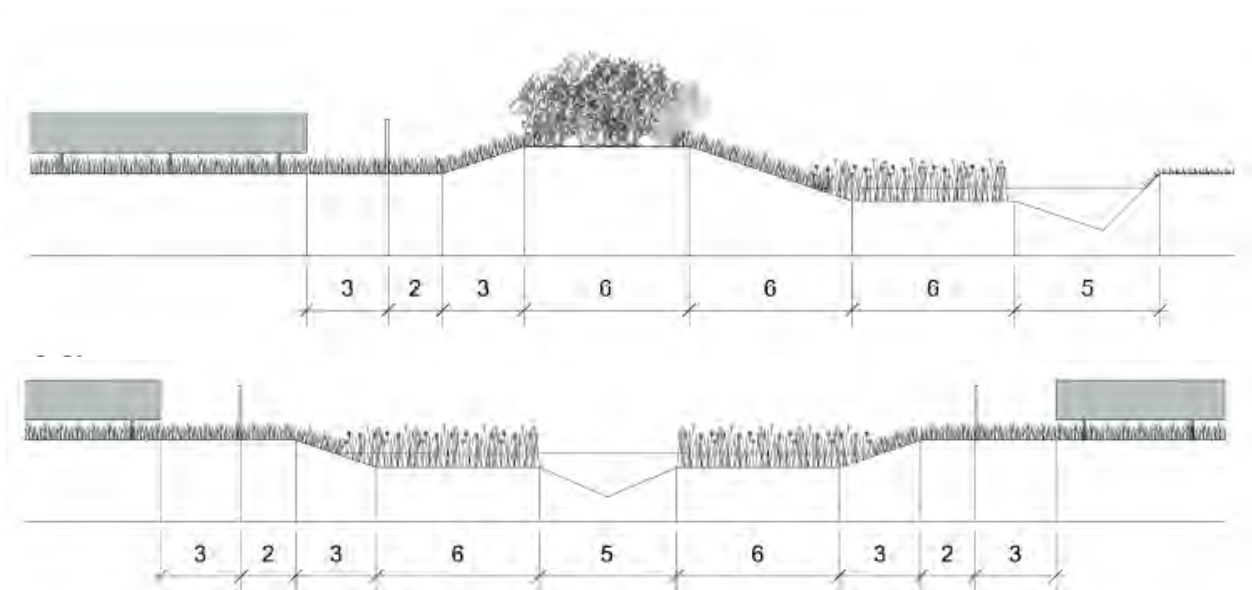
Figuur 2-8: Sloot en houtsingel rond agrarische gebouwen ten zuiden van het plangebied (veldbezoek 2019) (foto: RHDHV).

3 Uitgangspunten van het ontwerp

Solarpark Westerwolde BV is voornemens een op het zuiden gericht zonnepark te realiseren op 30 ha landbouwgrond liggend in de gemeente Westerwolde. Het zonnepark zal een vermogen krijgen van ongeveer 38MWp. Dit levert een bijdrage aan de duurzaamheidsambities van de gemeente. Het plangebied zal worden omgeven door sloten met aan de plangebied-zijde een natte rietzone. Ook de sloot die door het plangebied snijdt wordt aan beide zijden voorzien van een rietzone waarvoor net als bij de andere watergangen werkzaamheden in de oeverzone plaatsvinden. De randen worden verder voorzien van een lage begroeide grondwal. Zo ontstaan zowel natte als droge natuurwaarden en blijft ook het zonnepark uit het zicht. In Figuur 3-1 is de ontwerptekening van de ecologische inrichting gelegen om het te realiseren zonnepark. In Figuur 3-2 zijn enkele dwarsdoorsneden van de te realiseren groenstrook om het zonnepark weergegeven. In het kader van de aanleg van het zonnepark en de ecologische inrichting worden graafwerkzaamheden aan oevers uitgevoerd. Er worden geen bomen gekapt.

Figuur 3-1: Ontwerptekening van de landschappelijke inrichting, waarbij de zonnepanelen gesitueerd worden binnen de daarbinnen gelegen grijze vlakken (Bron: Laos).

Figuur 3-2: Voorbeeld van enkele dwarsdoorsneden van de ecologische inrichting van het zonnepark (Bron: Laos).

4 Voorkomen beschermde soorten Wet natuurbescherming

Op basis van de raadpleging van verspreidingsgegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF; geraadpleegde range: 1 januari 2011 t/m 1 maart 2021 en verspreidingsatlassen (NDFF Verspreidingsatlas, onder andere van amfibieën, reptielen en zoogdieren), is een beeld gevormd van voorkomende beschermde soorten. De habitatgeschiktheid van het plangebied en directe omgeving voor deze soorten is ingeschat aan de hand van een verkennend veldbezoek op 30 juli 2019 en een aanvullend veldbezoek op 1 maart 2021, na aanleiding van de wijziging van het ontwerp van het zonnepark. Het weer ten tijde van het veldbezoek in 2019 was zonnig met een maximale temperatuur van circa 29 graden. Dit veldbezoek is uitgevoerd door Arne Kijk in de Vegte in de hoedanigheid van ter zake deskundige ecooloog in dienst bij RHDHV zoals bedoeld in de Wet natuurbescherming (Wnb). Het weer ten tijde van het veldbezoek op 1 maart 2021 was licht bewolkt en zonnig met een temperatuur van 10 graden. Dit veldbezoek is uitgevoerd door Jerry Olthuis in de hoedanigheid van ter zake deskundige ecooloog in dienst bij RHDHV zoals bedoeld in de Wet natuurbescherming (Wnb). Hieronder volgt per soortgroep een uitwerking van de bevindingen.

4.1 Vaatplanten

Het plangebied en de directe omgeving daarvan voorziet op grond van geraadpleegde verspreidingsgegevens en de aanwezige habitats niet in groeiplaatsen van krachtens de Wnb beschermde vaatplanten. Tijdens beide veldbezoeken bestond het plangebied namelijk uit intensief gebruikt akkerland. In het graan waren ten tijde van het verkennende veldbezoek in 2019 nauwelijks kruiden aanwezig. Rond de sloten rond het plangebied zijn tijdens de beide veldbezoeken eveneens geen beschermde soorten waargenomen. Ook in de houtsingel rond het agrarisch bedrijf zijn geen beschermde planten soorten aangetroffen. De aanwezigheid van beschermde planten soorten kan worden uitgesloten op basis van gebrek aan waarnemingen en geschikte habitats.

Beschermde vaatplanten binnen het plangebied zijn afwezig.

4.2 Zoogdieren, inclusief vleermuizen

Uit de geraadpleegde verspreidingsgegevens (NDFF) blijkt dat er rond het plangebied slechts drie beschermde zoogdiersoorten zijn waargenomen net buiten het plangebied. Het betreft een waarneming van een laatvlieger, gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. De houtsingels rondom de agrarische gebouwen ten zuiden van het plangebied zijn geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Deze liggen echter buiten het plangebied. Het Langediep, de noordelijke sloot en dijklichaam kunnen dienen als vliegroute, gezien deze lijnvormige elementen vormen. Het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen binnen het plangebied is uitgesloten, gezien het ontbreken van gebouwen en bomen.

Andere waarnemingen van beschermde soorten zoogdieren zijn niet bekend en ook tijdens het veldbezoek zijn geen zoogdieren waargenomen. De verspreidingsatlassen van beschermde soorten laten ook zien dat er geen overlap van hun leefgebied is met het plangebied. Het plangebied kent ook geen geschikt leefgebied voor beschermde zoogdiersoorten. De houtsingel is mogelijk wel een leefgebied voor algemene zoogdiersoorten als het haas en ree. Ten tijde van het veldbezoek in maart 2021 zijn twee hazen waargenomen en enkele sporen van de ree. Voor ruimtelijke ingrepen geldt een vrijstelling van de ontheffingsplicht voor een aantal meer algemeen voorkomende soorten zoogdieren, waaronder konijn, haas en ree. Wel geldt de wettelijke zorgplicht ex artikel 1.11 van de Wnb, zie Hoofdstuk 7.

Het akkergebied heeft geen functie als leefgebied voor wettelijk beschermde zoogdieren. De noordelijke sloot, het Langediep en het dijklichaam dienen mogelijk als vliegroute voor vleermuizen.

4.3 Vissen

Binnen het plangebied zelf komt slechts één greppel voor. Deze sloot was tijdens het veldbezoek bijna drooggevalen en had zeer steile en relatief kale oevers, zie Figuur 2-5. Aan de begroeiing tot op de bodem is af te lezen dat de sloot wel vaker droogvalt. Dat betekent dat het geen geschikt leefgebied is voor vissen. De twee brede sloten met oevervegetatie en waterplanten en het Langediep zijn wel geschikt leefgebied voor algemene vissoorten, maar niet voor beschermde soorten. Beschermde vissoorten stellen hogere eisen aan het leefgebied als het om stroomsnelheid, morfologie en voedselrijkdom gaat. Deze sloten liggen echter buiten het plangebied.

Er komen geen beschermde vissoorten voor in het plangebied.

4.4 Reptielen & amfibieën

Geraadpleegde verspreidingsgegevens wijzen niet op het voorkomen van beschermde reptielen- en amfibiesoorten in en rond het plangebied. Binnen het plangebied komt slechts één sloot voor die soms droog valt. Deze greppel en de sloten langs het plangebied zijn ongeschikt al voortplantingswater voor amfibieën, als gevolg van de hoge voedselrijkdom. Ook is er geen geschikt landhabitat voor amfibieën in of rond het plangebied. De verspreidingsatlas voor amfibieën geeft ook aan dat het verspreidingsgebied van beschermde soorten als de poelkikker, heikikker en rugstreeppad niet overlapt met het plangebied. Voor wat betreft reptielen geldt dat er ter hoogte van het plangebied geen geschikt leefgebied aanwezig is. Reptielen hebben voldoende oppervlakte nodig met afwisseling in structuur en aanwezigheid van kale, zanderige plekken en anderzijds voldoende dekking in de winter. Het eentonige graslandperceel voorziet niet in geschikt leefgebied voor reptielen. Ook de verspreidingsatlas geeft aan dat het verspreidingsgebied van beschermde reptielen niet overlapt met het plangebied. Tijdens de veldbezoeken zijn ook geen andere amfibieën of reptielen binnen het plangebied waargenomen. Ook zijn geen potentieel geschikte leefgebieden voor andere soorten aangetroffen.

Er komen geen beschermde reptielen of amfibieën voor in het plangebied.

4.5 Broedvogels

In het plangebied zelf zijn geen waarnemingen van broedvogels bekend. Volgens de geraadpleegde verspreidingsgegevens zijn aan de rand van het plangebied aan de noordkant langs de Pekel Aa in het moerasgebiedje blauwborst en grauwe gors waargenomen. Ook is een zwarte roodstaart net buiten het plangebied waargenomen. Deze soort is van nature een rotsbroeder maar heeft zich aangepast en broedt in ons land voornamelijk in gebouwen. Waarschijnlijk broedt de soort in een van de agrarische gebouwen in de omgeving. Tijdens het veldbezoek in maart 2021 zijn waarnemingen gedaan van veldleeuwerik, fazant, knobbelzwaan, grauwe gans en zwarte kraai gedaan. De intensief beheerde akker is mogelijk een marginaal broedgebied voor weide- of akkervogels, zoals veldleeuwerik, Kievit en graspieper. Er zijn geen jaarrond beschermde nesten waargenomen tijdens het veldbezoek.

Mogelijk maken enkele akkervogels gebruik van het plangebied als broedgebied.

4.6 Ongewervelden

Geraadpleegde verspreidingsgegevens, de verspreidingsatlas van beschermde ongewervelden en het oriënterend veldbezoek wijzen niet op het voorkomen van strenger beschermde ongewervelden, zoals slakken, dagvlinders, libellen en overige insecten en weekdieren. Op basis van het aanwezige biotoop – intensief beheerd akkerland en afwezigheid geschikte waardplanten - ligt het voorkomen van strenger beschermde dagvlinders, libellen en overige ongewervelden niet voor de hand en kan zodoende uitgesloten worden.

Het plangebied heeft geen functie als leefgebied voor wettelijk beschermde ongewervelden.

5 Voorkomende beschermde gebieden

Natura 2000

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van Natura 2000-gebieden. Deze gebieden hebben betrekking op Europees beschermde gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het gaat hier veelal om de ecologisch en landschappelijk meest waardevolle gebieden op regionaal dan wel nationaal niveau. Omdat externe werking in het kader van Natura 2000 deel uitmaakt van het toetsingskader, is het van belang om te bepalen welke gebieden in de omgeving van het plangebied liggen. Het meest dichtbij zijnde Natura 2000-gebied in Nederland ligt op meer dan 10 kilometer hemelsbreed van het plangebied. Het betreft het Natura2000-gebied de Waddenzee. Door de grote afstand en de aard van de ingreep zijn vrijwel alle negatieve effecten op Natura 2000-gebieden als gevolg van de ingreep op voorhand uit te sluiten. Alleen stikstofuitstoot kan mogelijk een effect hebben op Natura 2000-gebieden.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het plangebied ligt op een afstand van circa 300 meter van het NNN met als beheertype N05.01 Moeras. Net aan de andere kant van de Pekel Aa net ten noorden van het plangebied ligt ook een klein gebied dat officieel niet binnen de NNN valt maar wel een beheertype heeft gekregen: N05.01 moeras. Deze gebiedjes maken geen onderdeel uit van een groter natuurgebied, maar vormt wel samen met andere moerasgebiedjes een ecologische verbidingszone langs de waterloop.

Figuur 5-1: Ligging plangebied, weergegeven in rood, ten opzichte van de NNN (Bron: website provincie Groningen).

6 Effectbeoordeling Wnb en NNN

Beknopte effectbeoordeling beschermde soorten Wnb

Vleermuizen kunnen foeragerend voorkomen langs de houtsingels ten zuiden van het plangebied. Deze liggen echter ver buiten het plangebied waardoor effecten op foeragerende vleermuizen zijn uitgesloten. De noordelijke sloot, het Langediep en het dijklichaam zijn geschikt als vliegroute voor vleermuizen. Deze blijft na de realisatie van het zonnepark echter behouden en daarnaast worden deze ook niet onderbroken. De werkzaamheden worden overdag uitgevoerd waardoor negatieve effecten op langsvliegende vleermuizen uitgesloten is. Negatieve effecten op vleermuizen zijn uitgesloten. Voor de akkers in het plangebied valt niet geheel uit te sluiten dat akker- of weidevogels het gebruiken als broedlocatie. Wanneer de aanlegfase buiten het broedseizoen wordt uitgevoerd is verstoring van beschermde broedvogels niet aan de orde. Het broedseizoen loopt van circa 15 maart tot 15 augustus, de exacte periode is afhankelijk van de soort en klimatologische omstandigheden. In de gebruiksfase van het zonnepark wordt de potentie voor akker- en weidevogels mogelijk beter, als gevolg van de ecologische en landschappelijk inpassing.

Ook de sloten rond het plangebied blijven behouden, waardoor er geen permanente negatieve effecten optreden op mogelijke soorten die hun leefgebied in de sloten hebben. Voor andere soorten zijn er in het plangebied geen potentiële leefgebieden aanwezig.

Beknopte effectbeoordeling gebiedsbescherming Wnb

Door de grote afstand en de aard van de ingreep zijn vrijwel alle negatieve effecten op Natura 2000-gebieden als gevolg van de ingreep op voorhand uit te sluiten. Alleen stikstofuitstoot kan mogelijk een effect hebben op Natura 2000-gebieden. De inzet van gemotoriseerd materieel tijdens de werkzaamheden leiden tot een beperkte en tijdelijke toename van stikstofdepositie. Het is niet op voorhand uit te sluiten dat er sprake is van stikstofdepositie op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De effecten als gevolg van stikstofdepositie kunnen bestaan uit verzuuring van habitattypen of leefgebieden van soorten.

Mogelijk leiden de werkzaamheden in de uitvoeringsfase tot stikstofdepositie op kwetsbare habitattypen. Om dit te beoordelen is een AERIUS-berekening uitgevoerd. Uit deze berekening blijkt dat er geen stikstofdepositie zal plaatsvinden boven de 0,00 mol N/ha/jaar als gevolg van de realisatie van het zonnepark. Negatieve effecten als gevolg van stikstofdepositie zijn uitgesloten.

Beknopte effectbeoordeling Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Omdat het plangebied en het planvoornemen niet liggen in beschermde natuurwaarden zoals aangeduid in de provinciale atlas van de provincie Groningen en binnen de provincie Groningen daarnaast geen sprake is van externe werking zijn negatieve effecten op wezenlijke waarden en kenmerken van de NNN uitgesloten.

7 Conclusies en aanbevelingen

Soortbescherming

De kans dat beschermde akkervogels in het plangebied voorkomen is niet geheel uit te sluiten. Tijdens de aanlegfase is de kans op overtreden van de verbodsbepalingen voor broedvogels aanwezig. Door de aanlegfase buiten het broedseizoen te plannen is het overtreden van de verbodsbepalingen van de Wnb uitgesloten.

Omdat er geen andere beschermde flora en fauna voorkomt in en rond het plangebied zijn andere effecten op beschermde soorten thans niet aan de orde. Ook ten aanzien van beschermde gebieden zijn effecten niet aan de orde.

Wanneer de aanlegfase buiten het broedseizoen (ongeveer 15 maart tot 15 augustus) wordt uitgevoerd is er geen sprake van een overtreding van verbodsbepalingen voor soorten van de Wnb. Nader onderzoek of een ontheffingsaanvraag zijn dan niet nodig. Vigerende natuurwetgeving staat realisatie van het plan dan niet in de weg.

Wanneer de aanlegfase wel binnen het broedseizoen (ongeveer 15 maart tot 15 augustus) uitgevoerd wordt dienen werkzaamheden onder ecologische begeleiding plaats te vinden opdat overtreding van verbodsbepalingen op artikel 3.1 van de Wnb voorkomen worden.

Zorgplicht

Voor alle soorten geldt de algemene zorgplicht. Onderstaand wordt een aantal maatregelen beschreven om aan de algemene zorgplicht te voldoen:

- Er wordt één richting opgewerkt, zodat kleine (zoog)dieren van de werkzaamheden vandaan kunnen vluchten. Houd hierbij rekening met vluchtwegen (werk dus niet richting een doodlopende hoek) en zorg dat de dieren voldoende vrije ruimte hebben;
- De aannemer maakt enkel gebruik van de ruimte die noodzakelijk is voor het uitvoeren van de werkzaamheden. Zo wordt onnodige verstoring van dieren en planten voorkomen;
- Wanneer de werkzaamheden gedurende langere tijd stilliggen, dient het terrein vóór herstart van de werkzaamheden geïnspecteerd te worden door een erkend ecoloog.

Geraadpleegde bronnen

- Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), reeks van 1-1-2011 t/m 1-3-2021, geraadpleegd op 1 maart 2021;
- Provincie Groningen, 2021. Natuurbeheerplan Groningen 2021.
- Verschillende verspreidingsatlassen soorten amfibieën, reptielen, zoogdieren en ongewervelden (<https://www.verspreidingsatlas.nl/>)
- Website:
<https://geoportaal.provinciegroningen.nl/portal/apps/webappviewer/index.html?id=ad221566e9fb4696a05d9d807557c9ab>

Bijlage 1: Beknopt kader natuurwet- en regelgeving

De Wet natuurbescherming is op 1 januari 2017 in werking getreden en voegt de drie voorheen gebruikte natuurwetten (Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet) samen. Het uitgangspunt van de wet is de natuur te beschermen, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van biologische diversiteit zonder de lasten te verhogen.

De uitwerking van de wet is vastgelegd in het Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming (Staatsblad, 2016).

De Wet natuurbescherming kent naast de algemene zorgplicht (art 1.11) een drietal hoofdstukken die relevant zijn voor voorliggend voornemen. Hoofdstuk 2 van de Wnb gaat over de Natura 2000-gebieden en hoofdstuk 3 over soorten en hoofdstuk 4 over houtopstanden.

Wet natuurbescherming - Soortenbescherming

Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming behandelt de bescherming van soorten, de mogelijkheid om ontheffing te verlenen en dergelijke. Voor soorten van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing worden verleend op basis van de in deze richtlijnen genoemde belangen (bijvoorbeeld openbare veiligheid of ter bescherming van flora en fauna). In de wet zijn in de bijlagen 160 soorten opgenomen, ten aanzien waarvan onder deze wet verbodsbepalingen zijn geformuleerd die ten gevolge van een plan of project niet overtreden mogen worden. Is een dergelijke overtreding toch onlosmakelijk verbonden met een voornemen, dient hiervoor een ontheffing te worden verkregen.

Er wordt onderscheid gemaakt in internationaal beschermde soorten (Vogelrichtlijn art 3.1 en habitatrichtlijn in art 3.5) en nationaal beschermde soorten, ook wel overige soorten genoemd (in art 3.10). Internationaal beschermde soorten vallen onder het strengste beschermingsregime.

Nationaal beschermde soorten genieten een minder strenge bescherming. Dit uit zich bijvoorbeeld in het feit dat voorwaardelijke opzettelijke verstoring van nationaal beschermde soorten niet meer verboden is. Voor nationaal beschermde soorten - ook wel: andere soorten - gelden de verbodsbepalingen op grond van art. 3.10 van de Wet natuurbescherming zoals vermeld in tabel 4.1.

Tabel 4.1: Soortenbescherming: overzicht verbodsartikelen Wet natuurbescherming voor flora en fauna. HR: Habitatrichtlijn. VR: Vogelrichtlijn. Nvt: Niet van toepassing.

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming Soorten Vogelrichtlijn artikel 3.1	Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming Soorten Habitatrichtlijn artikel 3.5	Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming Andere soorten artikel 3.10
Art. 3.1.1 Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.	Art. 3.5.1 Het is verboden in het wild levende dieren HR IV soorten (Verdrag Bern en Bonn) in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.10.1.a Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden in het wild levende dieren, genoemd in de bijlage A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
Art. 3.1.2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Art. 3.5.4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.	Art 3.10.1.b Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art. 3.1.3 Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.	Art. 3.5.3 Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.	Nvt.

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming Soorten Vogelrichtlijn artikel 3.1	Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming Soorten Habitatrichtlijn artikel 3.5	Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming Andere soorten artikel 3.10
Art. 3.1.4 Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen. Art. 3.1.5 Het verbod onder 3.1.4 geldt niet als de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.	Art. 3.5 2 Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.	Nvt.
N.v.t.	Art. 3.5 5 Het is verboden planten HR (en Verdrag van Bern) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	Art. 3.10.1.c. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden vaatplanten genoemd in de bijlage B in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.
Art. 3.3 Ontheffing voorwaarden conform belangen VR	Art. 3.8 Ontheffing voorwaarden conform belangen HR	Art. 3.11 vrijstelling/ ontheffing op basis van diverse belangen

Voor de 'andere soorten' van artikel 3.10 kunnen provincies en het ministerie van LNV een algemene vrijstelling van de vergunningplicht vaststellen door middel van een verordening. Provincie Groningen heeft de provinciale verordening en vrijstelling vastgesteld. Voor ruimtelijke ingrepen geldt hierdoor een vrijstelling van de ontheffingsplicht voor een aantal meer algemeen voorkomende soorten zoogdieren en amfibieën. Soorten die hieronder vallen zijn opgenomen in tabel 2:

Tabel 2: Algemene soorten met vrijstelling.

Zoogdiersoort	
Aardmuis	Konijn
Bosmuis	Ondergrondse woelmuis
Bunzing*	Ree
Dwergmuis	Rosse woelmuis
Dwergspitsmuis	Tweekleurige bosspitsmuis
Egel	Veldmuis
Gewone bosspitsmuis	Vos
Haas	Woelrat
Hermelijn*	Wezel*
Huisspitsmuis	
Amfibieën	
Bruine kikker	Meerkikker
Gewone pad	Bastaardkikker (middelste groene kikker)
Kleine watersalamander	

Wet natuurbescherming - Gebiedsbescherming

Met het vervallen van de wettelijke bescherming van Beschermd of Staatsnatuurmonumenten ziet de Wet natuurbescherming voor wat betreft bescherming van gebieden uitsluitend op zogenoemde Natura 2000-gebieden. Natura 2000 is een samenhangend Europees netwerk van beschermde natuurgebieden bestaande uit Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (respectievelijk richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EEG). Dit netwerk vormt de hoeksteen van het Europese beleid voor behoud en herstel van biodiversiteit. Een

Natura 2000-gebied en bijbehorende instandhoudingsdoelen worden vastgesteld door middel van een aanwijzingsbesluit, welke in tijd en ruimte worden uitgewerkt in een beheerplan. Samen vormen zij de juridische basis voor de Nederlandse gebiedsbescherming, waarbij de instandhoudingsdoelstellingen het gebied-specifieke toetsingskader vormen.

De bescherming van Natura 2000 gebieden is in hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming geregeld. Projecten die - gelet op de instandhoudingsdoelstellingen - de kwaliteit van habitats kunnen verslechteren, die een verstorend effect kunnen hebben op Natura 2000 gebieden of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen, mogen niet plaatsvinden zonder vergunning. Voor de vergunning van een dergelijk project of het vaststellen van een plan, zoals een Provinciaal Inpassingsplan, dient een Passende Beoordeling van de gevolgen voor het Natura 2000-gebied - rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen - te worden gemaakt (conform de artikelen 2.7, 2.8 en 2.9 van de Wet natuurbescherming).

Wet natuurbescherming - Houtopstanden

De voormalige boswet is grotendeels overgenomen in hoofdstuk 4 van de Wet natuurbescherming. Bij de kap van ten minste 10 are of meer dan 20 bomen is een kapmelding verplicht. De Wet natuurbescherming hanteert het principe van 1-op-1 compensatie, beter bekend als de herplantplicht.

Dunningswerkzaamheden in het kader van natuurbeheer of boskap ten behoeve van realisatie van instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied zijn in beginsel vrijgesteld van herplantplicht, maar dienen wel gemeld te worden. Verder zijn bijvoorbeeld fruitboomgaarden, lijnvormige beplantingen van wilgen of populieren, kerstbomen en houtopstanden op erven en tuinen vrijgesteld van bescherming.

Natuurnetwerk Nederland

Het ruimtelijk beleid voor het Natuurnetwerk Nederland, voorheen Ecologische Hoofdstructuur, is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied en het effectief functioneren van de ecologische verbindingzones. De bescherming van deze waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader: het zogenaamde “nee, tenzij”-regime. Dat betekent dat nieuwe plannen en projecten niet zijn toegestaan als deze een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, tenzij daarmee een groot openbaar belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. Hiervoor is goedkeuring (of een verklaring van geen bezwaar) van Gedeputeerde Staten vereist.

De wezenlijke kenmerken en waarden van Natuurnetwerk Nederland zijn gekoppeld aan de natuurdoelen voor een gebied. Deze zijn te vinden in het “Natuurbeheerplan” van de betreffende provincie, de Index Natuur en Landschap en de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden voor zover de onder het Natuurnetwerk Nederland aangewezen gebieden ook in een Natura 2000-gebied liggen.

De vraag wanneer sprake is van een significant negatief effect op de wezenlijke kenmerken en waarden kan in het kader van het Natuurnetwerk Nederland niet in algemene zin beantwoord worden. In ieder geval worden alle plannen of projecten die ertoe leiden dat een deel van het netwerk een andere bestemming moet krijgen en daardoor uit de begrenzing moet worden gehaald als significant aangemerkt. In bestemmingsplannen moet worden aangegeven op welke gebieden het “nee, tenzij”-regime van toepassing is en moet deze bescherming worden vertaald in de voorschriften.

In geval van Natuurnetwerk Nederland hoeft in de provincie Groningen geen rekening gehouden te worden met externe werking.

Bijlage

4. Aeries-berekening

Algemeen

Project: Zonnepark Westerwolde
Opdrachtgever: Solarpark Westerwolde
Contactpersoon: dhr. R. van Velthoven
Datum: 16-3-2021

Gegevens zonneparkpark en uitvoeringsperiode:

- oppervlakte (ha) 30
- aantal panelen (2500/ha) 75000
- bouwtijd (maanden) 6
- uitvoering 2022 (uitgegaan is dat alle activiteiten in 1 rekenjaar plaatsvinden)

Bouwfase*

Transport wegverkeer

	aantal voertuigen per periode	type verkeer (licht/matig/zwaar)	Opmerking
- vrachtwagens aanlevering stellingen, zonnepanelen en overige materialen	429	zwaar	Bij de berekening van aantal vrachtbewegingen is uitgegaan: - 700 zonnepanelen per vrachtwagen - 700 stellingen per vrachtwagen
- bedrijfsauto's/personenauto's werknemers	1300	licht	Bij de berekening is uitgegaan: - 5 bedrijfsauto's/dag over de looptijd van de bouwperiode

Inzet materieel bouwplaats

	inschatting vermogen (kW)**	brandstof of electrisch gedreven*?	soort brandstof	Euroklasse	aantal op locatie?	inzet/wk	% gebruik	draaiuren	geschat brandstofverbruik (l/u)	hoeveelheid brandstof (l)
aantal weken uitvoering (wk):	26									
- mobiele kraan	100	brandstof	diesel	stage IIb 75-130kW	2	40	50%	1040	15	15600
- verreiker	70	brandstof	diesel	stage IIb 56-75kW	2	40	50%	1040	12,5	13000

Gebruiksfasen

Transport wegverkeer

	aantal voertuigen per periode	type verkeer (licht/matig/zwaar)	Opmerking
- bedrijfsauto's/personenauto's uitvoering onderhoud	120	licht	Het park zal circa 5x per maand worden bezocht om onderhoud te verrichten (5 x 12 mnd. x 2 bewegingen = 120 voertuigbewegingen/jaar.

Toelichting:

* Na de bedrijfsvoering zal ontmanteling van zonnepark plaatsvinden. De stikstofdepositie in de ontmantelingsfase is vergelijkbaar met de berekening van de bouwfasen.

Waarschijnlijk is de depositie lager om dat verder electrificatie van materieel zal plaatsvinden.

** inschatting vermogen:

- stage IV 56-75, 75-130 of 130-530 KW

Dit document bevat rekenresultaten van AERIUS Calculator. Het betreft de hoogst berekende stikstofbijdragen per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied, op basis van rekenpunten die overlappen met habitattypen en/of leefgebieden die aangewezen zijn in het kader van de Wet natuurbescherming, gekoppeld aan een aangewezen soort, of nog onbekend maar mogelijk wel relevant.

De berekening op basis van stikstofemissies gaat uit van de componenten ammoniak (NH_3) en/of stikstofoxide (NO_x).

Wilt u verder rekenen of gegevens wijzigen? Importeer de pdf dan in Calculator. Voor meer toelichting verwijzen wij u naar de website www.aerius.nl.

Berekening Situatie 1

- Kenmerken
- Samenvatting emissies
- Depositieresultaten
- Gedetailleerde emissiegegevens

Verdere toelichting over deze PDF kunt u vinden in een bijbehorende leeswijzer. Deze leeswijzer en overige documentatie is te raadplegen via:
<https://www.aerius.nl/handleidingen-en-leeswijzers>.

AERIUS CALCULATOR

Contact

Rechtspersoon	Inrichtingslocatie
RHDHV	Tweekarspelenweg, 9697XZ Blijham

Activiteit

Omschrijving	AERIUS kenmerk
Zonnepark Westerwolde	RwyQgGwqRJJaV

Datum berekening	Rekenjaar	Rekenconfiguratie
16 maart 2021, 11:22	2022	Berekend voor natuurgebieden

Totale emissie

Situatie 1	
NOx	488,10 kg/j
NH ₃	< 1 kg/j

Resultaten

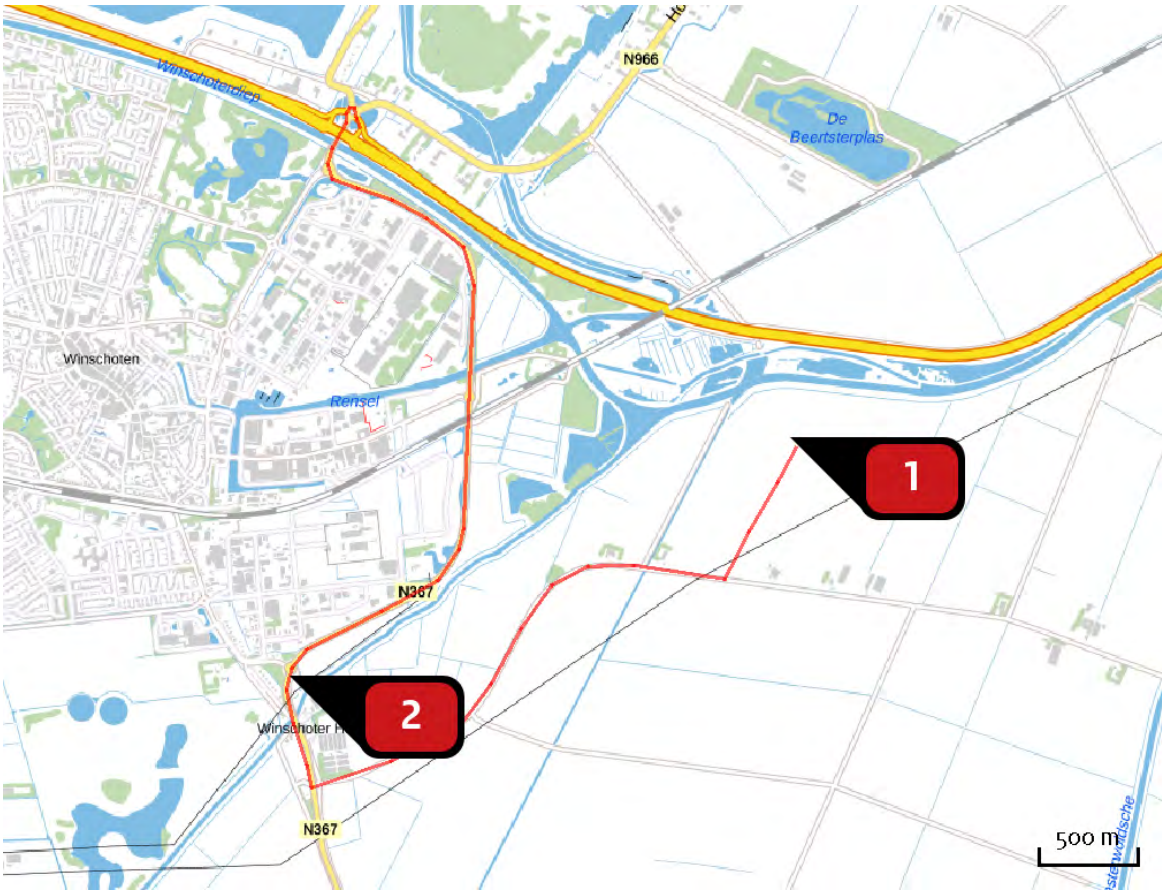
Hectare met
hoogste bijdrage
(mol/ha/j)

Natuurgebied
Uw berekening heeft geen depositieresultaten opgeleverd boven 0,00 mol/ha/jr.

Toelichting

Bouwfase zonnepark Westerwolde (30 ha)

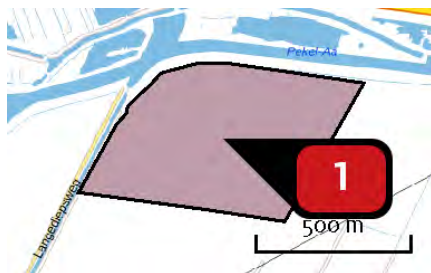
Locatie
Situatie 1

Emissie
Situatie 1

Bron Sector		Emissie NH ₃	Emissie NO _x
1	 Bron 1 Mobiele werktuigen Bouw en Industrie	< 1 kg/j	473,85 kg/j
2	 Bron 2 Wegverkeer Buitenwegen	< 1 kg/j	14,26 kg/j

Emissie
(per bron)
Situatie 1

Naam

Bron 1

Locatie (X,Y)

268816, 574062

NOx

473,85 kg/j

NH₃

< 1 kg/j

Voertuig	Omschrijving	Brandstof verbruik (l/j)	Stationair bedrijf (uren/j)	Cilinder inhoud (l)	Stof	Emissie
STAGE IIIB, 75 <= kW < 130, bouwjaar 2012 (Diesel)	Mobiele kraan	15.600	1.040	5,0	NOx NH ₃	304,22 kg/j < 1 kg/j
STAGE IIIB, 56 <= kW < 75, bouwjaar 2012 (Diesel)	Verreiker	13.000	1.040	2,8	NOx NH ₃	169,63 kg/j < 1 kg/j

Naam

Bron 2

Locatie (X,Y)

266274, 572851

NOx

14,26 kg/j

NH₃

< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen	Stof	Emissie
Standaard	Zwaar vrachtverkeer	429,0 / jaar	NOx NH ₃	11,83 kg/j < 1 kg/j
Standaard	Licht verkeer	1.300,0 / jaar	NOx NH ₃	2,42 kg/j < 1 kg/j

Disclaimer

Hoewel verstrekte gegevens kunnen dienen ter onderbouwing van een vergunningaanvraag, kunnen er geen rechten aan worden ontleend. De eigenaar van AERIUS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de door de gebruiker aangeboden informatie. Bovenstaande gegevens zijn enkel bruikbaar tot er een nieuwe versie van AERIUS beschikbaar is. AERIUS is een geregistreerd handelsmerk in Europa. Alle rechten die niet expliciet worden verleend, zijn voorbehouden.

Rekenbasis

Deze berekening is tot stand gekomen op basis van:

AERIUS versie 2020_20210209_2f032ce1a2

Database versie 2020_20210209_2f032ce1a2

Voor meer informatie over de gebruikte methodiek en data zie:

<https://www.aerius.nl/nl/factsheets/release/aerius-calculator-2020>

Dit document bevat rekenresultaten van AERIUS Calculator. Het betreft de hoogst berekende stikstofbijdragen per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied, op basis van rekenpunten die overlappen met habitattypen en/of leefgebieden die aangewezen zijn in het kader van de Wet natuurbescherming, gekoppeld aan een aangewezen soort, of nog onbekend maar mogelijk wel relevant.

De berekening op basis van stikstofemissies gaat uit van de componenten ammoniak (NH_3) en/of stikstofoxide (NO_x).

Wilt u verder rekenen of gegevens wijzigen? Importeer de pdf dan in Calculator. Voor meer toelichting verwijzen wij u naar de website www.aerius.nl.

Berekening Situatie 1

- Kenmerken
- Samenvatting emissies
- Depositieresultaten
- Gedetailleerde emissiegegevens

Verdere toelichting over deze PDF kunt u vinden in een bijbehorende leeswijzer. Deze leeswijzer en overige documentatie is te raadplegen via:
<https://www.aerius.nl/handleidingen-en-leeswijzers>.

AERIUS CALCULATOR

Contact

Rechtspersoon	Inrichtingslocatie
RHDHV	Tweekarspelenweg, 9697XZ Blijham

Activiteit

Omschrijving	AERIUS kenmerk
Zonnepark Westerwolde	RogHdZ6r7Wmi

Datum berekening	Rekenjaar	Rekenconfiguratie
16 maart 2021, 11:26	2023	Berekend voor natuurgebieden

Totale emissie

Situatie 1	
NOx	< 1 kg/j
NH ₃	< 1 kg/j

Resultaten

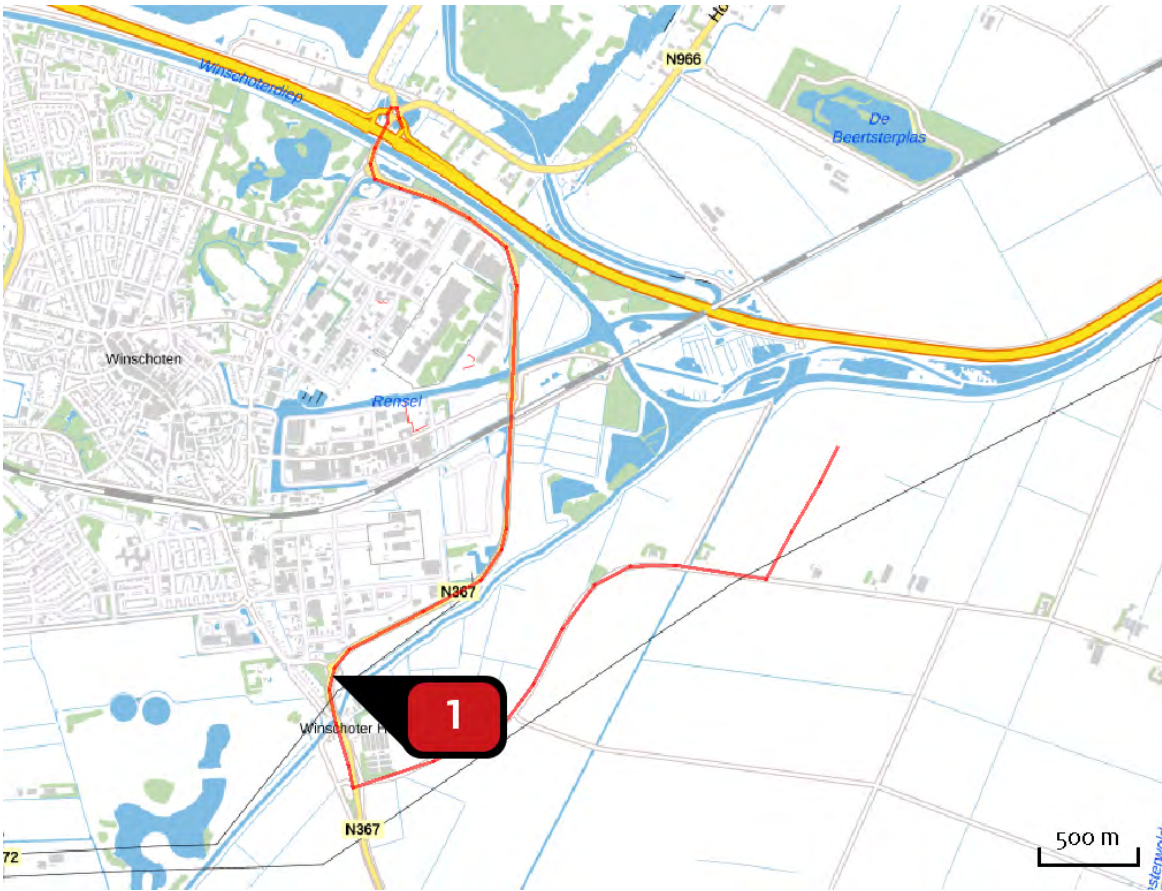
Hectare met
hoogste bijdrage
(mol/ha/j)

Natuurgebied
Uw berekening heeft geen depositieresultaten opgeleverd boven 0,00 mol/ha/jr.

Toelichting

Gebruiksphase zonnepark Westerwolde (30 ha)

Locatie
Situatie 1

Emissie
Situatie 1

Bron Sector	Emissie NH ₃	Emissie NO _x
1 Bron 1 Wegverkeer Buitenwegen	< 1 kg/j	< 1 kg/j

Emissie
(per bron)
Situatie 1

Naam
Locatie (X,Y)
NOx
NH3

Bron 1
266274, 572851
< 1 kg/j
< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	120,0 / jaar	NOx NH3	< 1 kg/j < 1 kg/j

Disclaimer

Hoewel verstrekte gegevens kunnen dienen ter onderbouwing van een vergunningaanvraag, kunnen er geen rechten aan worden ontleend. De eigenaar van AERIUS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de door de gebruiker aangeboden informatie. Bovenstaande gegevens zijn enkel bruikbaar tot er een nieuwe versie van AERIUS beschikbaar is. AERIUS is een geregistreerd handelsmerk in Europa. Alle rechten die niet expliciet worden verleend, zijn voorbehouden.

Rekenbasis

Deze berekening is tot stand gekomen op basis van:

AERIUS versie 2020_20210209_2f032ce1a2

Database versie 2020_20210209_2f032ce1a2

Voor meer informatie over de gebruikte methodiek en data zie:

<https://www.aerius.nl/nl/factsheets/release/aerius-calculator-2020>

Bijlage

5. Watertoets

watertoets **20 augustus 2019** **dossiercode 20190820-33-21223**

waterschap **27 augustus 2019** **kenmerk IN19- Z18238**

Uitgangspuntennotitie - wateradvies

U heeft het Waterschap Hunze en Aa's geïnformeerd over het plan *Zonnepark Blijham Tomorrow Energy* door gebruik te maken van de digitale watertoets (www.dewatertoets.nl). De beantwoording van de vragen heeft er in eerste instantie toe geleid dat de Korte procedure van de watertoets is doorlopen. Omdat uw plangebied aan de noord-, en zuidzijde wordt begrensd door een hoofdwatengang van het waterschap is de normale procedure echter van toepassing op het plan. Dit houdt in dat het waterschap een uitgangspuntennotitie levert.

PLAN: Zonnepark Blijham Tomorrow Energy

Algemene projectgegevens:

Projectomschrijving:

Planvoornemen Tomorrow Energy is voornemens een zonnepark te realiseren op het perceel kadastraal bekend als Wedde, sectie I, nummer 1713, gelegen in het buitengebied ten noorden van het dorp Blijham. Dit perceel heeft een omvang van ruim 26 ha. Tomorrow Energy wil samen met de grondeigenaren en SolarEnergyWorks B.V. de projectlocatie grotendeels omvormen tot zonnepark. Dit betekent, dat op de gronden in noord-zuid rijen zonnepanelen worden geplaatst tot een maximum oppervlak van 15,5 hectare. Met het initiatief van Tomorrow Energy beoogt men een nieuwe planologische functie aan het projectgebied toe te kennen, namelijk de functie van zonnepark. Een zonnepark bestaat uit de volgende elementen: ? de opstelling van de zonnepanelen inclusief bekabeling en transformatorstations (een per 3 MWp); ? een inkoopstation, omheining en een of meerdere beveiligingscamera's; ? de landschappelijke inpassing (bloemrijk grasland, struweel, etc.). De beoogde projectlocatie heeft een bruto omvang van ruim 26 hectare, hiervan wordt maximaal ca. 15,5 ha. gebruikt voor de zonnepanelen. De overige ruimte wordt gebruikt voor de landschappelijke inpassing. Opstelling zonnepanelen Bij de inrichting van het zonnepark worden de panelen in een zuid opstelling geplaatst. De zonnepanelen worden gemonteerd op een stellage en staan daarmee onder een hoek van 15 graden ten opzichte van het maaiveld. De panelen worden aangebracht op een hoogte van ca. 0,8 meter boven maaiveld. De totale hoogte van de bouwwerken bedraagt ca. 2,4 meter. Er zijn twee

belangrijke redenen om te kiezen voor deze opstelling: - de beoogde opstelling leidt tot de meest effectieve opbrengst en daarmee ook tot een zorgvuldig ruimtegebruik; - bij een zonnepark in zuid opstelling is er sprake van een afstand tussen de rijen met panelen en worden de panelen op ca. 0,8 meter boven maaiveld aangebracht. Hierdoor kan licht en water de bodem bereiken. Hierdoor is een ecologisch waardevolle inpassing met behoud van de bodemkwaliteit mogelijk;

Oppervlakte plangebied: 258209 m2

Aanvrager / initiatiefnemer:

Naam: Koen Bos

Organisatie: Royal HaskoningDHV

Postadres: Laan 1914 nr 35

PC/plaats: 3818 EX Amersfoort

Telefoon:

E-mail: Koen.bos@rhdhv.com

Gemeente Westerwolde

Contactpersoon Anna Doolaard

Telefoon: 0599 32 02 49

E-mail: a.doolaard@westerwolde.nl

Waterschap

Marten Japenga

Trainee Beleidsmedewerker Planvorming

T (0598) 69 3755 m.japenga@hunzeenaas.nl

Geachte Koen Bos,

Het klimaat is aan het veranderen. De gevolgen zijn ook in onze omgeving merkbaar. Regenbuien worden extremer. Er valt in een korte periode meer regen, maar ook nattere winters en drogere zomers komen steeds vaker voor. Ook stijgt de zeespiegel, waardoor waterafvoer naar zee minder eenvoudig wordt en dijken moeten worden verhoogd. Op sommige plaatsen in ons beheergebied hebben we te maken met bodemdaling. Ook bij ruimtelijke plannen dient men hiermee rekening te houden. Gevolgen van extreme neerslaggebeurtenissen mogen geen wateroverlast veroorzaken, er moet voldoende water zijn ingeval van lange perioden met droogte en het watersysteem dient voldoende veilig te zijn.

Op grond van paragraaf 3.1, in het Besluit Ruimtelijke Ordening, moeten ruimtelijke plannen worden afgestemd met o.a. de waterschappen. Hiervoor moet bij het waterschap Hunze en Aa's het proces van de digitale watertoets worden doorlopen. Bij het watertoetsproces gaat het om het hele proces van vroegtijdig meedenken, informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van de waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Waterschap Hunze en Aa's beoordeelt wat de invloed van het plan op de waterhuishouding is en geeft een wateradvies.

Waterparagraaf

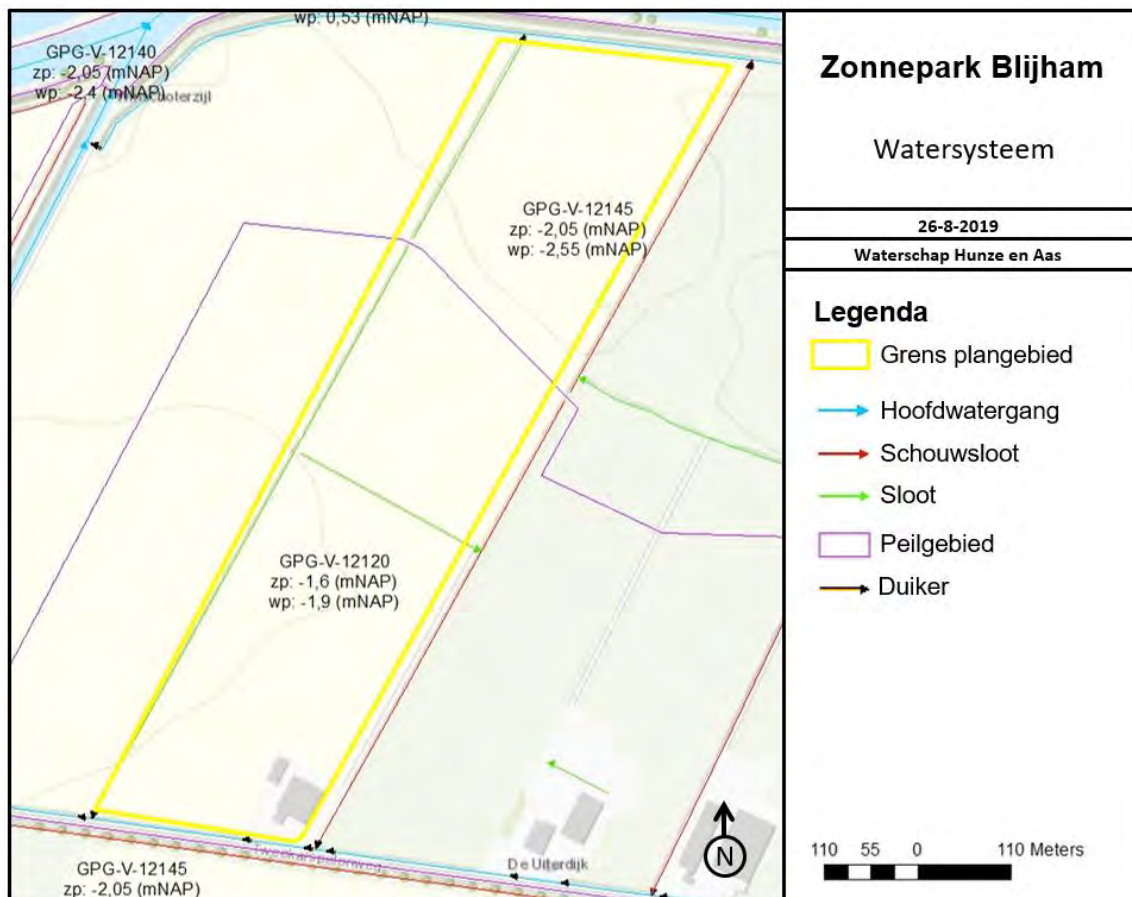
In het kader van de ontwikkelingen van dit plan dient overleg gevoerd te worden met waterschap Hunze en Aa's. De wijze waarop de aanvrager het waterschap informeert over ruimtelijke plannen en om advies vraagt, hangt sterk af van de aard van het plan. In de waterparagraaf dienen de keuzes in ruimtelijke plannen ten aanzien van de waterhuishoudkundige aspecten gemotiveerd worden beschreven. Het wateradvies van het waterschap moet daarin zijn meegenomen.

Bij het opstellen van de waterparagraaf zijn ruimtelijk relevante criteria te onderscheiden in criteria die betrekking hebben op de locatiekeuze en in criteria die betrekking hebben op de inrichting van een ruimtelijk plan. In de waterparagraaf van het bestemmingsplan dienen zowel de huidige- als toekomstige relevante thema's worden beschreven. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de thema's die in de waterparagraaf kunnen worden meegenomen: veiligheid, wateroverlast, afvalwater & riolering, grondwater & ontwatering, peilen & drooglegging, waterkwaliteit & volksgezondheid, inrichting watersysteem, natuur & ecologie en bodemdaling.

Waterhuishoudkundige consequenties van een plan mogen niet op de omgeving afgewenteld worden. Het waterschap streeft ernaar om de ingrepen binnen een peilgebied waterneutraal te houden. Wateraspecten die met een specifiek instrument geregeld kunnen worden, worden in de watertoets wel gesignaleerd maar niet geregeld. In het afgegeven advies wordt wel verwezen naar de regelstellende instrumenten zoals, de Keur van het waterschap, Activiteitenbesluit, Besluit lozen buiten inrichtingen, Besluit bodemkwaliteit, peilbesluit, gemeentelijke verordening, watervergunning.

Specifiek en aanvullend advies

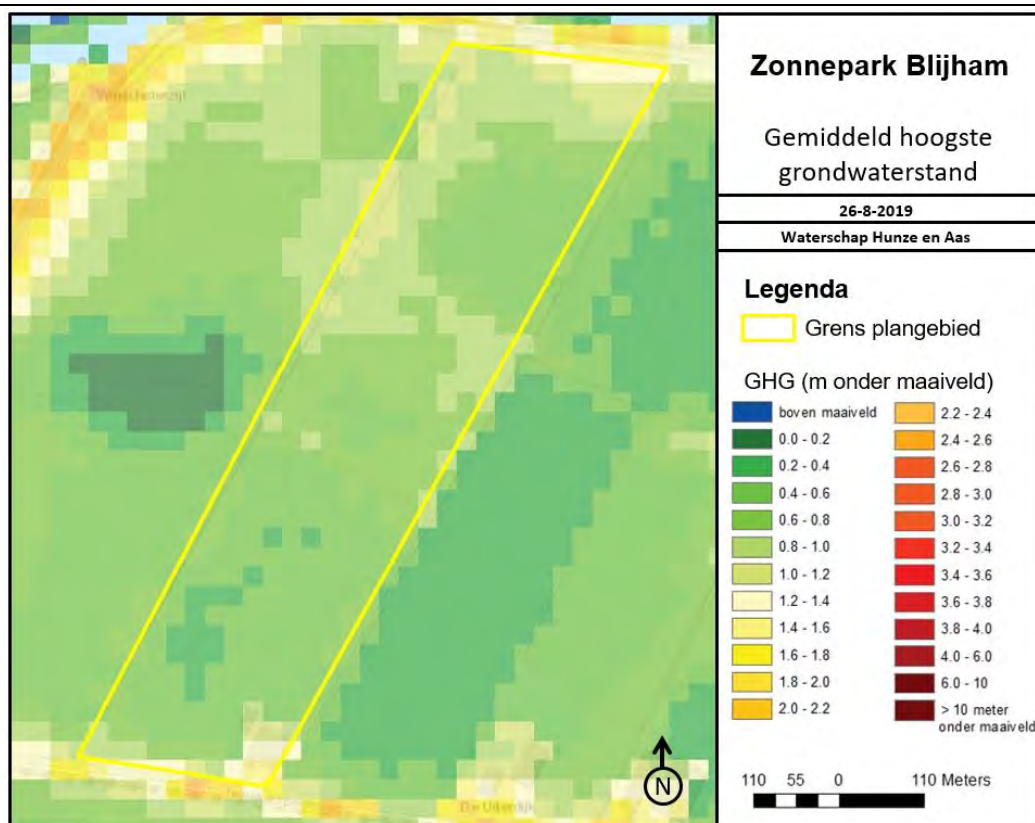
Het plangebied ligt in twee peilgebieden; het noordelijke deel ligt in een peilgebied met een zomerpeil van -2,05 m NAP en een winterpeil van -2,55 m NAP, het zuidelijke gedeelte ligt in een peilgebied met een zomerpeil van -1,6 m NAP en een winterpeil van -1,9 m NAP. Aan de noordzijde en aan de zuidzijde is het plangebied begrensd door een hoofdwaterring van het waterschap (figuur 1).

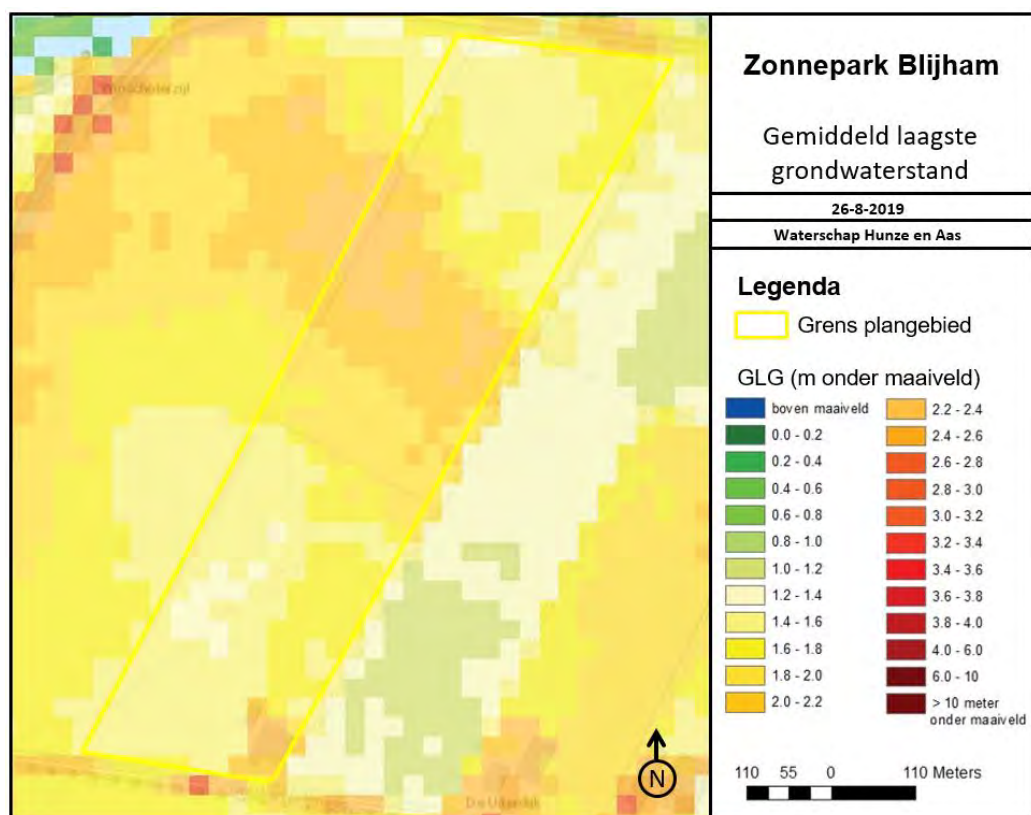
Figuur 1: Watersysteem

Omdat hoofdwaterringen van groot belang zijn voor de waterafvoer worden deze beschermd; aan weerszijden ligt een beschermingszone van 5 m, gerekend vanaf de insteek. Deze zone waarborgt dat de waterring toegankelijk blijft voor het waterschap onderhoud van de waterring. Binnen deze zone mogen zonder overleg met het waterschap geen ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden. Hekwerken of andere objecten die op de 5 m grens worden geplaatst mogen niet hoger zijn dan 1 m, vanwege de zwenkruimte van het onderhoudsmateriaal.

De overige waterlichamen langs en door het plangebied (een schouwsloot aan de oostzijde en een sloot aan de westzijde en door de midden van het plangebied) hebben geen beschermingszones. Eventuele demping van (delen van) deze waterlichamen mag echter niet gebeuren zonder dit te compenseren. Het plangebied kent namelijk hoge grondwaterstanden, waardoor het verwijderen van (schouw)sloten tot wateroverlast kan leiden. De hoogste grondwaterstand varieert van 0,3 m onder maaiveld tot 0,9 m onder maaiveld, de laagste grondwaterstand varieert van 1,4 m onder maaiveld tot 2,2 m onder maaiveld (figuur 2, 3). Het toepassen van inrichtingsmaatregelen om wateroverlast te voorkomen (zoals maaiveldverhoging) wordt om deze reden geadviseerd.

Figuur 2: Gemiddeld hoogste grondwaterstand

Figuur 3: Gemiddeld laagste grondwaterstand

Bij de aanmelding is niet aangegeven hoeveel verhardingstoename wordt gerealiseerd ten gevolge van het plan. Omdat het plangebied in het landelijke gebied ligt, is de compensatiedrempel 1500 m². Indien deze drempel wordt overschreden, moet compenserende waterberging gerealiseerd worden om het functioneren van het oppervlaktewatersysteem te kunnen waarborgen. Zonnepanelen worden niet beschouwd als oppervlakteverharding, maar gesloten bestrating (bijvoorbeeld voor parkeerterreinen of toegangswegen) en bebouwing (bijvoorbeeld transformatorhuisjes) wel. Om de impact van het plan op het watersysteem te kunnen beoordelen, is het noodzakelijk om te verduidelijken wat de maximale verhardingstoename is.

Thema veiligheid

In het Beheerplan 2010-2015 van het waterschap Hunze en Aa's zijn beleidsdoelen geformuleerd op het gebied van veiligheid. Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen. We zorgen ervoor dat de zeedijk en de boezem nu en in de toekomst voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm. Voor overstroming vanuit zee is de norm een gemiddelde overschrijdingsfrequentie van 1 keer per 4000 per jaar. Voor overstroming vanuit de boezem is de norm een gemiddelde overschrijdingsfrequentie van 1 keer per 100 per jaar.

Overstromingskans vanuit de boezem

Voor het beheersgebied van het waterschap Hunze en Aa's is onderzocht welke gebieden overstromingsgevoelig zijn vanuit de boezem. Het plangebied ligt (deels) in een overstromingsgevoelig gebied. Nieuwe woningen, bedrijven en andere infrastructuur moeten bij voorkeur op de hogere gronden worden gebouwd. Als er toch wordt gekozen om in de lagere delen te bouwen, is het raadzaam om overstromingsbestendig te bouwen.

Dat kan op de volgende manieren:

- de bouwlocatie ophogen tot het verwachte overstromingsniveau (de gehele locatie of alleen de bebouwing en/of de wegen)
- de bouwlocatie ophogen ten opzichte van de omgeving (bijvoorbeeld 0,5 m)
- de gebouwen bestendig tegen overstromingen maken
- drijvend of op palen bouwen
- een robuuste (bebouwbare) dijk aanbrengen ter bescherming van de bouwlocatie

Bij de inrichting van bouwlocaties in overstromingsgevoelige gebieden moeten gemeenten aandacht besteden aan vluchtroutes die voldoende hoog liggen.

Thema wateroverlast

Het waterschap zorgt voor het functioneren van het watersysteem. Het watersysteem moet nu, maar ook op de lange termijn, goed functioneren. Het watersysteem moet zodanig zijn dat de inundatienormen niet worden overschreden bij toekomstige veranderingen zoals klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en toename van verhard oppervlak. Dit is gebaseerd op het principe van niet-afwentelen zowel bestuurlijk, financieel en geografisch, in de tijd op elk schaalniveau. Er zijn landelijke werknormen (Nationaal Bestuursakkoord Water) opgesteld voor wateroverlast. Het gaat hierbij om wateroverlast, die ontstaat door inundatie vanuit oppervlaktewater als gevolg van lokale neerslag. De normen zijn uitgedrukt in de kans dat het peil van het oppervlaktewater het niveau van het maaiveld overschrijdt.

Grondgebruikstype	Maaiveldcriterium	Inundatienorm (1/jaar)
grasland	5 procent	1/10
akkerbouw	1 procent	1/25
hoogwaardige land- en tuinbouw	1 procent	1/50
glastuinbouwgebied	1 procent	1/50
bebouwd gebied	0 procent	1/100

Bovenstaande werknormen zijn gebaseerd op basis van de middenvariant van het klimaatscenario 2050 van het KNMI (klimaatscenario G).

In open water in stedelijk gebied kan water geborgen worden. De berging is afhankelijk van het oppervlak open water en de maximale toelaatbare peilstijging. In een situatie T=10 (T= herhalingsstijd in jaren) wordt een geoorloofde peilstijging van 0,40 meter gehanteerd en ingeval van een T=100 (inclusief 17% klimaatverandering) is dat afhankelijk van de laagst gelegen gronden in het stedelijk gebied, 0% van het bebouwd gebied mag inunderen. Hierbij moet opgemerkt worden dat in stedelijk gebied ook groen en gras voorkomt waarop een lagere norm (nm. de norm van het grondgebruikstype grasland) van toepassing is dan het bebouwd gebied. Bepaalde gebieden kunnen zelfs aangewezen worden voor de tijdelijke opvang van water.

Bij stedelijke uitbreidingen of herstructureringen mag een toename van het verhard oppervlak niet resulteren in een extra belasting van het watersysteem, er moet waterneutraal gebouwd worden. Dit houdt in dat de initiatiefnemer voldoende maatregelen neemt om de versnelde waterafvoer, te compenseren. De initiatiefnemers van de uitbreiding van het verhard oppervlak moeten ervoor zorgen dat ze voldoende compenserende maatregelen nemen.

Voor de berekening van de vereiste waterberging, om de toename van het verhard oppervlak te compenseren, wordt gebruik gemaakt van de regenduurlijnmethode. Met deze methode kan op basis van het oppervlak open water, de maximale peilstijging, de afvoernorm bij maatgevende afvoer, maatgevende buien en het maatgevende klimaatscenario op eenvoudige wijze inzichtelijk gemaakt worden hoeveel extra waterberging vereist is.

Voor stedelijke gebieden betekent dit concreet dat een regenbui van 89 mm in 24 uur opgevangen moet kunnen worden zonder dat de inundatienorm en de toegestane gebiedsafvoer wordt overschreden.

Als vuistregel hanteert het waterschap dat per m² toename verhard oppervlak 80 liter extra waterberging gerealiseerd moet worden in het plangebied. In het definitieve wateradvies van het waterschap wordt een maatwerkberekening opgenomen voor de benodigde extra berging.

Thema afvalwater & riolering

De vergunningencheck van het [Omgevingsloket](#) geeft u nadere informatie over de vergunningplicht of meldingsplicht op grond van de Waterwet.

Voor het toepassen van grond en baggerspecie in het oppervlaktewaterlichaam geldt een meldingsplicht op grond van het besluit Bodemkwaliteit. Meer informatie hierover kunt u vinden op de site van [Meldpunt Bodemkwaliteit](#).

Informatie over het Activiteitenbesluit kunt u vinden op de [Activiteitenbesluit internet module](#).

Samenwerking in de waterketen leidt tot een grotere doelmatigheid en verdergaande kwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater. In een groot deel van het bestaand stedelijk gebied wordt het hemelwater en het afvalwater verzameld in een gemengd rioolstelsel. Via het gemengde stelsel wordt dit afvalwater getransporteerd naar de RWZI, waar het na zuivering geloosd wordt op het oppervlaktewater. Door het hemelwater gescheiden te houden van het afvalwater wordt het hemelwater niet vervuild en kan dit schone water behouden blijven voor het watersysteem. Ook is een vermindering van het volume afvalwater gunstig voor de capaciteit van de bestaande riolering, transportvoorzieningen en de RWZI. Het vrijkomende hemelwater na afkoppeling mag niet resulteren in een versnelde afvoer en het hemelwater mag in principe niet door diffuse bronnen zijn verontreinigd voordat het in het oppervlaktewatersysteem terecht komt.

Verontreiniging voorkomen

De invloed van diffuse bronnen op hemelwater moet zoveel mogelijk worden beperkt door het hanteren van de beleidsuitgangspunten in het landelijk emissiebeleid. Dit gaat volgens de trits voorkomen, scheiden en zuiveren. Door het gebruik van preventieve/ brongerichte maatregelen komt hemelwater met zo weinig mogelijk vervuilende stoffen of uitlogende materialen in aanraking en blijft het zo schoon mogelijk. Het uitgangspunt bij de invulling van deze zorgplicht is het gebruik van de beste beschikbare technieken. Alternatieve maatregelen zijn ook acceptabel, mits deze maatregelen aantoonbaar hetzelfde effect opleveren. Op grond van de huidige wet- en regelgeving is het niet de bedoeling om de zorgplicht volledig af te kaderen. De lozer mag zelf invulling geven aan de zorgplicht.

Mogelijke preventieve/brongerichte maatregelen zijn:

- Bij nieuwbouw en renovatie zo weinig mogelijk uitlogende materialen zoals zink, koper en lood gebruiken. Alternatieven gebruiken heeft de voorkeur. De nationale pakketten duurzaam bouwen geven handvaten voor alternatieven;
- Hondenuitlaatplaatsen aanleggen of mogelijkheid bieden of de verplichting in de apv opnemen om hondenpoep op te ruimen;
- Afvalinzamelpunten plaatsen in woonbuurten, langs toegankelijke wegen voor burgers en op publieksintensieve locaties als pleinen en markten om zwerfvuil te voorkomen;

- Autowasplaatsen aanleggen of autowassen op straat verbieden in de apv om menging van autowaswater met hemelwater te voorkomen;
- De openbare ruimte zodanig inrichten dat onkruidgroei zo weinig mogelijk kans krijgt. Hiermee kan het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen op verhardingen worden voorkomen of beperkt. Het rapport "Handboek Bestrijdingsmiddelen in stedelijk gebied" gaat hierop in. Als de middelen toch gebruikt worden, dan moet de gebruiker maatregelen treffen om contact met hemelwater zoveel mogelijk te voorkomen. Deze maatregelen zijn opgenomen in de methode voor Duurzaam Onkruidbeheer (DOB-methode);
- Goten langs wegen vegen om onkruidgroei te voorkomen.
- Op opslagplaatsen, tankputten en andere terreinen van bedrijven zo weinig mogelijk knoeien met stoffen;
- Bij op- en overslag bulkpartijen bevochtigen om verwaaiing te voorkomen of beperken;
- Luchtemissies van bedrijven verminderen of voorkomen om atmosferische depositie te beperken of te voorkomen;
- Gladheidbestrijding effectief toepassen of beperken zolang de veiligheid dit toelaat. Gebruik middelen, die zo milieuvriendelijk mogelijk zijn.

Lozing van hemelwater op het oppervlaktewaterlichaam mag niet leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van dat oppervlaktewaterlichaam. Daarnaast moet de lozing van hemelwater passen binnen de te bereiken waterkwaliteitsdoelstellingen voor het oppervlaktewaterlichaam of de functies van het gebied. Lozen op een oppervlaktewaterlichaam zonder één van de hierna aangegeven specifieke functies heeft de voorkeur boven lozen op een kwetsbaar oppervlaktewaterlichaam.

Kwetsbaar water

Op een aantal kwetsbare oppervlaktewaterlichamen staat waterschap Hunze en Aa's geen afvalwaterlozingen toe:

- met de functie zwemwater;
- met de functie drinkwater;
- met de functie natuur(waarde);
- met de functie viswater;
- in een ecologisch gevoelig gebied;
- met een geringe doorstroming.

Landelijk beleid

Voor de beoordeling van hemelwater, dat in contact is geweest met verontreinigde oppervlakken/activiteiten of schadelijke/verontreinigende stoffen, geeft de huidige Europese en landelijke wet- en regelgeving, het emissiebeleid en het vergunningen- en handavingsbeleid van waterschap Hunze en Aa's het kader aan.

Hemelwater lozen op het vuilwaterriool is de minst gewenste en minst duurzame manier om het hemelwater af te voeren. Hemelwater mag alleen op het vuilwaterriool worden geloosd als de lozer het hemelwater niet kan hergebruiken of kan afvoeren via de bodem, het openbaar regenwaterstelsel, een oppervlaktewaterlichaam zonder een specifieke functie of

een kwetsbaar oppervlaktewaterlichaam. Lozingen op de riolering vallen onder de bevoegdheid van de gemeente.

Alle agrarische bedrijven vallen onder het Activiteitenbesluit. Voor akkerbouwbedrijven gelden aanvullende voorschriften voor de toepassing van bestrijdingsmiddelen en kunstmest. In het Activiteitenbesluit is een lozingsverbod opgenomen van verontreinigd hemelwater dat rechtstreeks afstroomt van het verharde erf naar het oppervlaktewater (=erfafspoeling). Bij de inrichting van het plan moet rekeningen worden gehouden met de voorschriften uit het Activiteitenbesluit. Voor het Activiteitenbesluit geldt een meldingsplicht bij het waterschap.

Thema grondwater & ontwatering

Taken en verantwoordelijkheid

Ten aanzien van grondwater zijn de taken en verantwoordelijkheden verdeeld tussen burger, gemeente en waterschap. Perceeleigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen tegen grondwateroverlast op hun eigen perceel, voor zover deze problemen niet aantoonbaar worden veroorzaakt door onrechtmatig handelen of nalaten van de buur (overheid of particulier).

Gemeente hebben een zorgplicht in het openbaar gebied en moeten maatregelen treffen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Dit voor zover gemeentelijke maatregelen doelmatig zijn en het niet de verantwoordelijkheid van de provincie of het waterschap is om maatregelen te nemen. Maatregelen die een gemeente kan nemen zijn het aanleggen van drainage , ontwateringssloten of hemelwaterriolering (grondwater mag niet geloosd worden op vuilwaterriolering).

Het waterschap is beheerder van het freatisch (ondiep) grondwater. Het beheer bestaat vooral uit toetsing, advies en vergunningverlening voor kleine onttrekkingen.

Grondwater ordenend

Het functioneren van het grondwatersysteem moet als ordenend element meegenomen worden in de locatiekeuze en de inrichting van plannen. Bij de aanleg van nieuwe gebieden is het uitgangspunt dat wijzigingen in de grondwaterstanden niet mogen resulteren in nadelige gevolgen voor andere gebieden. Dat kan tot gevolg hebben dat het oppervlaktewaterpeil niet gewijzigd kan worden of dat er daarvoor of daardoor aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om grondwateroverlast in het plangebied te voorkomen.

Wateroverlast

Een te hoge grondwaterstand kan grondwateroverlast veroorzaken, bijvoorbeeld in de vorm van water in de kruipruimte. Te lage grondwaterstanden daarentegen resulteren in verdroging. Het verlagen van grondwaterstanden in bestaande bebouwde gebieden kan problemen geven wanneer er sprake is van houten funderingen en funderingen op klei. Zijn die aanwezig dan mogen de gemiddeld laagste grondwaterstanden (GLG) niet verder worden overschreden (niet nog lager worden). Ook de aanwezigheid van oude bomen verdient aandacht. Volwassen bomen kunnen afsterven als de ontwateringsdiepte snel en

drastisch worden veranderd en verder verlaagd worden dan 1 m minus maaiveld. Oude bomen kunnen hun wortelstelsel niet meer aanpassen aan grote veranderingen in het grondwater. Tevens kunnen natuurgebieden in en rond het plangebied negatief beïnvloed worden wanneer het hydrologisch systeem veranderd. Het is dan ook belangrijk bij elk inrichtingsplan samen met het waterschap vanuit het bestaande watersysteem vast te stellen wat de huidige en gewenste grondwaterstanden zijn en of er sprake is van een nadelige beïnvloeding van de omgeving.

Normen

Bij een gewenste grondwatersituatie is er geen sprake van overlast en zijn de volgende ontwateringseisen richtinggevend. Voor verschillende typen grondgebruik gelden bij een halve maatgevende afvoer (een afvoer die 10 à 15 keer per jaar wordt overschreden) de volgende ontwateringsadviezen.

Advies ontwateringsdiepte grondgebruik:

- Woningen met kruipruimte: 0,7 m onder onderkant vloer;
- Woning zonder kruipruimte: 0,3 m onder onderkant vloer;
- Drijvende woningen: geen ontwateringseis;
- Woningen op (houten) palen: Er mag geen verdroging optreden, grondwaterstand mag niet verlagen en de paalkoppen moeten onder de gemiddeld laagste grondwaterstanden blijven;
- Gangbare wegen (met grof zand cunet) primair: 1,0 m onder as van de weg;
- Gangbare wegen (met grof zand cunet) secundair: 0,7 m onder as van de weg;
- Gangbare wegen (met grof zand cunet) weg op polystyreen-hardschuim: circa 0,3 m onder as van de weg;
- Gangbare tuin/plantsoen: 0,5 m onder maaiveld;
- Industrierterreinen: 0,7 m onder maaiveld.

Om de geadviseerde ontwateringsdiepte te realiseren moet het oppervlaktewaterpeil en het technisch ontwerp hier op afgestemd worden. Technische aspecten die van invloed zijn op de grondwaterstand zijn bodemtype, waterpeil, afstanden van waterlopen en drains en draindiepten. Als de gewenste grondwaterstanden niet te realiseren zijn met sturing in peilen, waterlopen en drainage of omdat aanpassing van de grondwaterstanden niet gewenst is door de negatieve beïnvloeding van de omgeving, bieden maatregelen als ophoging van het maaiveld, kruipruimteloos bouwen of een aangepaste inrichtingsvorm of een aangepaste functie wellicht een oplossing. Door creatief te zoeken naar van nature geschikte locaties dan wel aangepaste inrichtingsvormen (partieel ophogen van wegen en woningen, of minder gangbare vormen van woningen, wegen en tuinen) moet gestreefd worden naar een inrichting tegen de laagste maatschappelijke kosten.

Geraakte kaarten in plangebied voor thema grondwater& ontwatering:

Gemiddeld Hoogste Grondwaterstanden

Om grondwateroverlast in woningen te voorkomen is een minimale ontwatering van 0,7 meter minus het maaiveld nodig. In het plangebied is de Gemiddeld Hoogste

Grondwaterstand (plaatselijk) hoger dan op basis van deze ontwateringsnorm gewenst is. Woningbouw op deze plekken is zonder aanvullende maatregelen niet gewenst en zal resulteren in grondwateroverlast. Nader onderzoek naar de drooglegging en ontwatering is gewenst. De inrichting van dit gebied en de benodigde aanvullende maatregelen moeten afgestemd worden op dit nadere onderzoek.

Thema oppervlaktewaterpeilen & drooglegging

Het uitgangspunt voor het operationele peilbeheer is het streven naar de gewenste grondwaterstand voor de verschillende functies en belangen. Het waterschap stelt voor het gehele beheersgebied peilbesluiten op waarin de te hanteren oppervlaktewater peilen worden vastgelegd. Een wijziging van een functie kan een reden zijn het peil te wijzigen, uitgangspunt hierbij is dat de peilwijziging niet mag resulteren in nadelige gevolgen voor andere gebieden als gevolg van de door de peilwijziging opgetreden wijziging in de grondwaterstand. Het wijzigen van een peil moet vastgelegd worden in een peilbesluit.

Het gewenste peil kan bepaald worden op basis van de drooglegging en of op basis van het gewenste grondwaterregime (GGOR). Drooglegging is de maat waarop het maaiveld, het straatniveau of het bouwpeil boven het vastgestelde oppervlaktewaterpeil of het streefpeil ligt. Voor bebouwd gebied hanteert het waterschap voor het straatpeil een droogleggingsnorm van 1 meter en voor het bouwpeil (= vloerpeil van de begane grond) een norm van 1,30 meter. Deze droogleggingsnormen gelden bij het zomerstreefpeil.

Om water te kunnen bergen in extremere situaties is een stijging van het waterpeil toelaatbaar. Conform de landelijke werknormen mag in een situatie die 1/100 per jaar (inclusief 17% klimaatverandering) voorkomt in bebouwd gebied 0% inunderen, de toelaatbare peilstijging is in dergelijke situaties afhankelijk van de maaiveldhoogte. Hierbij dient opgemerkt te worden dat in stedelijk gebied ook groen en gras voorkomt waarop een lagere inundatienorm van toepassing is dan het bebouwd gebied.

Thema inrichting watersysteem

Het eigendom, beheer en onderhoud van alle oppervlaktewater en de bijbehorende infrastructuur ligt bij waterschap, gemeente of derden. Het waterschap Hunze en Aa's streeft ernaar om het hoofdsysteem welke een belangrijke functie vervult in de aan- en afvoer van water in eigendom, beheer en onderhoud te hebben.

Naast het stelsel van hoofdwatgangen zijn er ook sloten aangewezen als schouwslot. Schouwsloten vervullen een belangrijke functie in de detailwaterbeheersing en zijn meestal in eigendom bij gemeente en/of derden. Schouwsloten vallen onder de schouwverordening van het waterschap en moeten jaarlijks in november worden geschoond.

Met het dempen van sloten/watergangen neemt de potentiële bergingsruimte van oppervlaktewater af. Het dempen van sloten veroorzaakt hogere grondwaterstanden. In dit kader is een beleidsregel vastgesteld die het dempen van hoofdwatergangen, schouwsloten en overige sloten verbiedt. Het is onder andere verboden het profiel van hoofdwatergangen en schouwsloten te veranderen. Het dempen van sloten is alleen mogelijk onder de voorwaarden die zijn opgenomen in de [beleidsregel Dempingen](#).

De vergunningencheck van het [Omgevingsloket](#) geeft u nadere informatie over de vergunningenplicht of meldingsplicht op grond van de Waterwet.

Hoofdwatergang

Binnen het plangebied zijn hoofdwatergangen van het waterschap gelegen. Aan weerszijden van alle hoofdwatergangen ligt een beschermingszone van 5 meter breed. Deze beschermingszone is ter bescherming van de hoofdwatergang. Deze beschermingszone moet worden gerekend vanaf de insteek. De beschermingszone langs hoofdwatergangen moet vrij blijven van obstakels. Obstakels kunnen bijvoorbeeld zijn: heggen, afrastering, bomen, schuttingen, schuurtjes, verharde paden. Binnen deze beschermingszone is voor het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden een watervergunning nodig. In de [keur](#) van het waterschap is aangegeven voor welke werkzaamheden een watervergunning noodzakelijk is.

Schouwslot Binnen het plangebied zijn schouwsloten gelegen. Schouwsloten zijn sloten die niet in eigendom zijn van het waterschap maar wel een belangrijke functie vervullen voor de ontwatering. Om deze ontwateringsfunctie goed te laten vervullen is het van belang dat een schouwslot schoon is. De eigenaren van de schouwslot zijn verplicht de schouwslot jaarlijks schoon te maken, het waterschap ziet hier op toe. Schouwsloten mogen niet zonder toestemming van het waterschap gedempt worden, ook het profiel van een schouwslot mag niet zonder toestemming gewijzigd worden. In de [beleidsregel dempingen](#) is aangegeven onder welke voorwaarden demping mogelijk is.

Thema inrichting natuur en ecologie

Bij de inrichting van het watersysteem dient er aandacht te zijn voor waterkwaliteit en ecologie. Van groot belang is het voorkomen van stilstaand water. In wateren met onvoldoende doorstroom mogelijkheden kunnen waterkwaliteitsproblemen ontstaan als vissterfte, blauwalg en de opeenhoping van drijfvuil. Bij het ontwerp dient rekening gehouden te worden met mogelijkheid voor doorspoelen en moet stilstaand water in watergangen voorkomen worden.

Tevens is een goede waterkwaliteit sterk afhankelijk van de mogelijkheid of water- en oeverplanten zich in voldoende mate kunnen vestigen en ontwikkelen. Ruimte voor natuurvriendelijke oevers met geleidelijke overgangen van nat naar droog is van groot belang voor het ecologisch functioneren van het watersysteem en het bieden van voldoende migratiemogelijkheden en leef- en foerageergebieden voor planten en dieren.

Naast de inrichting is ook het beheer en onderhoud van invloed op het te behalen resultaat voor de natuur. Tijdens de voorbereiding van plannen moet ook nagedacht moeten worden over het uit te voeren toekomstig onderhoud en de daarbij behorende voorzieningen.

BETROKKENHEID waterschap Hunze en Aa's

Deze uitgangspuntennotitie is afgestemd op uw geselecteerd plangebied. Voor alle water gerelateerde onderwerpen die van toepassing zijn, zijn adviezen opgenomen in dit document.

Voor de verdere procedurele afhandeling van de watertoets is het van belang om het waterschap te blijven betrekken en rekening te houden met de in dit document aangegeven adviezen. In de waterparagraaf van het plan moet aangegeven worden op welke wijze omgegaan wordt met de gegeven adviezen. Natuurlijk kunt u het waterschap altijd raadplegen voor overleg en nadere uitleg. De uitgewerkte waterparagraaf moet voorgelegd worden aan de beleidsmedewerker planvorming.

De watertoets 2019